

400(2)

Térképtár

KÖNYVTÁROS

TIZENHATODIK ÉVFOLYAM / 1966 ÁPRILIS

OSZK
 KÖNYVTARTUDOMÁNYI
 SZAKKÖNYVTÁR

4

*A Kiskunfélegyházi Járási Könyvtár új szabadpolcos kölcsönzőjében
(MTI Foto — Bereth Ferenc felv.)*

TARTALOM

REVÉSZ FERENC: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fejlődése az elmúlt öt évben	179
CSÚRY ISTVÁN: Látogatás az NDK egyetemi könyvtáraiban	184
HEGYI NÁNDOR: A műszaki és a szakszervezeti könyvtár együttműködése a Csepel Autógyárban	187
Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács munkaterve (N. Rác Aranka)	189
SZENTIRMAI LÁSZLO: Az olvasáselemzés adatgyűjtési módszerei	191
Mit is kezdjek velük? Gondolatok a „kis bibliográfiák” felhasználásáról (—r—)	195
Könyvtárosok írják (Babinecz Mihályné, Dr. Antal Károly, Vértesy Miklós, Demcsik Iván, Albert Antal)	197
BENYEI MIKLÓS: Táncsics Mihály könyvtárügyi programja	201
A lapokban olvastuk (Próba, Napló)	204

Kis bibliográfiák

A legutóbbi Shakespeare kiadások	205
Irodalomjegyzék a szomszédaink mai irodalma c. továbbképzési anyaghoz	206
A TV színházi műsorához ajánljuk	207
Erettségire készülőknek ajánljuk	209
Margó (Katsányi Sándor)	212
A magyar könyvtárosegyesület tervei (Dr. Székely Sándor)	212
Kidobott pénz (öttevényi)	213
Hírek	213

TAJÉKOZTATÓ

Továbbképzés

Szomszédaink mai irodalma (Tóbiás Aron)	215
KATONA JENŐ: Shakespeare és irodalmunk	217
Egy diák, aki sohasem olvas (Tanka János)	220

Könyvekről

Szombathely az irodalomban (Szifj Rezső)	222
---	-----

Kézikönyvtár

M. V. Alpatov: A művészet története II. (—r—)	227
Andai Pál: A technika fejlődése az őskortól az atomkor küszöbéig (V. M.)	228
Vitányi Iván: A „könnyű műfaj” (Lányi Kamilla)	229

Könyvtári szakirodalom

Könyvtári Minerva 2. (pr)	230
Juhász Margit: Könyvtári gazdálkodás (Mezei György)	230
Pest megye könyvtárai (Rác Aranka)	231
Tombor Tibor: Orvosi szakkönyvtárak tervezése (Papp István)	232
Mikrofilmzés, dokumentációs fényképezés (Gerő Gyula)	233

Bibliográfiák

Közgazdasági bibliográfia 1959—1963. IV. (dr. Rózsa Gvörögy)	234
Országos műszaki és természettudományi filmkatalógus	235
Illés Béla (Pomogáts Béla)	236
Glicz Márta: Ifjúságunk példaképei (Iszlai Zoltán)	237
A középkor világa (Pálvölgyi Endre)	238
Pécs és Baranya megye kulturális élete (Bereczky László)	239
A természet világában (V. M.)	240

Ciulapképpünkön: Igen sok mezőgazdasági és ipari munkás keresi fel a Kiskunfélegyházi Járási Könyvtárat, amely az újjáépített, híres Hattyú-házban nyílt meg (MTI Foto — Bereth Ferenc felv.)

A lapban levő exlibris-terveket Lipták Pál készítette

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

FERENC FERENC: Развитие Столичной библиотеки им. Эрвина Сабо на протяжении прошедших пяти лет (179);
ЧЮРИ Иштван: В университетских библиотеках ГДР (184);
ХЕДИ Нандор: Сотрудничество технической и профсоюзной библиотек на Чепельском автомобильном заводе (187);

План работы Общегосударственного совета по делам библиотек и документации (Н. РАЦ Аранка) (189);
СЕНТИРМАИ Ласло: Методы собирания сведений по анализу чтения (191);
Современная литература соседних стран (ТОБИАШ Арон) (215);
КАТОНА Ене: Шекспир и венгерская литература (217)

FROM THE CONTENTS

Ferenc Révész: Five years' development in the Municipal Szabó Ervin Library (179);
István Csúry: A visit in the university libraries of the GDR (184);
Nándor Hegyi: Co-operation between the technical and the tradeunion libraries at the Csepel Automobile Works (187);

Operative plans of the National Council for Libraries and Documentation (Mrs. N. Aranka Rác) (189);
László Szentirmai: Data collecting methods for reading analysis (191);
Contemporary literature in the neighbouring countries (Aron Tóbiás) (215);
Jenő Katona: Shakespeare and our literature (217).

AUS DEM INHALT

Ferenc Révész: Die Entwicklung der Hauptstädtischen Bibliothek „Szabó Ervin“ in den letzten 5 Jahren (179);
István Csúry: Zu Besuch in den Universitätsbibliotheken der DDR (184);
Nándor Hegyi: Die Zusammenarbeit der Technischen- und der Gewerkschaftsbibliotheken in der Csepel Kraftwagenfabrik (187);

Arbeitsplan des Landesrates für Bibliothekswesen und Dokumentation (Aranka Rác) (189);
László Szentirmai: Methoden der Datenerfassung für die Leseranlyse (191);
Gegenwartsliteratur der Nachbarländer (Aron Tóbiás) (215);
Jenő Katona: Shakespeare und die ungarische Literatur (217).

CIKKEINK SZERZŐI

Bényei Miklós könyvtárszakos egyetemi hallgató; *Csúry István*, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának igazgatója; *Hegyi Nándor*, a Csepel Autógyár műszaki könyvtárának vezetője; *Katona Jenő*, a Könyvtáros főszerkesztője; *Katsányi Sándor*, a Veszprémi Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese;

N. Rác Aranka, az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács titkára; *Révész Ferenc*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatója; *Szentirmai László*, a szegedi Egyetemi Könyvtár munkatársa; *Tanka János* községi könyvtáros, Aba (Fejér m.); *Tóbiás Aron*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDESÉG
MINISZTERIUM LAPJA

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Ebergényi Tibor, Elek Sándorné, Gönczi Imre, Karácsonyi Jánosné, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221-293.

Terjeszt a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál, Bp., V., József nádor tér 1. Előfizetési díj: 1/4 évre 12 forint. Egyéni előfizetés a 61.238, közületi előfizetés a 61.066 vagy átutalás az MNB 8. sz. fiókjánál vezetett folyószámlára.

66.366 Egyetemi Nyomda, Budapest

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fejlődése az elmúlt öt évben

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a II. ötéves terv időszakában a VIII. pártkongresszus határozatait, a művelődéspolitikai és az ideológiai irányelvek szellemében végezte munkáját. A feladat nehéz, de megfizető volt: könyvtári eszközökkel segíteni az embernevelést és a társadalom formálását. Aktív ráhatással szilárdítani az olvasók világnézetét, gazdagítani szakmai ismereteiket, fejleszteni ízlésüket, kulturált szórakozást biztosítani számukra, a kommunista erkölcs szerinti életre nevelni őket — ezek voltak az alapvető célkitűzések. Hogy milyen mértékben sikerült mindezt megvalósítani, sajnos mérőszámokkal, konkrét eredményekkel nem tudjuk kimutatni. De lemérhetetlenül és kimutathatatlanul is él bennünk a szilárd meggyőződés, hogy a jelentős írói alkotások a való világban is változásokat tudnak előidézni.

Pártunk művelődéspolitikai célkitűzéseit kellett központi könyvtárunkban és kerületi hálózatunkban a gondolatokat ébresztő, távlatokat nyitó, cselekvésre serkentő könyvek beszerzésével, feltárásával és kölcsönzésével támogatnunk. A szépirodalomban elsősorban a mai életünket ábrázoló, szocialista eszmeiségű könyvek kölcsönzésének növelését tűztük magunk elé. Feladatunknak tartottuk, hogy lehetőségeinkhez mérten mi is résztvegyünk a sokoldalúan képzett, a társadalom és a természet bonyolult kérdéseiben eligazodni akaró emberek nevelésében. Ez a feladat előírta számunkra, hogy mindent kövessünk el az ismeretterjesztő irodalom kölcsönzési arányának emelésére. Az ismeretterjesztő művek közül jelentőségüknél fogva kiemelten kezeltük a politikai-ideológiai, a természettudományos és a műszaki könyvek forgalmának növelését.

Természetesen — mint minden közművelődési könyvtárnak — a Fővárosi Szabó Ervin könyvtárnak is kettős feladata volt: a már meglévő olvasók igényét kellett egyre magasabb színvonalra emelnie, és újabb tömegeket kellett meghódítania a rendszeres olvasás számára. Az olvasókkal való foglalkozás és az olvasótoborzás során elsősorban a *munkásolvasók és a gyermekek* könyvtári ellátására fordítottunk nagy gondot. Ezért igyekeztünk minél több kerületi könyvtárat, illetőleg fiókkönyvtárat létesíteni a peremkerületekben, és ezért kezdtük meg az önálló gyermekkönyvtári hálózat kiépítését is.

Nézzük meg a számok tükrében, hogyan sikerült a magunk elé tűzött célokat megvalósítani, illetve megközelíteni.

	1960. XII. 31.	1965. XII. 31.	Százalékos emelkedés
A beiratkozott olvasók száma	115 018	179 399	56,0
ebből: munkás és ipari tanuló	20 946	31 095	54,5
gyermek	24 699	55 454	124,0
A kerületi könyvtárak száma (a központtal együtt)	43	62	
ebből: önálló gyermekkönyvtár	—	12	
fiókkönyvtár	31	54	
Összes könyvtár	74	116	57,0

A 19 új kerületi könyvtár és a 23 új fiókkönyvtár létesítésén kívül több kerületi könyvtárunkat korszerűsítettünk. Ma már a kerületi könyvtárak túlnyomó többsége, az önálló gyermekkönyvtárak pedig kivétel nélkül szabadpolcos rendszerrel kölcsönöznek. A felújítások közül külön kell kiemelni a központi könyvtár rekonstrukcióját, amely lényegében a tervidőszak végén befejeződött. Ennek egyik fontos következménye, hogy központunk új olvasóteremmel bővült.

A kölcsönzött és a helyben olvasott kötetek száma az elmúlt öt év alatt említésre méltóan emelkedett: 1960-ban ez a szám 4 846 510 kötetet tett ki, a tervidőszak végén pedig már több mint 6 500 000 kötetre emelkedett.

A felnőtteknek kölcsönzött könyvek %-os aránya a kerületi hálózatban

	1960. XII. 31.	1965. XII. 31.
Szépirodalom	77,5	68,2
ebből:		
Új magyar	19,1	22,4
Régi magyar	16,5	10,9
Világirodalmi klasszikus	18,1	13,7
Szovjet irodalom	5,1	4,7
Népi demokratikus irodalom	3,4	4,5
Egyéb irodalom	15,3	12,0
Ismeretterjesztő irodalom	22,5	31,8
ebből:		
Politikai-ideológiai	4,5	6,6
Műszaki irodalom	1,9	4,0
Mezőgazdasági irodalom	0,3	0,5
Természettudományos irodalom	2,9	5,2
Egyéb irodalom	12,9	15,5
Összesen :	100,0	100,0

A fenti táblázat világosan illusztrálja, hogy

a) a művelődéspolitikai szempontból fontos szépirodalmi csoportok — az új magyar, a szovjet és a népi demokratikus irodalom — aránya a tervidőszak alatt 27,6%-ról 31,6%-ra növekedett, és ez a felnőtteknek kölcsönzött szépirodalmi művek 47%-át teszi ki, közel másfélmillió kötetet. A kedvezőnek mondható összképet rontja, s ezen a most induló tervidőszakban feltétlenül változtatni kell, hogy a szovjet szépirodalom százalékos aránya csökkentsen. (A kölcsönzött kötetek száma 1960-hoz viszonyítva természetesen emelkedett.)

b) Az ismeretterjesztő irodalom legfontosabb csoportjainak — a politikai-ideológiai, a műszaki és a természettudományos műveknek — részesedése az elmúlt öt év alatt 9,3%-ról 15,8%-ra emelkedett, és ez a felnőttek által igénybe vett ismeretterjesztő művek majdnem 50%-át teszi ki, pontosan 750 000 kötetet.

A gyermekeknek kölcsönzött könyvek %-os aránya a kerületi hálózatban

	1960. XII. 31.	1965. XII. 31.
Gyermek szépirodalom	85,1	66,2
Gyermek ismeretterjesztő irodalom	14,9	33,8

Talán túlzás nélkül kimagasló eredménynek könyvelhetjük el a *gyermek ismeretterjesztő irodalom előretörését*, mert ez azt jelenti, hogy az ehhez a csoporthoz tartozó könyvek kölcsönzése csaknem 130%-kal növekedett, és a tervidőszak utolsó évében már 700 000 ismeretterjesztő könyvet olvastak el az általános iskolába járó olvasóink. Ennek a számnak a nagyszerűségét még növeli az is, hogy ismeretterjesztő irodalmat általában nem az alsó, hanem a felső tagozatú diákok olvasnak. Talán közel járunk a valósághoz, ha azt állítjuk, hogy az utóbbi korcsoport olvasmányanyagának 40%-a ismeretterjesztő irodalom.

Az elért eredményeket az egyre javuló és tudatosodó olvasószolgálati munkánknek, sokrétű és színes propagandánknek, kiadványainknak és jól felkészült, áldozatkész, hivatástudattól fűtött könyvtárosainknak köszönhetjük.

Az olvasószolgálati munka az egyéni foglalkozástól a rendezvények tartásáig ívelt; felhasználta az egyre szaporodó felméréseket és elemzéseket; hatásvizsgálókat végzett; elemezte az állományt, hogy könyvbeszerezésünk még jobban megfeleljen pártunk művelődéspolitikai célkitűzéseinek. Még az írói portrékat ábrázoló katalógus választólapokat is felhasználta arra, hogy az olvasók figyelmét ráterelje a legjelentősebb írókra.

Figyelemre méltóan emelkedett a könyvkiállítások száma is, különösen a gyermekkönyvtárakban.

	1961-ben	1965-ben
Felnőttek részére rendezett könyvkiállítások	916	1058
Gyermekek részére rendezett könyvkiállítások	341	626
Együtt:	1257	1684

Fontos szerepet töltenek be könyvtárunk életében a különböző rendezvények is. (Író-olvasó találkozók, könyvismertető előadások, klubfoglalkozások; a gyermekeknél fejtörők, film- és diavetítések, meseórák, könyvismertetések stb.)

Rendezvények a kerületi könyvtárakban

	1961-ben	1965-ben
Felnőttek részére	243	535
Gyermekek részére	368	791
Együtt	611	1326

A tervidőszak alatt több kerületi könyvtárban létrehoztuk az *ifjúsági klubokat*, amelyek működésére jellemző, hogy 1965-ben a felnőttek részére rendezett 535 előadásból 318-at az ifjúsági klubok szerveztek.

Sok elismerés és dicséret övezte jól összeállított, korszerű témákkal foglalkozó és szép kivitelű *kiadványainkat* is. Ezek a kiadványok nemcsak könyvtárosainkat és olvasóinkat tájékoztatják, hanem nélkülözhetetlen segédeszközeivé válnak a nagyobb üzemi könyvtáraknak és a vidéki közművelődési könyvtárhálózatnak. A pártosság, az új utak keresése és a merész kísérletezések jellemzik kiadványainkat. A II. ötéves terv időszaka alatt 152 kiadványunk jelent meg. (Tudományos, ajánló, röplap és bio-bibliográfiák, ajánló albumok, címjegyzékek, az új beszerzések jegyzékei, bizonyos fontosabb témák szakjegyzékei, módszertani levelek és útmutatók, a gyakorlati munkában jól bevált *Tapasztalataink* közreadása, a könyvtárosok kiskönyvtára sorozat, évkönyvek stb.) Kiadói tevékenységünk sokszínűségét és korszerűségét néhány, ötlet-szerűen felsorolt kiadvánnyal igyekszem bizonyítani. (Az antiklerikális irodalom, Legyetek éberek, Olvasni jó, Képzőművészetekről mindenkinek, Mit olvassunk a technika történetéből, Hősi harcok emlékei, Tavaszí szél, A szabadság útján, Ifjúságunk példaképei, A muzsika világában, Száz könyv a magyar történelemről, A természet világában, A jó egészség könyvei, Solohov, Fegyin, Brecht, Kortársak Illés Béláról, Így végződött, A „Nagyvilág” hét esztendeje, A mi könyveink, Az utcák őrzik emléküket, Budapest munkásmozgalma 1919—1945, Budapest szocialista fejlődése, A barokk Pest-Buda élete, Pest-Buda a XVIII. század költészetében, Városépítés-város-tervezés, Szociológia stb.) Kiemelem a hét kötetre tervezett *Budapest történetének bibliográfiája* c. kiadványunkat, amely világviszonylatban is eddig a legnagyobb, leg-átfogóbb várostörténeti bibliográfia és amelyből eddig három kötet jelent meg.

Hosszan lehetne és kellene is írni egyéb elvégzett, nagyon fontos munkáinkról. A központi könyvtár szolgálatkész és szakszerű tájékoztatásáról, a *Budapest Gyűjtemény* katalógusának teljes átszerkesztéséről, a központi könyvtár állományellenőrzésének végrehajtásáról, szakmai oktatásunk eredményeiről, a központi könyvtárban rendezett kiállításokról, könyvkötészetünk derekas munkájáról és újításairól, kétéves *zenei könyvtárunk* kimagaslóan jó teljesítményéről stb.

Az elmúlt öt esztendő nem szakadatlan sikersorozat volt, hanem megtorpanások, félig sikerült akciók és fontos területeken egyhelyben topogás is jellemezte munkánkat. A megvalósíthatatlan célkitűzések okát nemcsak a pénzügyi fedezet hiányával, hanem a munkánkban jelentkező fogyatékoságokban is kell keresni.

A meg nem oldott problémák közül az első helyre a *kerületi könyvtárak könyv-állományának aggasztóan alacsony számát* teszem. A könyvhiány nagymértékben akadályozza nevelő munkánkat, mert a művelődéspolitikai célkitűzések végrehajtását is gátolja. A feltétlenül ajánlandó könyvekből kevés példány áll egy-egy kerületi könyvtárban az olvasók rendelkezésére, és ezért a könyvtáros valami „hasonló jóra” hívja

fel az olvasó figyelmét. Világszerte, elsősorban a baráti országokban, évről évre nő az egy beiratkozott olvasóra eső művek száma. A mi könyvtárunkban ez a folyamat ellenkező tendenciát mutat.

Év	Beiratkozott olvasó	Könyvállomány	Egy olvasóra jutó kótetszám
1960-ban	102 800	1 028 246	10
1965-ben	170 319	1 487 107	8,5

A súlyos helyzetet csak enyhíti, ha megemlítem, hogy az 1960-as állományban még szerepeltek azok az elavult, vagy gyűjtőkörünkön kívül eső könyvek is, amelyeket azóta állományunkból kivontunk.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár az utóbbi évek meggyorsult fejlődése ellenére is még *sok tekintetben korszerűtlenül ellátott* könyvtár, és emiatt nagy nehézséggel küzd. Mindez megmutatkozik a központi könyvtárnak és a kerületi könyvtárak egy részének *helyiségviszonyaiban*. A túlszűfolttság a könyvtárak nagy többségére jellemző. Könyvtárhálózatunk olvasóhelyiségeinek száma az igénybevevők szükségleteihez képest nagyon alacsony. Bár az elmúlt egy-két év alatt itt fejlődés mutatkozik, ezen a területen még sok a tennivaló. *(Könyvtáraink felében még nincs olvasóterem.)* Az olvasótermek száma 1960-ban 23, 1965-ben 32 volt, és az ülőhelyek száma az 1960. évi 411-ről csupán 679-re emelkedett.

Könyvtárunk funkciójánál fogva a legkorszerűbb eszmék terjesztésére hivatott, de ezt a feladatát a legkorszerűtlenebb, teljesen elavult, vagy *hiányzó gépi felszereléssel* kénytelen ellátni. Nincs mikrofilm-laboratóriumunk, kezdetlegesen felszerelt a fotóműhelyünk és a könyvkötészetünk, nélkülözni vagyunk kénytelenek a modern sokszorosító apparátusokat, még az írógép is hiánycikk nálunk.

Hasonló nehézségeink vannak a létszám tekintetében is. Kerületi könyvtáraink dolgozói *túlterheltek*, különösen az őszi és a téli időszak megnövekedett forgalmában, és létszámuk nem emelkedett a forgalom növekedésének arányában. 1965-ben a kerületi könyvtárak 6 300 000 kötet könyvet kölcsönöztek, és ennek a feladatnak a végre-

hajtása 210 kinevezett és 80 állományon kívül (02-es, fél-állású) könyvtáros munkatársunk áldozatkész munkáját dícséri. De a tekintélyes számú könyvnek a kölcsönzése azt is jelenti, hogy *egy könyvtárosunkra 25 000 kötet* könyv kölcsönzése és ugyanannyi könyv visszavétele hárult. (Mivel nálunk szombaton kötelező tanulónap van, az évi munkában töltött napok száma csak 250 nap, és ezért egy könyvtárosra naponta 100 kölcsönzött és 100 visszavett könyv felelősségteljes gondja nehezedik.)

A kerületi *pártbizottságokkal* és a kerületi *tanácsokkal* nagyon jó, gyümölcsöző az együttműködésünk; a budapesti *szakszervezeti* könyvtárhálózatról — sajnos — ezt nem mondhatjuk el. Együttműködésünk lényegében évek óta csak néhány területre terjed ki: az alap- és középfokú könyvtárosképzésre, kiadványaink átadására, kiállítási anyagaink kölcsönzésére, közös

Olvasók a Karinthy Frigyes úti Szabó Ervin Könyvtár előtt
(MTI Foto — Vítályos felv.)

Az elmúlt évben hírlapolvasót nyitott a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a Belvárosi Kávéházban (Gottl Egon felv.)

részvételre egy-egy könyvtár felülvizsgálatában és újabban a két hálózat könyvtártelepítési terveinek egyeztetésére. A közművelődési könyvtárakra háruló művelődéspolitikai feladatok közös végrehajtására még nem találtuk meg a termékeny együttműködés lehetőségét.

Bibliográfiáinkról már elmondottam az általánosnak mondható kedvező értékelést, de ennek a munkaágnak is van egy része, ahol évtizedes mulasztást kellett volna törleszteniünk, de az elmúlt öt esztendő alatt változatlanul fehér folt maradt ez a terület: a *gyermekek számára készült bibliográfiák* teljes hiányára gondolok. Súlyos hiba, hogy a Fővárosi Szabó Ervin könyvtárban, ahol hangsúlyozottan törődünk a gyermekkönyvtárakkal és olyan szeretettel foglalkozunk a gyermekkel, a nevelésnek ez a nélkülözhetetlen segédeszköze még az indítás stádiumáig sem jutott el. A mulasztást még növeli az a tény, hogy a vidéki gyermekkönyvtárak és gyermekkrészlegek minden bizonnyal igényelnék ilyen irányú tevékenységünket. Már a közeljövőben változtatni kell kiadói tevékenységünk egyoldalúságán, és talán szerénytelenség nélkül mondhatom: a gyermekbibliográfiák kiadásával országosan jelentkező igényt kell majd kielégítenünk.

Összegezve: könyvtárunk a II. ötéves terv időszaka alatt nagyon szép eredményeket ért el. Pártunk útmutatása alapján dolgoztunk és *alapvető feladatainkat teljesítettük*. A még meglévő hiányok és hibák kiküszöbölése és a jelentkező új feladatok végrehajtása a III. ötéves terv célkitűzései között fog szerepelni.

Révész Ferenc

Nobel-díjjal kitüntetett irodalmi alkotások gyűjteménye

A francia Rombaldi könyvkiadó még 1960-ban hozzálátott az összes Nobel-díjas irodalmi művek díszkiadásban való megjelentetéséhez. Eddig 60 kötet látott napvilágot. A kiadó a közelmúltban a gyűjteményes kiadás 60 ezer előfizetője között sorshúzást rendezett. A nyertes egy francia pedagógus házaspár volt, a nyeremény pedig egy stockholmi út, Solohov ott-tartózkodása idején. (N).

Látogatás az NDK egyetemi könyvtáraiban

A múlt nyáron két hetet töltöttem német barátainknál. Tanulmányi céloom nemzeti könyvtári gyűjtőpolitikájuk megismerése volt, s az, hogy szakértőkkel eszmecserét folytassak a válogatás és a teljesség problémáiról. De maradt idő néhány egyetemi könyvtár meglátogatására is. Jegyzetfüzetem első oldalára jóelőre feljegyeztem s a berlini, lipcsei és a jénai egyetemi könyvtár, továbbá a drezdai műegyetemi könyvtár vezetői, munkatársai előtt sorra fel is tettem azokat a kérdéseket, amelyek idehaza bennünket leginkább foglalkoztatnak, s amelyeknek azt a közös címet adhatnánk: mi a helye és feladata a könyvtárnak az egyetem életében. S az alcímek: szervezeti és hatásköri kapcsolódás; központi és decentralizált feladatok; a központ és a tanszékek gyűjtőkörének elhatárolása, koordinálása; a beszerzés mechanizmusa (ki választ ki?); a könyvtáros szerepe az egyetemi munkamegosztásban; hallgatói, oktatói igények és kielégítésük; a könyvtár „falakon kívüli” funkciói.

Az ilyen előregyártott kérdésekbe félig-meddig a választ is belecsomagolja az ember. Meglevő ismereteinek kiegészítésére és feltevéseinek igazolására számít, ahogy a kirakós képhez kerestük gyermekkorunkban a hiányzó, de eleve meghatározott részt. A válaszok aztán nem mindig illeszthetők a képbe, s a beilleszthetők is szenvednek itt-ott meglepetést. Ilyesféle válaszokra persze én is akadtam, s éppen ezeket találtam megjegyzésre érdemeseknek.

Fő-fő hipotézisem az volt, hogy német kollegáink nemcsak kitűnő teoretikusok, de valósággal túlteng náluk az elméletiség. A könyvtárak történelmi múltja, gazdagsága, hagyományai egyrészt szilárd alapul szolgálnak munkájukhoz, másrészt azonban rájuk nehezednek, gátolják a korszerű gyakorlat kialakítását. A visszahúzó hagyományok közt szerepel minden bizonnyal az egyetemi oktatók elzárkózása a modern könyvtárpolitikai eszmék elől, könyvtári autarkiára való törekvésük. Érthető, ha a könyvtáros kárpótlásul a teória síkján jeleskedik, s maga sem enged sok beleszólást az oktatóknak a könyvtári dolgokba. Ezt a *Milkauból* és régi *Zentralblatt* évfolyamokból táplálkozó elképzelést megerősítette bennem *Danton* nemrég megjelent könyve, amely — igaz, nyugatnémet viszonyok alapján — párhuzamot von a gyűjteményfejlesztés amerikai és német módszere közt.¹ *Danton* szerint az amerikai egyetemi könyvtár egyoldalúan az oktatók javaslataira, a német pedig — ugyancsak egyoldalúan — a szakreferensek önálló válogatására építi fel gyűjtését. Ilyen körülmények közt az egyetemek különböző rendű és rangú könyvtárainak hálózattá szervezése alighanem az eszményi követelmények honába tartozik.

Bizony, ennek a képnek csak halvány és halványodó nyomaira bukkantam. Igaz, élnék még a hagyományoknak olyan elemei is, amelyek a mi felfogásunk szerint nem éppen haladók (pl. az ún. *Signierdienst*² vagy a szépirodalmi művek kikölcsonzésének tilalma), de ez nem akadályozza a könyvtárost abban, hogy figyelmét a jelenre, a valóságra irányítsa és figyelemre méltó gyakorlati vívmányokat produkáljon. Legfőbb ezek közt az egyetem könyvtári ügyeiben való illetékesség terén elért pozíció. A berlini Humboldt Egyetem 1963-ban kiadott szabályzata szerint az egyetemhez tartozó összes könyvtárak szervezeti egységet alkotnak, s felettük a rektor nevében a könyvtárigazgató gyakorolja a felügyeletet. A központi könyvtár koordináló szolgálata illetékes a tagkönyvtárak munkájának irányításában és összehangolásában. Az egyetemi tanács könyvtári bizottsága a könyvtárigazgató elnökletével működik, és nem az igazgató, hanem a rektor tanácsadó szerve. A könyvtárigazgató hozzájárulása nélkül nem lehet az egyetemen tanszéki könyvtárakat létesíteni, összevonni vagy megszüntetni, tanszéki könyvtárosokat alkalmazni vagy elbocsátani. A könyvbeszerzési kereteket a könyvtárigazgatóval egyetértésben a könyvtári bizottság osztja fel. A központilag folyó külföldi beszerzések során az igazgató indokolt esetben megtagadhatja egyes rendelkezések teljesítését. A kutatási tervmunkákhoz beszerzett irodalmat egy-egy munkálat befejeztével át kell adni a központi könyvtárnak. Kurt *Brückmann*, a Felsőoktatási Államtitkárság könyvtári főosztályának vezetője szerint a tanszéki könyvtárak a központi könyvtár fiókjainak tekinthetők. Nem egy ponton tehát előbbre jutottak az egyetemi könyvtárhálózatok szervezésében mint mi. Sikerült elosztatni az oktatói kar gyanakvását, ellenkezését, mégpedig nemcsak

¹ *Danton*, Periam J.: Book selection and collections: a comparison of german and american university libraries. New York — London, 1963. Columbia Univ. Pr. XIV, 188 l.

² *Signierdienst* = könyvek meglétének megállapítása a katalógus alapján és a megfelelő helyrajzi szám feljegyzése a kériólapra. Az olvasó, aki helyett a könyvtáros keres a katalógusban, így egy könyvért kétszer jár.

a felettes szerv, a könyvtári főosztály hathatós segítsége folytán, hanem főleg azzal, hogy a könyvtár is legyőzte a maga szeparatizmusát. Éppen mert önállóbb lett, hatékonyabban tud szolgálni. Nemcsak koordinál, hanem saját gyűjtőmunkáját is mozgékonyan alárendeli a tanszéki igényeknek.

Danton jellemzésével szemben azt tapasztaljuk, hogy a szakreferensek rendszeres kiválasztó tevékenysége mellett a tanszéki igények is érvényre jutnak az egyetemi könyvtárak gyarapításában. Ennek intézményes megoldásával találkoztam pl. a Lipcsei Egyetemi Könyvtárban, ahol az oktatókat is meghívják a beszerzési ülésekre. Abban viszont — úgy látszik — igaza van Danton kritikájának, hogy a szakreferens nem mindig specialistája annak a szakterületnek, amelyet a könyvtárban gondoz. Pl. a Berliini Egyetemi Könyvtár orvos szakreferense képzettségére nézve közigazdász, a mezőgazda saját szakterülete mellett a művészetet, a szlavista-anglista a germanisztikát is, egy német-angol szakos a természettudományokat, egy germán és klasszikus filológus a filozófiát, lélektant, hadtudományt, a technikat és a közigazdaságtudományt is referálja. Mi még a kezdet kezdetén tartunk a szakreferensi rendszer meghonosításának, de e vonatkozásban nagyobb következetességre törekszünk.

Más vonatkozásban viszont az ő személyzeti politikájuk következetesebb: ésszerűen gazdálkodnak a tudományos erővel, nagyobb gondot fordítanak arra, hogy a dolgozók képzettség és képzettségi fok szerinti összetétele összhangban legyen a feladatokkal és a feladatok szabta követelményekkel. Minálunk e józan elvnek néhol még a puszta elismertetése is heves csatározásokra vezet s aránylag kevésbé halad előre a megszokással, a konzervatív gyökerű személyzeti politika erős pozícióival szemben. Azok a kollegáink, akik — ragaszkodva személyzeti status quónkhoz — nem tudnák elviselni, hogy egyetemet végzett dolgozó kezéből akár a legegyszerűbb munkakör is középfokú könyvtárosba menjen át, sokat bátorodhatnak, okulhatnak a németországi példán. (A meglátogatott egyetemi könyvtárak személyzete 70 és 90 fő, ezen belül a tudományos dolgozók száma 10 és 15 között mozgott.) Különösen, ha a könyvtári munka elemzésével, a feladatok átlagos nagyságviszonyaival is összevetnék a tudományos könyvtárosok észlelt — kb. 15%-os — arányát. Valóban e körül mozog a tudományos felkészültséget igénylő, ún. tartalmi feladatok aránya a modern tudományos nagykönyvtárban, amelynek működése, nyilvántartása és szolgáltatásai óriási mennyiségű technikai és egyszerű ügyintéző munka elvégzését teszik szükségessé. Nálunk sok helyen az 50%-ot is eléri a tudományos dolgozók aránya. Ez az arány azonban nem növeli, hanem inkább csökkenti intézményeink tudományos kapacitását. Egyrészt ugyanis arra utal, hogy a tudományos dolgozók sok technikai teendőt végeznek, másrészt pedig akadályozza, hogy viszonylag magas bérrrel kevés, de annál képzetebb, kiválóbb tudományos erőt foglalkoztassanak a könyvtárak.

Várakozásom ellenére kevés jelét tapasztaltam a német kollegák teoretizáló hajlandóságának, nem is szólva az egyoldalú elméletieskedésről. Amikor pl. a könyvtárnak az oktatásban, a tudományos kutatásban, az egyetem életében betöltött helyéről, szerepéről, a könyvtárosi hivatás új vonásairól tettem fel kérdéseket, tudomány-módszertani vagy oktatáspolitikai fejtegetésekre számítottam, de meglehetősen szűkszavú, inkább gyakorlatias válaszokkal kellett beérnem. Ugyanígy a tanszéki könyvtárak és a központi könyvtár funkciójának, gyűjtőkörének elhatárolásával kapcsolatban is. „A központ az alapvető műveket gyűjti, a tanszékek a speciális irodalmat” — hangzott a tájékoztatás pl. a Humboldt Egyetem Könyvtárában. Bizony, már közhelynek érezzük ezt az aranyzabályt, s nem is egészen helytállónak. Hisz egyrészt a tanszéki könyvtár mindenekelett kézikönyvtár, amelynek éppen az alapvető monográfiái és kézikönyvapparátus a magva, másrészt a központi könyvtár gyűjteményében is hatalmas mennyiségű speciális és legspeciálisabb irodalom rakódik le. Problémánk éppen az, hogy az összefoglaló formai és tárgyi kategóriákon belül hogyan lehetne legalább bizonyos mértékig differenciálni a központi, illetve a tanszéki gyűjtőkörbe tartozó irodalom típusait, mégpedig a két könyvtártípus funkciójának elvszerű és konkrét meghatározásából kiindulva. Az volt a benyomásom, hogy a kollegák, akikhez a kérdéseket a Humboldt Egyetemen s másutt is intéztem, vagy nem találkoztak még a tanszék-központ funkciómegosztás ilyen mélységű elemzésével, vagy nem is látják azt szükségesnek.

Megpróbáltam elméletet fabrikálni az elméleti érdeklődés e hiányához:

Amikor még a német egyetemeken kedvükre tenyésztek, burjánoztak a tanszéki könyvtárak s zabolátlan fejlődésüket a központi könyvtár tehetetlenül, saját léte és jövője fölötti aggodalommal szemlélte, bőven volt a német könyvtárosoknak elméleti mondani- s vitakoznivalójuk az egyetemi könyvtárügy funkciórendszeréről. Erről bárki könnyen meggyőződhet, ha végiglapozza a *Zentralblatt für Bibliothekswesen* néhány régebbi évfolyamát. Most viszont, hogy a német egyetemek kiszabadultak a

feudális mozdíthatatlanság és a polgári széthullottság állapotából, megvalósulhatnak s meg is valósulnak azok a könyvtárpolitikai elképzelések, amelyeknek azelőtt csak a kifejtéséig lehetett eljutni. A fejlődés jelenlegi szintjén tehát éppen a teóriának a gyakorlatba való átültetése van soron. S ha ez már megtörtént és majd az új mechanizmus ellentmondásai is kezdenek kibontakozni, akkor lesz itt az ideje a mélyebbre ásásnak az egyetemi könyvtárügy problematikájában. Feltevésem mellett szól az is, hogy a meglátogatott egyetemi könyvtárak — a berlini kivételével — éppen az idő tájt készítették el új szervezeti szabályzatukat.

E szabályzatok sok tekintetben hasonlítanak a mieinkhez, de néhány lényeges ponton — amint a Humboldt Egyetem Könyvtáráról mondottakból is látszik — radikálisabbak. Legnagyobb horderejű vívmányuknak azt tartom, hogy a könyvtárigazgató könyvtári ügyekben a rektor helyett és nevében jár el. Ebben annak az elvnek a jogi kodifikálását látom, hogy a könyvtár nem kiegészítő intézménye az egyetemnek, hanem szerves része, s a könyvtárban folyó és a könyvtár által végzett munka elválaszthatatlan, elkülöníthetetlen tartozéka az egyetem működésének. Mi is így látjuk a könyvtár funkcióját a modern egyetem életében, de az elv Magyarországon hivatalos érvényre még nem jutott.

Az egyetem testébe való szerves beépülés nem jelent egyet a befelefordulással: tudjuk, s hirdetjük azok számára, akik az egyetemi érdekek veszélyeztetésétől tartanak, ha a könyvtár a „falakon kívüli” közönség számára is megnyitja a kapuját. A tömegforgalom a falakon belül, főleg a hallgatóság könyvtárhasználatából adódik. Kívülről a különböző területeken dolgozó szakemberek viszonylag nem széles köre tart igényt a tudományegyetemi könyvtárak állományára és szolgáltatásaira. Az olvasóknak ezt a tudományos igényű körét pedig csak abban az esetben szolgálhatja eredményesen a könyvtár, ha éppen az elsődleges funkciójának maximális mértékben eleget tesz mind a gyűjtés, mind a feltárás és a szolgálat minősége, színvonala tekintetében. Mindezt az NDK egyetemi könyvtárainak működése, tapasztalata is sokféleképpen igazolja. (Főleg természetesen a vidékieké, hisz Berlinben a nagy nyilvánosságot szolgáló általános tudományos könyvtár, a *Staatsbibliothek* az Egyetemi Könyvtár tőzsomszédságában, sőt vele közös épületben tevékenykedik.)

Minálunk — nem kevés elvi és hatásköri vita után — mostanában alakult ki a vidéken működő szakemberek könyvtári ellátásának koncepciója, amely fontos szerepet juttat a nagy vidéki centrumokban működő egyetemi könyvtáraknak mint regionális hatáskörű általános tudományos könyvtáraknak. Az NDK vidéki egyetemi könyvtárai már hagyományokra s — főleg — tiszteletre méltó eredményekre támaszkodva hordozzák a kettős funkciót. (A hallei még nevében is: *Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt*.) Kiemelkedők a regionális katalógusok kiépítésében és a könyvtárközi kölcsönzésben mutatkozó teljesítményeik. (A hallei egyetemi könyvtárban pl. évi 40 000 kötet körüli könyvtárközi kölcsönzést bonyolít le egy 3 fős részleg.) Külön tanulmányt érdemelne a Jénai Egyetemi Könyvtár nyilvános tudományos könyvtári tevékenysége s azon belül is a szakbibliográfiai és dokumentációs szolgálat. E szolgálati ágat (ők szerényen így nevezik: *Auskunftstelle*) az Egyetem érdektelensége, sőt rosszállása mellett hozta létre pár évvel ezelőtt a könyvtár, ipari üzemek (főleg a *Zeiss* művek) támogatásával. Ma már az *Auskunftstelle* kiterjedt szolgálatát persze az egyetemi tanzsékek is rendszeresen igénybeveszik. Sajnos, a látogatás rövidsége miatt csak kevés adatot hozhattam magammal e szolgálati ágról, de annál több csodálatot munkájának szervezettsége, referenz gyűjteményének gazdagsága iránt, és nagy kedvet ahhoz, hogy valami hasonlót idehaza is megvalósítsunk.

Az NDK egyetemi könyvtárai — ahogy mondani szokták — megtalálták helyüket az egyetem s a társadalom életében. Munkájukat szakmai biztonság és egészséges gyakorlatiasság jellemzi. Persze, kaptam ízelítőt létük fonákjáról, nehézségeikről is. Ezek azonban kevés tanulsággal járnak: főleg dologi természetűek. Legtöbb épület régi, részben bombasérült. Ezekben az épületekben modern könyvtárosok dolgoznak, korszerűen. Emlékezetes, hogy néhány évtizede már-már a lélekarangot is megkondították a német teoretikusok az egyetemi könyvtár mint idejétmúlt könyvtár-típus fölött. Ma az egyetemi könyvtárak nyilvánvalóan a német tudományos könyvtárügy legéleterősebb intézményei közé tartoznak.

Csűry István

A műszaki és a szakszervezeti könyvtár együttműködése a Csepel Autógyárban

Azzal a megjegyzéssel kell kezdenem, hogy ahol van együttműködés a két könyvtártípus között, ott ez — sajnálatos módon — még mindig szubjektív tényezők függvénye. Nem árt külön hangsúlyozni azt sem, hogy a műszaki könyvtáraknak egyre inkább a termelés egészét szolgáló dokumentációs feladatokat kell megoldaniuk, és ez a követelmény gazdaságirányítási rendszerünk megváltoztatásának, fejlesztésének most következő időszakában csak fokozódik. Így az együttműködés még a szubjektív jóakarat mellett is egyre nehezebbé válik, hiszen a feladatok mind élesebben elhatárolódnak, és a személyi ellátottság korlátot szab a segítőkészségnek.

Mivel a két könyvtártípus együttműködésének fő célja a munkások olvastatása, nézetem szerint jogtalan volt az az igény, amely ezt a feladatot, a fentiek tudatában is, majdnem kizárólag a szakkönyvtárak hatáskörébe utalta, és a munkások alacsony olvasási százalékáért méltánytalanul csak a szakkönyvtárosokat vádolta. A SZOT helyesen ismerte fel ezen álláspont helytelenségét, amikor az alsó- és középszintű szakkönyvek fokozottabb használatában, a szakmunkások olvastatásában nagyobb szerepet juttatott a szakszervezeti könyvtáraknak. Az együttműködés végül is egészséges munkamegosztást eredményez majd a két könyvtártípus között. Így válik az együttműködésre való törekvés népgazdasági érdekké, mert amikor a szakkönyvtár lemond a szakmunkások alsó- és középfokú szakkönyvekkel való ellátásáról, felszabadult erőivel fokozottabban állhat elsődleges munkaterületének, a termelésnek szolgálatába.

Ez a felismerés indított bennünket a Csepel Autógyárban már évekkal ezelőtt arra, hogy a „két szomszédvár” együttműködését formális látszat megoldások nélkül teremtsük meg, építsük ki és fokozzuk. Ezért nem fogok szólni azon minimális — bár még ilyen mértékben sem mindenütt kialakult — gyakorlatról, amely megelegedett azzal, hogy: „átírányítottuk egymáshoz az olvasókat”, „módszertani segítséget nyújtottunk a gyengébbnek”, „plakáton hívtuk fel a figyelmet a másik könyvtárra” stb., stb. Inkább szeretnék arról a többletről beszélni, amely abban nyilvánult meg, hogy felismertük a két könyvtár távlati feladatait, igyekeztünk azokat egyfajta társadalmi tevékenység keretében már a jelenben megosztani.

Ezen társadalmi együttműködés alapját a szocialista brigádmozgalmak teremttette meg, amelynek lényege éppen az a többlet, amit a brigádok tagjai erejükből, idejükből és intellektusukból szocializmust építő társadmunkának adni tudnak.

A „Dokumentációs” brigád, amely a maga nemében akkor páratlan volt, 1962. május 1-én alakult, és azóta háromszor nyerte el a „szocialista brigád” címet. Összetétele — négy szakkönyvtárosból, két szakszervezeti könyvtárosból és két mérnökből állt a brigád — biztosíték volt arra, hogy az egyéb célkitűzések mellett is fokozódjék a munkások részesedése az olvasásban, és a két könyvtár együttműködése hatékony és tervszerű legyen. A brigád tagjai arra törekedtek, hogy megteremtsek önmagukban és az emberekben a „két kultúra” szintézisét.

A gyakorlati együttműködés egy-két jellegzetessége: első lépésként a brigád — esetenként kültagok bevonásával — *válaltatta mindkét könyvtár könyvtári bizottságának tisztségét*. Így a szerzeményezéstől a selejtezésig beépült a könyvtárak életébe, összehangolta azok *gyűjtőköréit*. Ezzel olyan együttműködést indított meg, amelynek eredményeként a szakszervezeti könyvtár megkezdte, a műszaki könyvtár pedig fokozatosan megszüntethette a barkácsoló és hobby célokat szolgáló szakkönyvek több példányos beszerzését. Az „univerzális” érdeklődésű olvasó a szakszervezeti könyvtárhoz ment, és amikor annak anyagából szakmai vonatkozásban „kinőtt”, átjött a műszaki könyvtárba, illetve mindkettőnek olvasója maradt.

Természetesen a szakszervezeti könyvtár új gyűjtőkörének megteremtése nem megy egy csapásra, hiszen anyagi lehetőségei sem engedik. Ezért a műszaki könyvtár — jórészt kivonásra ítélt anyagából — az alsóbb szintű szakkönyvekből lehetőleg juttat kisebb tételeket a szakszervezeti könyvtárak.

Ezzel egyidejűleg a szakszervezeti könyvtárnak *kisebb szakmai katalógust* épít. Ez már csak a műszaki könyvtárban található magyar nyelvű, középszintű anyagot tartalmazza. A kihelyezett katalógusban szereplő témakörök természetesen olyanok, amelyek általános érdeklődésre tarthatnak számot (gyakorlati elektrotechnika, gépkocsi stb.), de ez a katalógus már speciálisabb igényeket van hivatva kielégíteni.

A szakszervezeti könyvtárban megtalál-

ható népszerű és alsóbb szintű anyag, a kihelyezett, középszintű műveket tartalmazó katalógus és a műszaki könyvtár egyéb állománya didaktikai egységben van.

Először a *könyvtárközi kölcsönzés* lendült fel. Ugyanis szakszervezeti könyvtárunkat a vállalaton kívül, a művelődési házban helyezték el, és mint ilyen egy-két község és a környék más vállalatai tekintetében szélesebb területre kiterjedő feladatokat is ellát. Így közvetve — anélkül, hogy ez számára különösebb terhet jelentene — a műszaki könyvtár is részt vállal a terület ellátásából.

A „Dokumentációs” szocialista brigád vállalásai között szerepel más — főleg fizikai munkásokból álló — brigádok kulturális és szakmai vállalásainak irodalmi alátámasztása is. A vállalat teljesítését nem lehet elképzelni a két könyvtár együttműködése nélkül.

A műszaki könyvtár 16 év óta jelenteti meg *Figyelőszolgálat* című tájékoztató kiadványát, amelyben a szigorúan vett szakirodalmi információk mellett 1—2 oldalt a szakszervezeti könyvtár közleményeinek szentel.

Külön kell kiemelni a *közös bibliográfiai tevékenységet*. A *Munkásakadémia* előadásai tartalmuknál fogva irodalmi alátámasztást igényelnek, s ilyen — megfelelő színvonalon — a két könyvtár csak együtt tud összeállítani. Közös-bibliográfia készül bizonyos szakkörök, vagy az általuk rendezett szaktanfolyamok részére is. A fotós szakkör részére készült összeállítás éppen azért aratott általános tetszést, mert egyaránt szerepeltek benne népszerű fényképészeti szakmunkák a szakszervezeti könyvtár és tudományos könyvek a műszaki könyvtár anyagából.

A szakszervezeti könyvtárba nem járnak külföldi szakfolyóiratok, így a műszaki könyvtárnak időnként ott kiállított és periodikusan cserélt népszerűbb, látványos anyaga fontos szerepet játszik a műszaki propagandában. De a szakszervezeti könyvtár tárlóiba kedvcsinálónak nemegyszer kerülnek a magyar műszaki kiadványok mellé külföldi könyvek is.

Fontos megjegyezni, hogy a két könyvtár egyeztetett nyitvatartási idejét, ami a többműszakos üzemben elsősorban a munkásolvasóknak kedvező.

Nem ritka eset a könyvtárak életében, hogy különleges döntések előtt állnak. Amikor mi könyvtárfejlesztéssel, szakzasi kérdésekkel, berendezés felújítással és a könyvtárugy vagy a tájékoztatás bármilyen elméleti vagy gyakorlati kérdéseivel foglalkozunk, ezeket együtt, általános művelődésügyi és műszaki-gazdasági szempontból egyaránt mérlegre téve vizsgáljuk meg, és csak utána döntünk, vagy — mint már több ízben előfordult — adunk tanácsot más közművelődési, illetve szakkönyvtárnak.

Sok kisebb-nagyobb megnyilvánulását említhetném még az együttműködésnek, például ha irodalmi vagy képzőművészeti jellegű kiállítást készít a szakszervezeti könyvtár, illetve műszaki kiállítást állít össze a műszaki könyvtár, egyik sem teszi egyedül, és a műszaki könyvhét is éppen úgy közös gond és akció, mint az irodalmi könyvnapok megrendezése, vagy a szakmai filmbemutatók. De beszélhetnénk az esetenként „kibérelt” vállalati falújságról is, ahol a két könyvtár együtt számol be munkájáról, együttműködéséről. Végül: idei tervünkben szerepel az ipari tanulók szervezett bevonása is a „két kultúra” világába.

Hegy Nándor

5,5 millió forint megtakarítás a kettős fordítások megakadályozásából

Minisztertanácsi rendelet írja elő, hogy az országban készülő minden közcélú szakfordítást — a fordítás megkezdése előtt — az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ Országos Fordításnyilvántartásához be kell jelenteni, és csak engedélyezés után szabad a fordítást elvégezni. A rendelkezés célja a kettős fordítások megakadályozása. 1965-ben 41 836 szakfordítás engedélyezését kérték. Ebből az Országos Fordításnyilvántartás 7850 fordítás elvégzéséhez nem járult hozzá, mert a fordítást más intézmény már elvégezte, vagy megkezdte. A kettős fordítások megakadályozásából országosan 5 565 650 Ft megtakarítás származott.

Az elkészült szakfordítások gazdaságosabb felhasználása érdekében az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ 14 iparági sorozatban havonta közlést tesz a műszaki és gazdasági fordítások jegyzékét, amely havonta mintegy 2500—3000 szakfordítás címét tartalmazza. A „Műszaki és Gazdasági Fordítások Címjegyzéke” a Műszaki Lapszemle mellékleteként jelenik meg, de önállóan is megrendelhető. Ebből a bő szakanyagból az oldalankénti kb. 20 Ft fordítási díj helyett 3 Ft másolási díjért rendelhetik meg az érdeklődők az elkészült fordítások másolatait. (OMKDK)

Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács munkaterve

Új tervidőszak kezdődött az idei esztendővel az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács munkájában is. A Tanács átszervezése után, 1965-ben csupán 1 éves munkaterv készült abból a megfontolásból, hogy az 1966. évvel kezdődő új ötéves terv szükség szerint meghatározza a tanács tervezési periódusait is. A tervek összeállításán azonban hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy szakterületünk feladatai nem láthatók olyan mértékben előre, hogy ezeket részleteiben is kidolgozott munkaterv formájában, öt évre előre lehetne megfogalmazni. Mivel a könyvtárügy irányító szervei is egyelőre két esztendőre terveznek, az látszott legcélszerűbbnek, ha a tanács munkaterve is csak az 1966—1967. évre szól. Ugyanakkor azonban mégis szükséges volt összefoglalni azokat a témákat, amelyekkel a tanács hosszabb távon kíván foglalkozni. Munkaterve tehát két részből áll: a kétéves munkatervből és a hosszabb távra szóló, valószínűleg még az ötéves perióduson is túlmutató, távlati tématervből.

A tanács kétéves munkaterve — jelenlegi szervezeti felépítésének megfelelően — a teljes ülések és tagozatok üléseinek programjából tevődik össze. A *teljes ülések programjában* a következő témák szerepelnek: 1966: A könyvtártudományi kutatások ötéves programja; A magyar könyvtárügy nemzetközi kapcsolatai; A bibliográfiai munka tervezésének és koordinálásának problémái; 1967: A magyar könyvtárügy rendszerének alapelvei; A könyvtári törvény végrehajtása; Könyvtárügyünk személyi ellátottsága és a könyvtárosképzés rendszere; A gyűjtőkori munkáról szóló rendelkezéseket; A gazdasági irányítás új rendszere és a könyvtáriroda kapcsolata.

A *tudományos és szakkönyvtári tagozat* a következő témák megvitatását tűzte ki: 1966: A szakreferens rendszer problémái; A tudományos és szakkönyvtári hálózatok módszertani tevékenysége; A társadalomtudományok terén végzett szakirodalmi tájékoztatás elvi és szervezeti kérdései, módszertani lehetőségei hazánkban; — 1967: A könyvtári szolgálat kiterjesztésének lehetőségei és problémái az egyetemi könyvtári hálózatokban mind a hallgatók, mind az oktató személyzet ellátása szempontjából; A könyvtárak műszaki fejlesztésének távlati programja; A statisztikai beszámolási rendszer problémái és továbbfejlesztése; A külföldi tudományos irodalom beérkezése és lerakódása a könyvtárakban; A műszaki könyvtárügy irányelvei.

A *közművelődési könyvtári tagozat programja*, 1966: A közművelődési könyvtárak könyvtárügyi kiadványai; A járási könyvtárak funkciója; A politikai irodalom forgalmazása a közművelődési könyvtárakban; A helyismereti gyűjtemények problémái; A gyermekek könyvtári szolgálata a közművelődési könyvtárak funkciórendszerében; A gyermekkönyvtárak módszertani irányítása. 1967: A 14 éven felüli ifjúság könyvtári szolgálata; Az önálló községi könyvtárak munkájának tapasztalatai és a társadalmi vezetés kérdése ezekben a könyvtárakban; Eredmények és feladatok a könyvtárügy „fehér foltjainak” felszámolása terén. A kiskörzeti könyvtárak működése; Olvasásszociológiai vizsgálatok rendszere és módszerei a közművelődési könyvtárügy vonatkozásában; A közművelődési könyvtárak tájékoztató szolgálata.

Tekintve, hogy a *Dokumentációs és bibliográfiai tagozat* ténylegesen nem kezdte meg még működését, programja csak előzetes témajegyzéknek tekinthető. Ez a következő: Az OKDT feladatai a hazai szakirodalmi tájékoztatási tevékenység fejlesztése terén és együttműködés más központi (hazai és nemzetközi) dokumentációs szervekkel; Igénykutatások és hatékonysági vizsgálatok a különböző termelési és tudományágak körében folyamatban levő dokumentációs szolgáltatások területén; Tájékoztatás az ETO teljes magyar kiadásának munkálatairól; A dokumentálók képzésében elért eredmények összefoglalása, értékelése és a továbbfejlesztésre vonatkozó javaslatok.

Az *OKDT távlati programjában* a következő témák szerepelnek: A könyvtárak feladatai a korszerű tömegközlelési eszközök rendszerében; Könyvtár és népművelés; Az olvasás és a könyvtári szolgáltatások szerepe a korszerű alsó- és középfokú oktatásban; A könyvtárak szerepe a felnőttoktatásban; A könyvtárak és a felnőttoktatás; A könyvtári szolgálat problémái és továbbfejlesztésének lehetőségei egy meghatározott tudományágban, a kutatómunka, illetve a gyakorlat támogatása szempontjából; A könyvtári szolgálat problémái és továbbfejlesztésének lehetőségei egy meghatározott termelési ágban (iparban, mezőgazdaságban); A könyvtári tanácsok, könyvtárközi bizottságok munkája és feladatai; A könyvtári hálózati rendszerek továbbfejlesztése; A könyvtárak könyvtárközi és hálózatközi együttműködése; Központi és

regionális szolgáltatások; Állományvizsgálatok egy-egy kiválasztott tudomány-, ill. termelési ág könyvtári ellátottsága és a rendelkezésre álló könyv- és folyóiratanyag elegendősége és időszerűsége szempontjából; A természettudományok bibliográfiai feltárásának problémái; A muzeális különgyűjtemények problémái; A könyvtártudományi kutatások értékelése és további tervezése; A könyvtárügy 1971—1975. évekre szóló tervezésének előkészítése.

Az OKDT programjához kapcsolódik az a terv is, hogy a tanács egyes fontosabb problémák megvitatását szélesebb körben tegye lehetővé. Ennek érdekében bizonyos kérdésekről ankétot szervez. Az ankétok célja részben az, hogy megismerje a könyvtárosok, a gyakorlat szakembereinek véleményét, részben pedig az, hogy mozgósítson egy-egy feladat megoldására. A munkatervet tehát — amely voltaképpen a tanács és a tagozatok üléseinek programját tartalmazza — a könyvtárosok szélesebb köre számára szervezendő ankétok ötéves programja egészíti ki. E program szerint a következő témák kerülnének folyamatosan, megfelelő időben megvitatásra: Az ETO fejlődése és a szakkatalógusok szerkesztésének ezzel kapcsolatos kérdései; A könyvtárügy egysége; A könyvtárosok képzésével és továbbképzésével kapcsolatos kérdések, különös tekintettel a könyvtárak szakképzett könyvtárosok iránti szükségleteire; Az ajánló bibliográfia problémái; A közművelődési és szakkönyvtárak együttműködése; A könyvtár szerepe a korszerű általános és középiskolai oktatásban; A könyvtár szerepe a tudományos munkában és a termelésben.

A tanács munkaterveinek figyelembevételével dolgozták ki a szakbizottságok is saját kétéves munkatervüket.

Az OKDT ügyvezető elnöksége folyamatosan napirendre tűzi az egyes szakbizottságok tevékenységének értékelését. Márciusban a *Könyvtárépítési és berendezési szakbizottság* munkájával foglalkozott az ügyvezető elnökség. Elismerően vette tudomásul a szakbizottság elnökének beszámoló jelentését. Megállapította, hogy a szakbizottság az utóbbi másfél évben is sokat és eredményesen dolgozott. Köszönetét fejezte ki a szakbizottság elnökének és tagjainak a lelkiismeretes és nagy úgyszeretettel végzett munkáért. Egyetértett az ügyvezető elnökség azzal a megállapítással, hogy a szakbizottság tevékenysége új formát kíván. A könyvtárak építésével és berendezésével kapcsolatos tanácsadói tevékenység oly mértékben megszorodott, hogy ez már a szakbizottság erejével tovább nem oldható meg. A jövőben inkább a könyvtárépítés és berendezés elvi, elméleti jellegű kérdéseinek megoldására kell, hogy összpontosítsa a szakbizottság erejét. A felmerülő ügyek természete is azt kívánja, hogy a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) végezze a napi, operatív jellegű feladatokat. Ennek ma már, amikor a KMK-nak saját építésze van, megvannak a lehetőségei. Felmerült továbbá annak a szüksége is, hogy a szakbizottság kiegészüljön azokkal a könyvtárosokkal és építészekkel, akik a könyvtárépítés és berendezés kérdéseiben az elmúlt évek könyvtári építkezései során kellő elméleti és gyakorlati tájékozottságra tettek szert.

N. R á c z A r a n k a

A MŰSZAKI EGYETEMI könyvtári hálózatokról szóló utasítás helyesbített szövegét közli a Művelődésügyi Közlöny 1965. 5. száma, mivel a 4. számban tévesen jelent meg a rendelkezés szövege. A helyes szöveg szerint:

- A műszaki felsőoktatási könyvtári hálózatból két különálló hálózat létesül:
- a budapesti műszaki egyetemek könyvtári hálózata,
- a Veszprémi Vegyipari Egyetem könyvtári hálózata.

A budapesti műszaki egyetemek könyvtári hálózatának központja a Budapesti Műszaki Egyetem központi könyvtára, tagjai a Budapesti Műszaki Egyetem, valamint az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem tanszéki és egyéb könyvtárai.

A Veszprémi Vegyipari Egyetem könyvtári hálózatának központja az egyetem központi könyvtára, tagjai az egyetem tanszéki és egyéb könyvtárai.

A Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem könyvtári hálózata változatlan szervezetben folytatja működését.

Az olvasáselemzés adatgyűjtési módszerei

Néhány ókori filozófus azt állította, hogy *a mérés a megismerés kezdete*. Ebből persze nem következik, hogy nincs ismeret mérés nélkül, de a tudományos igény megköveteli a valóság minél tökéletesebb megközelítését. Ezt kell tennünk akkor is, ha az olvasás helyzetét, szerepét, az olvasók magatartását, vagy véleményét vizsgáljuk.

A felmérés szerepét azonban nem szabad eltúloznunk. Sokan tévesen hiszik, hogy a szociológia mérési módszerei olyan jellegű eszközök a társadalomtudomány terén, mint a biológia számára a mikroszkóp, vagy a csillagászat számára a teleszkóp. Kétségtelen viszont, hogy az olvasáselemzési munka feltétlenül adatgyűjtésen alapszik. Adatainkból azonban nem minden esetben készítünk statisztikai összesítést, különösen akkor nem, ha az olvasással kapcsolatos lélektani folyamatokat vizsgáljuk.

Az adatgyűjtés metodológiája rendkívül lényeges: néhány javaslat, hogyan bírjuk rá az olvasót, hogy nyilatkozzon, néhány irányelv a kérdőív összeállítására, módszer a válaszok elemzésére és csoportosítására — mind fontos tényezők a maguk helyén, de csak akkor, ha valóban elősegítik a kitűzött cél elérését.

A felmérést és elemzést végző személynek vagy csoportnak mindig fel kell tennie a kérdést: miért? Ha valamilyen következtetésre jut, keresse azt, hogy a jelenség miért alakult úgy. Ha leírja az olvasó-csoportnál vagy rétegnél tapasztalt jelenséget, vagy összefüggést talál a különböző adatok között, a jelenség, szokás, vagy összefüggés okát is derítse fel. Statisztika, kérdőívek, a különböző technikai eljárások csak a műszer szerepére alkalmasak, amelyeket adott időpontban előveszünk, vagy félreteszünk.

Kutatásokat megfelelő előkészítés nélkül nem lehet elkezdni. Aki társadalmi igényeket, jelenségeket akar elemezni, annak ismernie kell a szociológiai kutatások gyakorlati módszereit. A megfelelő módszer ismeretének és kiválasztásának nagyobb figyelmet kell szentelni a jövőben, mint eddig.

A vizsgálat megtervezése

Amint már szó volt róla, az olvasáselemzési munka feltétlenül adatgyűjtésen alapszik. De mindenfajta adatgyűjtés esetén szükséges valamilyen gyűjtési elv és kategóriarendszer az észleletek csoportosításához. Felmérésünk módszerének kidolgozását tehát nem azonosíthatjuk egyedül a kérdőív megtervezésével.

A munkát *a vizsgálat tárgyának* meghatározásával kezdjük. Ha eldöntöttük, hogy milyen összefüggéseket kívánunk a vizsgálat során tisztázni, először tekintsük át a már rendelkezésünkre álló adatokat. Ha a vizsgálatot a könyvtári kereteken belül végezzük, a könyvtár vagy könyvtárak statisztikája — az olvasókra és a forgalomra vonatkozó adatok elemzése — feltétlenül szükséges a további adatgyűjtés megtervezése előtt. Ezek az adatok olykor önállóan is használhatók és szükségtelenné teszik a bonyolultabb felmérést.

Amikor összegyűjtöttünk és áttanulmányoztunk minden fellelhető adatot, sor kerül *az adatgyűjtés módszerének és a reprezentatív mintavétel nagyságának* megállapítására. Mintavételre kétféle módszer alkalmazható: *a véletlenszerű kiválasztás* (random-method), vagy *az arányos modellképzés* (quota-method).

Az elemzésre kerülő mikrostruktúra — modell — felállítására *egyidejűleg* teszi szükségessé *számos szempont* figyelembevételét. A legfontosabb ilyen szempontok: *a nem, az életkor, a foglalkozás, az iskolai végzettség, a jövedelem és a lakóhely szerinti megoszlás*. Nem kell bizonyítani, hogy jó modell képzése nagyon bonyolult és nehéz feladat, tökéletes modell pedig el sem érhető. Gyakran a legkönnyebben megtalálható személyeket kérdezzük meg, ami nagy torzítást eredményezhet. (Pl. a könyvtár legtöbbet kölcsönző olvasóira szorítkozunk.)

Sokkal egyszerűbb a véletlenszerű kiválasztás elvének alkalmazása, emellett ez sem jár lényegesen több hibalehetőséggel. Így járunk el, ha például *betürendes névsorból* jelölünk ki minden ötödik, vagy minden tizedik személyt a megkérdezésre, vagy a kérdőív kitöltésére.

A kérdőív

Az adatgyűjtés leggyakoribb eszköze a kérdőív. Ahol nagyobb kört, reprezentatív csoportot kell megkérdezni, általában a kérdőíves módszer a legmegfelelőbb.

A kérdőív megtervezésekor igen gondosan kell eljárni. A kérdések tartalma, formája és sorrendje erősen befolyásolja a válaszokat. A kérdéseket elsősorban két szempont szerint különböztethetjük meg:

- a) *a válaszadás módja szerint,*
- b) *a kérdések tárgya szerint.*

A „kötött” és „kötetlen” válasz

A válaszadás lehetősége szerint „kötetlen” és „kötött” válaszról beszélhetünk. Tulajdonképpen minden válasz kötetlen abból a szempontból, hogy a megkérdezett nem köteles válaszolni. Ha azonban a vizsgált személy hajlandó feleletet adni, akkor a válasz kötöttsége már változó lehet.

Kötött válaszról beszélünk, ha „igen” vagy „nem” lehet a felelet, vagy a megkérdezett több, előre felsorolt felelet között választhat. Kötetlen válaszról, ha a kérdőívet kitöltő olvasó tetszés szerinti feleletet ad és nincs a fenti alternatívákra kényszerítve.

A kötetlen és kötött válasznak éppen ellentétes előnyei és hátrányai vannak. A kötött válasz előnye, hogy könnyű az adatokat elemezni. A kódolás automatikusan történhet, az eredmény könnyen összesíthető. A kötetlen válasz nagyobb lehetőséget ad a szubjektivitásra a kérdés értelmezésében. Zavarba hozhatja a megkérdezettet, s ilyenkor lényeges volna, hogy a kitöltés az adatgyűjtő jelenlétében történjék. Vigyázni kell azonban arra, hogy a segítség ne jelentsen egyben sugalmazást is. A kötetlen válasz legnagyobb előnye éppen az, hogy árnyaltabb és kevésbé befolyásolt feleleteket tesz lehetővé.

A gyakorlat azt mutatja, hogy a jó kérdőív a leglényegesebb kérdéseknél mindkét kérdésfajtát tartalmazza. (Pl. Olvas-e útleírásokat? igen — nem. Az útleírásokban mik ragadják meg a legjobban a figyelmét?)

Rendszeresen alkalmazzák azt a kérdésfajtát, amelynek esetében a megkérdezett *alternatív válaszok sorozatából* választhat. (Pl. Hogyan választotta ki az olvasott könyvet? Szerző szerint kereste — téma szerint kereste — barátai, ismerősei ajánlották — a könyvtáros ajánlotta — olvasott, a rádióban hallott róla — kirakatban látta stb.)

Ezt a kérdésfajtát étlap-kérdésnek (Speisekarten-Fragen) is nevezik.

A megkérdezett rendelkezésére bocsátott alternatív válaszok sorozata kötetlen, vagy kötött is lehet. Kötetlennek tekinthetjük akkor, ha a felsorolás végén a válaszolónak lehetősége van egyéb feleletet is beírni.

A válaszlehetőségek megjelölésével segíthetjük az olvasót, hogy gondolatait rendszerezze és a legalkalmasabbnak vélt kérdést húzza alá. Hátránya, hogy a válaszok csoportosításával bizonyos irányban befolyásoljuk az olvasót. A megkérdezett gyakran olyan választ jelöl meg, amelyre nem gondolt, mielőtt a kérdőívet látta volna.

A megkérdezett az előre közölt válaszlehetőségek közül gyakran nem csak egyet választhat, hanem többet is megjelölhet.

Az alternatív válasz speciális formájaként alkalmazhatjuk a különböző válaszlehetőségek *sorozatának* kötött kérdését, amit *értékelő kérdésnek* is neveznek. Több kérdést helyettesíthetünk egy kérdéssel, ha olyan válaszlehetőségeket nyújtunk, amelyek fokozatban különböznek egymástól. (Pl. Milyen rendszeresen olvassa a Kortárs című irodalmi folyóiratot? Rendszeresen elolvassa az egészet — bizonyos rovatokat olvas — bizonyos szerzőt, témát keres — időnként beleolvas — sohasem olvassa.) Amennyiben azt is figyelembe vesszük, hogy az olvasó esetleg nem válaszol, hat különböző intenzitású válaszuk lehet.

Az értékelő kérdést finomíthatjuk, ha felszólítjuk az olvasókat, hogy maguk jelöljék meg a válaszlehetőségek közötti sorrendet 1-től növekvő számmal. (Pl. Egy bizonyos irodalmi témát hogyan ismer meg szívesebben? Regényben, novellában elolvassa — filmen — színházban — rádióban — televízióban.)

A kérdőív szerkesztése

Kérdéseink valamilyen *tényre, cselekvésre, vagy véleményre* vonatkozhatnak. A kérdőívek első kérdései általában *tényekre*, az olvasó személyére és körülményeire vonatkozó kérdések. (Foglalkozás, életkor, végzettség stb.) A ténykérdésekhez *cselekvésre* vonatkozó kérdések kapcsolódnak. (Pl. Volt-e az utolsó hónapban legalább egyszer az olvasóteremben? Hány könyvet szokott egyszerre kölcsönözni?) A válasz mindkét esetben pontos lehet, mert konkrét dologra vonatkozik. Pontatlanság abban az esetben adódhat, ha régebbi tényt, cselekvést kérdezzük. (A korábbi tanévekben milyen gyakran fordult meg az olvasóteremben?)

A *véleményre* vonatkozó kérdésben azt kérdezzük az olvasótól, mit gondol egy bizonyos dologról és nem azt, hogy mit tesz, vagy mit tud. Ilyen kérdésre nehezebb válaszolni és a kapott válaszok kevésbé pontosak, mert véleményt nehezebb körülírni és kifejezni. Ennél a kérdésfajtánál fordul elő a leggyakrabban, hogy a megkérdezett nem válaszol, vagy válasza nem őszinte. Olyan választ is kaphatunk, amelynek értékelése nehezen illeszthető bele az összesítésbe. (Pl. Mi a véleménye egy bizo-

nyos regényről, amelyet az utóbbi hónapokban olvasott, de nem nyerte meg tet-
zését?)

Próbakérdéseket (test-question) akkor alkalmazunk, ha ellenőrizni kívánjuk, hogy a kérdőívben már szerepelt kérdésekre őszinte választ kaptunk-e? (Pl. Egyetemi hall-
gatók a vizsgálat során kedvelt szerzőként olyan író-t jelölnek meg, akiről divat be-
szélni. Ezért kérdőívünk utolsó kérdésében több szerző nevét és műveik címét össze-
kevertük és ezeket kellett egymással párosítani. Ha a hallgató által megnevezett
szerző is szerepelt ellenőrző kérdésünkben, de a megfelelő címet nem tudta meg-
jelölni, kérdésessé vált, hogy olvasott-e egyáltalán a szerzőtől valamit.)

A kérdőív *nem bármilyen sorrendben* összeállított kérdések sorozata. A sorrend
és a kérdések számának megállapítása nehéz és lényeges feladat. Hiba, ha a kérdések
egymásba folynak és a megkérdezett nem tud különbséget tenni a két kérdés között
s úgy gondolja, ha az elsőre már válaszolt, a másik válasz már nem szükséges. Ezt
a hibát úgy kerülhetjük el, hogy a két kérdést „*elszórjuk*” a kérdőívben. Alkalmaz-
hatjuk a „*tölcser*” eljárást is. Ebben az esetben a legáltalánosabb kérdéssel kezd-
hetjük, majd a további kérdésekkel fokozatosan haladunk a részletek felé. (Pl.
Tagja-e könyvtárnak? Kölcsönözni, vagy helyben olvasni szokott-e? Hány órát for-
dit olvasásra hetenként? A hét egyes napjain? stb.) Ez a módszer néha arra kény-
szeríti a megkérdezettet, hogy magatartását, véleményét racionális sorrendbe erő-
szakolja. Ez a válaszok hitelességének rovására is mehet.

A kérdések számának megállapításánál két problémánk lehet: *mennyi legyen az
összes kérdések száma, és hány kérdés vonatkozzon az egyes témákra.*

Mindenképpen el kell kerülnünk, hogy a kérdőív kitöltése az olvasót kifárasztja.
A fáradtan, kedvetlenül adott válaszok a valóságtól eltérő értékelést eredményezhet-
nek. A szépirodalmi igények és szokások vizsgálatához általában 30 kérdés elegendő.
Ha kérdéseink könnyűek, akkor többet tehetünk fel, ha a válasz több gondolkodást
igényel, inkább ajánlatos számukat csökkenteni. Egy témakörön belül könnyebb több
kérdést megválaszolni, mint ugyanannyit több témakörből.

Tekintve, hogy a kérdések száma korlátozott, logikusnak látszanék, hogy minél
több témakörből vegyünk fel kérdőívünkre egy-egy kérdést. Sokszor azonban arra
van szükség, hogy egy-egy témakörben több kérdést adjunk fel. Ezzel a kérdés eset-
leges téves értelmezéséből adódó helytelen választ küszöbölhetjük ki. Általában hasz-
nosnak látszik a fontosabb témákkal kapcsolatban két-három kérdést feltenni. Ha
különböző oldalról akarunk a téma mélyére hatolni, akkor egy csoportban helyez-
hetjük el őket, de szét is szórhatjuk a kérdőívben a hasonló kérdéseket, hogy meg-
yőződhessünk a feleletek őszinteségéről.

Előnyök és hátrányok

A kérdőívek alkalmazásának számos előnye és hátránya is van. Előnyös, hogy
nagyobb csoport vagy párhuzamosan *több csoport* vizsgálatára alkalmas. A kérdő-
ívek kitöltéséhez és összegyűjtéséhez *nincs szükség sok időre és munkaerőre.* Az
írásos válasz *átgondoltabb, megfontoltabb.* Jobban biztosítható a *diszkréció,* mint a
szóbeli adatgyűjtésnél. Az anyag számszerűleg *könnyen kiértékelhető.* Viszont hátrá-
nyai közé tartozik, hogy a válaszok elemzésekor már nincs lehetőség a *homályos
kérdések* tisztázására. Ha, a kérdőívet csoportok egyidejűleg töltik ki (pl. iskolai
osztály), számításba kell venni a *kölcsönös befolyásolást* is. Az is kétségtelen, hogy
a válaszok megfontolt volta esetleg az őszinteség rovására mehet.

Ki töltsé ki?

A kérdőíveket vagy maga a megkérdezett vagy az adatgyűjtő tölti ki a megkér-
dezett válaszai alapján, — természetesen jelenlétében. Az első módszer kényelmesebb
az adatgyűjtő számára, de számos hátránya van. Ha a megkérdezett félreérti a kér-
dést, tévedését nem lehet jótávni. Különösen a postán szétküldött kérdőívek értéke
kétes. A megkérdezettnek van ugyan ideje a válaszokat megfontolni, hosszas gon-
dolkodás után azonban esetleg nem a valóságnak legjobban megfelelő választ adja,
hanem a személyét a legkedvezőbb színben feltüntető feleletet. A legnagyobb hiba
azonban ott van, hogy a kérdőíveket nem mindenki küldi vissza. Az NDK-ban vég-
zett kísérletek szerint a postán küldött kérdőívek legfeljebb 30%-a érkezik vissza.
Ehhez még hozzátehetjük, hogy nem az átlagot tükröző 30%, hanem azok a megkér-
dezettek, akik a vizsgálat témáját rokonszenvesnek találják. Az ilyen vizsgálat köny-
nyen önbecsapásra, téves illúziókra vezet.

A legmegfelelőbb adatgyűjtési módszer, ha a kérdőívet az adatgyűjtő tölti ki a megkérdezett jelenlétében és válaszai alapján. Egyedüli hátránya az, hogy rendkívül munkaigényes.

Egyéb adatgyűjtési módszerek

Adatgyűjtésünkhöz a szóbeli kérdezés, vagyis az interjú módszerét is alkalmazhatjuk. A kérdezés ebben az esetben is előre meghatározott terv szerint történik, de kérdések maguk nincsenek előre standardizálva. E módszer előnye, hogy a kérdező a feltárandó téma mélyére hatolhat. Az okok megismerésére is több a lehetőség, mint az írásos felmérés esetén.

A szóbeli kérdezésnek fontos szerepe lehet nagyobb vizsgálatok előkészítésekor, különösen, ha értékelő kérdéseket alkalmazunk. A hatásvizsgálatoknak egyik legfontosabb eszköze. Fejlődési folyamatok nyomonkísérésére ugyancsak kiválóan alkalmas.

Hátrányai: nehéz a számszerű feldolgozás, és fennáll az a veszély is, hogy a kérdező akaratlanul sugalmazza a választ.

Az interjút folytató kutató standard kérdésekkel is dolgozhat. Ennek az a veszélye, hogy könnyen formálissá válhat, és nem ösztönzi aktivitásra a kérdezettet. Előnye viszont, hogy egységes feltételeket teremt a kérdezésre, és lehetővé válik a számszerű kiértékelés is.

A csoportos megbeszélések, ankétok ritkán hoznak értékelhető eredményt. A gyakorlat azt mutatja, hogy egy 20—25 főnyi csoportból legfeljebb 5—6 fő mondja el a véleményét. A többség arra vár, hogy más fejtse ki álláspontját, vagy kritikátlanul csatlakozik az előtte felszólalók nézetéhez.

A megfigyeléshez, mint kutatási módszerhez azért folyamodunk, hogy alapot nyerjünk valamilyen feltevéshez, amelyet aztán tovább tanulmányozhatunk. A megfigyelteket leírjuk.

A leírás speciális formája, ha maguk a vizsgált személyek jegyzik fel azt, ami történik, pl. az egyes olvasmányokkal kapcsolatos gondolataikat. Ritkán, és csak meghatározott körben alkalmazható.

A vizsgálatok ellenőrzése

Adataink helyességét bizonyos idő múlva megismételt felvétellel ellenőrizhetjük. Problémát okozhat az ismétlés indokolása, de hivatkozhatunk arra, hogy néhány kiegészítésre van szükségünk. Minél nagyobb a két adatgyűjtés között eltelt idő, annál nagyobb eltéréssel számolhatunk.

Gondot kell fordítanunk a kiértékelés megtervezésére is. Az elemzés nem állhat meg az adatgyűjtésnél, az eredményeket értékelnünk kell és le kell vonnunk a megfelelő következtetéseket is. A feldolgozás és kiértékelés szempontjaihoz eleve alkalmazkodjék adatgyűjtésünk is.

Szentirmai László

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Albig, W.: Modern Public Opinion. New York, 1956.
- Andreski, S.: Elements of Comparative Sociology. London, 1964.
- Encyclopedia of Educational Research. A project of the American Educational Research Association. Ed. by Chester W. Harris. New York, 1960.
- Friedrich, W.: Die Befragungsmethode — ein notwendiges Arbeitsmittel der marxistischen Jugendforschung = Deutsche Zeitschrift für Philosophie, 1963. 10. H.
- Hegedűs András—Márkus Mária: Az üzemszociológiai vizsgálatok módszertana és technikája. A Könyvüipari Minisztérium „Munkával foglalkozó tudományos tanfolyama” 1960/61. Sokszo-rosított jegyzet.
- Kallabis, H.: Zur Dialektik der sozialistischen Bewusstseinsbildung und Problemen der Forschung = Deutsche Zeitschrift für Philosophie, 1963. 1. H.
- Lazarsfeld, P.—Rosenberg, M.: The language of social research. The Free Press, 1962.
- Oszipov, G. V.: Szovremennaja burzsuaznaja szociologija. Moszkva, 1964. Gl. VI. Metodologija, 322—356. p.
- Szalai Sándor: Módszertani megfontolások a marxista szociológiai szakkutatás egyes időszerű kérdéseire = Magyar Filozófiai Szemle, 1962. 5. sz.
- Weckesser, E.: Die schriftliche Befragung in der konkret-soziologischen Forschung = Deutsche Zeitschrift für Philosophie, 1964. 1. H.

Mit is kezdjek velük?

Gondolatok a „kis bibliográfiák” felhasználásáról

A villamoson ketten beszélgettek. Kollegai mivoltukról a kezükben levő „Könyvtáros” friss példánya árulkodott. Szakmai gondjaikról, tapasztalataikról s a lapról társalogtak. Egyikük megjegyezte: — Már egyéves a kis bibliográfiák rovata. Fel tudjátok használni? — kérdezte. Tulajdonképpen nem tudom, mit kezdjek velük — válaszolt a kolléga. Bővebb magyarázatát sajnos nem hallhattam, leszálltak.

A beszélgetés, amelynek akaratlanul tanúja voltam, elgondolkoztatott. Mit kezdjek velük? — vetődött fel bennem is a kérdés, a felhasználók szemszögéből. A válaszok sem vártak soká magukra, közülük néhányat szeretnék elmondani.

A kis bibliográfiák sorozata a közművelődési könyvtárak olvasószolgálatának és propagandájának fejlesztését kívánja elősegíteni. Témái fontosak, közérdekűek, időszerűek, széles körű közvéleménykutatás eredményei. A rovat összeállításának és megjelentetésének azonban csak akkor van gyakorlati értelme, ha kilép a *Könyvtáros* hasábjairól s a mindennapi munkát segíti. Fiókban, polcon őrizve csak holt anyag. A témák sajátosságainak megfelelően „életre keltve” lesz csak hatásos tájékoztató, és irodalomnépszerűsítő eszköz.

A kis bibliográfiák havonta három-hat témával gyarapodnak. Nyilvántartásuk tehát nem jelenthet nehézséget. Hasznos, ha a *Könyvtáros* megérkezése után az összeállításokról mihamarabb rövid, elemző címléírással *katalóguscédulákat* írunk, és ezeket a szakkatalógus megfelelő helyére beosztjuk. Ha valamelyik könyvtárban tárgyszó-katalógus is van, abba is helyes beosztani a cédulákat. Így az adott téma iránt érdeklődő olvasót — s magunkat is — emlékeztethetjük arra, hogy a keresett tárgykörben bibliográfia áll rendelkezésre. Sok könyvtárban rendszeresen vezetnek referenz-naplót. Ebben rögzítik a tájékoztató szolgálatban felmerült olvasói kérdéseket s a megadott válaszokat. Helyes ebben a naplóban is feltüntetni, hogy milyen témákról található bibliográfia a könyvtárban. Azokban a könyvtárakban, ahol jól ismerik az olvasók egyedi érdeklődését — például az esztétika, az újkori történelem, a modern természettudományok vagy más kérdések iránt —, felhívhatják figyelmüket a kis bibliográfiákra, sőt ennek alapján olvasótérvet is összeállíthatnak számukra.

A kis bibliográfiák anyagát leírásenként katalóguscédulákra gépelhetjük. Ennek alapján összeállíthatunk pl. egy „időszerű kérdések ajánló katalógusá”-t, amely feltűnő helyen, jó feliratokkal el látva sokoldalú propagandaeszköz lehet. S bár némi többletmunkával jár, nagyon megéri. Azoknál a bibliográfiáknál, amelyek folyóiratcikkekkel is feldolgoztak, a csak kevésbé kihasznált folyóiratok népszerűsítését is szolgálhatja. Az eddig megjelent kis bibliográfiák legtöbbje még szinte semmit sem vesztett időszerűségéből. Témájukban azonban az összeállítások megjelenése óta újabb könyvek, cikkek láttak napvilágot. Ezekkel az újdonságokkal érdemes a fentemlített katalógust rendszeresen kiegészíteni, így állandóan friss, naprakész lesz ajánló anyagunk. A katalógus elkészítése, rendezése, gondozása tapasztalataim alapján havonta legfeljebb két órát vesz igénybe.

A kis bibliográfiák másik lehetséges felhasználási területe a *kiállítás*. A különböző összeállításokban felsorolt könyvek, cikkek önmagukban is gerincét alkotják egy-egy tárgyköri kiállításnak. A kis bibliográfiák különféle típusai más és más jellegű kiállítási lehetőségeit rejtenek magukban. Például az évfordulókhoz kapcsolódó bibliográfiák (Bartók,

A szolgálatkész könyvtáros (Dallos Jenő rajza)

Dante stb.) megfelelő szemléltető és dokumentum-anyaggal kiegészítve egész életművek bemutatására alkalmas kiállítás forgatókönyvévé fejleszthetők. Az időszzerű nemzetközi kérdések irodalmát feldolgozó összeállítások (pl. Vietnam, az imperializmus elleni harc stb. bibliográfiái), melyeket a legfrissebb újság- és folyóiratcikkek egészítenek ki, térképek, fényképek színesítenek, nemcsak tárlóban elhelyezett kiállításoként használhatók fel, hanem plakát is szerkeszthető belőlük. Az irodalmi, művészeti viták, események témáiról készült összeállítások (a Kossuth-, József Attila-, SZOT-díjak kiosztása, viták a népművelésről, a realizmusról, a „két” kultúráról stb.) jó eszközt teremtenek a mai magyar irodalom iránti érdeklődés elmélyítésére s napjaink művelődéspolitikai kérdéseinek megértésére. A kommunista erkölcsről, a gazdasági vezetés és szervezés kérdéseiről, a kibernetikáról vagy az élet keletkezéséről szóló s más effajta, önálló kis bibliográfiák anyaga az állomány témába vágó többi könyveivel, folyóirataival kiegészítve tartalmaz, színes kiállítás gerincét alkothatja. A rádió vagy a TV műsoraihoz kapcsolódó bibliográfiák anyagát plakáton, naptárszerű összeállításban „találhatjuk”. Ha a könyvtárosok később rendszeresen készítik a műsorokhoz kapcsolódó kis bibliográfiákat, sokat tehetnek a tudatos és igényes rádióhallgatás és televíziónézés fejlesztéséért, ami később az adott téma iránti könyvkérés formájában fog jelentkezni az olvasók részéről.

A könyvtári rendezvények és a kis bibliográfiák témái gyakran lehetnek azonosak. Ebben az esetben, ha a könyvtárnak van sokszorosító apparátusa, a kis bibliográfiák felhasználásával saját állománya alapján készíthet tárgyköri ajánló összeállításokat a hallgatóság részére. Ezt esetleg magával a meghívóval is kombinálhatja. Bizonyos, hogy az előadás és az irodalomjegyzék együttes hatására könnyebben jelentkezik az olvasók határozott könyvigénye is. Azok a könyvtárak, amelyek szoros kapcsolatban állnak a pedagógusokkal, TIT-előadókkal, művelődési otthonokkal, hívják fel azok figyelmét a kis bibliográfiákra, részben az előadók felkészülésének segítése, részben pedig az előadás anyagába beépítendő könyvpropaganda érdekében.

Sok helyen kísérleteznek az ún. *könyvkapcsolás* módszerével. Ennek során bizonyos könyvekhez további, rokon témájú vagy azzal összefüggő tárgyú művet ajánlanak az olvasóknak egy cédulán. A kis bibliográfiák az ilyen ajánlások összeállításához is segítséget nyújthatnak. Felhasználhatók még az *állománygyarapítás* segédeszközeként is. Gyakran megeskik, hogy egy-egy könyvújdonság kiesik a könyvtáros látóköréből, vagy — pénz hiányában — megjelenésekor nem tudja megszerezni. Hasznos, ha ezeket az összeállításokat a beszerző szemével is olvassák, vagy éppen a könyvtárközi kölcsönzés lehetséges tárgyaként tartanak nyilván bizonyos, bibliográfiákban felüntetett műveket.

Mit is kezdjek velük? Íme, néhány gondolat. (— r —r)

Hibás ETO jelzetek

Szakozási szempontból rendkívül veszélyesek a könyvön található, rosszul megadott ETO számok. A szakozó-katalogizáló könyvtáros általában nem gyanakszik, hajlandó elfogadni a központilag megállapított szakszámokat, hiszen — elgondolása szerint — a kiadó nyilván megbízható szakembernek adta át a könyvet szakozásra, másképp nem merné kinyomtatni a szakjelzetet a címlap hátoldalára. Pedig tévedések előfordulnak, nem is túl ritkán.

Mostanában jelentette meg magyar fordításban a Műszaki Könyvkiadó Antonov, Vigodszkij, Nyikitin és Szankin közös művét Matematikai feladatok címmel. E munka számelméleti, algebrai, geometriai és trigonometriai példákat tartalmaz, és ennek megfelelően a helyes ETO szám 511/514 (076). A könyvön viszont a következő szöveg található:

ETO 517.004
531.3
534.1

Egyik szám sem egyezik a tartalommal. Honnan származhat a feltűnő elszakozás? Talán a kiadónál összecserélték a szakozást egy másik könyvével? Akárhogyan is történt, vigyázni kell, hogy az ilyesmi ne ismétlődjék meg! A könyvre nyomtatott hibás szakozásnál a semmi szakozás is jobb!

— y — s

Becsüljük meg a művelődés sarzsi nélküli katonáit!

Egy újszerű könyvismertetési formáról számolhatok be, amely ezen a télen alakult ki községemben. Az ideai rossz dohánytermés miatt elmaradt a lehetősége annak, hogy — mint az előző években — pajtákban és dohánysimítóknak olvassak fel munka közben egy-egy jó könyvet. Ezért december közepén egy családhoz hívtuk össze a szomszédokat, és este tizenhét felnőtt hallgatónak olvastam fel Móricz Zsigmond Galamb papné című kisregényét. Ezt decemberben másik három helyen is megismételtém, mert híre ment a felolvasásnak és sok helyre hívtak. Januárban három helyre hívtak disznótóros vacsorára, de kérték, hogy könyvet is vigyek. Húsz-huszonöt hallgató előtt kellett megismételnem a Galamb papnét, másik helyen Mikszáth Két választás Magyarországon című elbeszélését olvastam fel, míg a harmadikon Sánta Ferenc Húsz óra című művét. A felolvasások folytatódnak. Néhol az újságokból is olvasok fel érdekes cikkeket, például a Nők Lapjából.

Most még hosszú időre szóló meghívásaim vannak, a falut beosztom körzetekre és lassan elérkezem a legmesszebb levő helyre is. Az egyórai felolvasásból néha három kerekedik, a nők meg közben készítik a szép beregi himzést.

A könyvtár olvasói minden évben változnak. Egyesek elmennek iskolára, mások üzemekbe, a fiatalok férjhezmennek, az öregebbek meghalnak. A könyvtárosnak újabb és újabb terveket kell készítenie, hogy a termelőszövetkezet dolgozóit bevonja az olvasók közé és meg is tartsa őket. Bizony, ha a tsz deficitel zárja az évet, akkor nem a könyveket, hanem a pálinkát fogyasztgatják sűrűbben. Allandó éberségre van szükség. Ha az ember egy kicsit lanyhul, mindjárt visszaesik az olvasás.

Éppen azért remélem, hogy az új ötéves tervben minket, a művelődés sarzsi nélküli katonáit, a falusi tiszteletdíjas könyvtárosokat is észre fogják venni. Az országos statisztika azt mutatja, hogy a könyvtárosok munkája a felduzzadt állomány és a nagyobb igénybevétel következtében 30—40%-kal nőtt. Nálam 140 kötetes volt a könyvtár és most van 2800 kötet, az évi forgalom pedig 7—8000 kötetre emelkedett. Hol van itt a 40%? Többször megkérdezik olvasóim, hogy ezért a munkáért mi a havi bérem. Megmondom, hogy 113 forint. Megvallom, hogy sokan sült bolondnak titulálnak emiatt. Az előző években mindig kaptam év végén 1000 forintot meghaladó teljesítménydíjat is. Az idén ez elmaradt. Megpróbáltam tiszteletdíjam felemelését kérni, de a megyei könyvtár azt válaszolta, hogy nincs rá remény.

A községi tanácsnál egyszer azzal fogadott a pénzügyi vezető, hogy: — no, Erzsi néni, mátlól fogva felemelt tiszteletdíjat kap. Azzal a borítékba tett tiszteletdíjat ünnepélyesen felállva, félkézzel magasra emelte és úgy adta át. Mindnyájan derültünk a leleményességén, mert tényleg felemelte, de én egy kicsit mégis szégyenkeztem magamban.

Bizony az olvasással az öntudatunk is nő, s egy kicsit az igényünk is kezd ébredezni. Még ebben a korban is, amelyben én vagyok. Ha már ez a világ rendje, akkor becsüljük meg kissé jobban azokat, akiknek éppen a könyv a fegyver a kezükben. Mert a könyvtári szekrényekben könnyen holt anyaggá válhat a sok ezer könyv, ha nem lesz, aki azokat jókedvvel forgassa és odaadja a parasztság kezébe.

Babinecz Mihályné
községi könyvtáros,
Gulács

Egy községi könyvtár helyismereti munkája

Nálunk, Abádszalókon 9 éve működik az ország egyik legrégebb honismereti szakköre. Ez a tizenöt tagból álló szakkör valóságos kis közösséggé kovácsolódott össze. Munkája nemcsak a tagokra terjed ki, hanem a szélesebb haza megismerésében másoknak is segítséget nyújt: például honismereti folyóiratokat (Turista, Műemlékvédelem) és útikönyveket bocsát az országjárásra indulók rendelkezésére.

Tevékenysége gyűjtésre, rendezésre és a gyűjtött anyag hasznosítására egyaránt kiterjed; ez a három problémakör szorosan összefügg, nem lehet közöttük éles határvonalat húzni. A gyűjtőmunka állandóan folyik, munkatervünket együtt állítjuk össze. Például a kertész a zöldségfélék termeléséről vállal előadást, vagy a méhész a méhészetéről. Az előadó a kitűzött dátumig gyűjti az anyagot. A szakkör-

vezető ellátja a témáról szóló könyvekkel, a foglalkozáson a szakkör-vezető — a könyvtáros — feljegyzi az elmondottakat és a vitában elhangzott véleményeket. A foglalkozások után a jegyzetkből és hozzászólásokból alakul ki egy téma: pl. a község vízellátásának fejlődése a felszabadulás óta. A rendező munka lényegében már itt elkezdődött. A témakörök anyagát külön dobozokban rendezzük. Amikor egy-egy népművelési évad a végehez közeledik, az összegyűjtött és feldolgozott anyagot az utolsó foglalkozásokon ismét elővesszük, megbeszéljük. Lassan kialakulnak az ilyen témák: a szolgáltató intézmények fejlődése, a helyi kisállattenyésztés helyzete stb.

A közelmúltban jelent meg az „Abádszalók földje, kultúrája” című monográfia, amelynek rejtett bibliográfiájából igen sok könyvet kölcsönöznek a honismereti tagok, sőt azok a vendégek is, akik a honismereti foglalkozásokon megjelennek. A könyvtár az előadókat is el tudja látni a megfelelő könyvekkel.

A könyvtár rendszeresen gyűjti a megyei kiadványokban (*Szolnok megyei Néplap, Jászkunság*) megjelenő cikkeket és gyűjti az országos lapok cikkeit is, amelyekre a Jászkunság bibliográfiájában bukkant a könyvtáros. Az előadó, aki egy-egy témakörnek „a helyi hivatalos szakembere”, olyan olvasnivalókra hívja föl a figyelmet, amelyekkel konkrét eredményeket lehet elérni például a gyógynövények gyűjtésében, vagy a főbb növények termesztésével kapcsolatban a helyi termelési lehetőségekre lehet rámutatni. A községi könyvtárnak nagy szerepe volt annak a főiskolai szakdolgozatnak az elkészítésében, amelynek a címe: „Abádszalók és környéke gyógynövényeinek felhasználása a népi gyógyászatban.” Tevékeny szerepet vállalt könyvtárunk egy másik helytörténeti történelmi szakdolgozatban is („Felszabadító harcok 1944-ben Solnok megyében”). További szerepet vállal a könyvtár a kiállítások megszervezésében, a szakkörök irányításában vagy a tömegszervezetekkel való kapcsolat szorosabbra fűzésében, sőt a könyvbarát-bizottsággal való szoros együttműködésben is. Így a honismereti, helytörténeti mozgalom zászlóvivői a könyvtáros és a szakköri tagok, akik közül többen segítenek a könyvtár adminisztrációs munkájában, az olvasómozgalom szervezésében, író-olvasó találkozók rendezésében is.

A helyismereti munkának az olvasásra nevelésben szintén nagy szerepe van, mert a gyermekkönyvtárban is megvannak a helyismereti vonatkozású könyvek, amelyek a táj társadalmi, gazdasági, kulturális és szellemi életére vonatkoznak.

Végeredményben elmondhatjuk, hogy az Abádszalóki Községi Könyvtár helyismereti munkájával nagy szerepet vállalt a község kulturális életének fejlesztésében, és a művelődési otthonnal karöltve valóságos szeizmográfia művelődési életünknek. A múlt emlékeinek feltárásával és felhasználásával olyan eredményeket tud felmutatni, amelyek más könyvtárak életében is hasznosíthatók és gyümölcsözteszhetnek.

Dr. Antal Károly
községi könyvtáros,
Abádszalók

Könyvtárközi kölcsönzés, könyvtárosok beiratkozási díja

Könyvtárügyünk fejlődésének irányvonala, a gyűjtőkör erősödő elhatárolása és hivatalos könyvtárpolitikánk egyaránt megköveteli a könyvtárak minél szorosabb együttműködését. Annál különösebbnek hat, hogy több budapesti könyvtár — így a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központja és a Műszaki Egyetem Központi Könyvtára is — a többi fővárosi könyvtár viszonylatában megszüntette a könyvtárközi kölcsönzést. Pedig előfordul, ha nem is túl gyakran, hogy a könyvtári dolgozóknak hivatali feladataikhoz (például bibliográfia szerkesztéséhez) huzamosabb ideig kell használniuk olyan műveket, amelyek csak másutt találhatók. Máskor viszont valamelyik olvasónak van szüksége más könyvekkel való egyidejű használatához egy ott meg nem levő munkára. Ilyen esetekben csak a könyvtárközi kölcsönzés segíthet! A könyvtárak nem a postán történő, tehát adminisztrációs többletmunkával járó kölcsönzést tagadták meg, hanem a kézbesítővel, hivatalos, lepecsételt levél útján történő kérés teljesítését.

Az említett könyvtárak közvetítő megoldásként azt javasolták, hogy a kölcsönkérő könyvtár egyik dolgozója iratkozzék be, fizesse meg a beiratkozási díjat, s azután kiveheti a kért könyvet a saját nevére. Ez több esetben meg is történt, mégpedig egyszer egy igen bosszantó következménnyel. Az Egyetemi Könyvtár bibliográfiai csoportja egy alkalommal a határidő lejártakor elfelejtett hosszabbítást kérni. A könyvet az említett rendelkezés miatt az Egyetemi Könyvtár kézbesítője vette kölcsön, s az ő lakására érkezett a visszaadást sürgető felszólítás. Az illető éppen

szabadságon volt, vidékre utazott, és az anyja szinte kétségbeesetten rohant a reklamáló Szabó Ervin Könyvtárba megtudni, hogy milyen tartozása van a lányának.

A másik panasz a beiratkozási díj. Sok üzem ad dolgozóinak kedvezményt az általa gyártott vagy forgalomba hozott árukból, a közlekedési vállalatok alkalmazottjaiknak és ezek családtagjainak utazási kedvezményeket biztosítanak... A könyvtárosok egyetlen ilyen kedvezménye a más könyvtárakba való díjtalan beiratkozás volt, s ez egyúttal elősegítette önképzésüket és tudományos kutatásaikat. Most egy sereg könyvtár megszüntette ezt a szerény kedvezményt is. Miért? Takarékoságból? Nem tartom valószínűnek, hogy az ilyen módon elért bevételi többlet az egész országban elérné az ezer forintot. Igaz, hogy a három forint beiratkozási díj igen alacsony, szinte szóba hozni se érdemes. Én azonban nem is ezt a jelentéktelen összeget kifogásolom, hanem az elvet.

Vértesy Miklós
a budapesti Egyetemi Könyvtár
osztályvezetője

Elkészülnek-e az Új Könyvek mutatói ?

Az *Új Könyvek* használata a könyvtári munkában (I. Z.) (*Könyvtáros*, 1965. 1. sz. 41. l.) című cikk arról tájékoztatja a könyvtárosokat, hogy az 1964. évi *Tájékoztató* jegyzék, valamint az *Új Könyvek* 1964. évi 6 számának összesített mutatóját — a lezárás után — a *Könyvtárellátó* megküldi a könyvtárosoknak. Nem szükséges részletezni, hogy az ilyen mutató mekkora segítséget jelent akár az állománygyarapítási, akár a tájékoztató munkában. Érthető, hogy a könyvtárosok örömmel fogadták ezt a hírt, s várták az ígért teljesítést is, ami azonban minden indoklás nélkül elmaradt. Reméljük, ez nem azt jelenti, hogy feledésbe merül a *Könyvtárellátó* ígérete, miszerint az *Új Könyvek* évfolyamaihoz rendszeresen kötéstáblát és éves mutatót küld! Valószínűleg több könyvtár maga fogja beköttetni az *Új Könyvek* évfolyamait. Ehhez azonban az szükséges, hogy a folyóiratokhoz hasonlóan az *Új Könyvek* szerkesztő bizottsága is megjelentesse — az új évfolyam első számaival egy időben — az elmúlt évfolyam mutatóját. Ez sajnos ebben az évben még nem történt meg.

Demcsik Iván
városi fiókkönyvtáros, Miskolc

Szerkesztőségünk a fenti ügyben a *Könyvtárellátó*hoz fordult felvilágosításért, ahonnan a következő tájékoztatást kapta: 1. Az 1964. évi *Tájékoztató* jegyzékről nem készül mutató, ezt a *Könyvtárellátó* nem tudja vállalni. 2. Az *Új Könyvek* 1964. évi hat számának mutatója kéziratban készen van. Nincs még biztosítva azonban a sokszorosításhoz szükséges papír, de remény van megszerzésére. A mutatót a *Könyvtárellátó* feltétlenül elkészíti és ennek az évnek folyamán megküldi az előfizetőknek. 3. Az *Új Könyvek* 1965-ös mutatóját a KMK február végére elkészítette. A kézirat március elején került nyomdába. A *Könyvellátó* úgy tervezi, hogy az előfizetők április első felében megkapják a kötetet. Minden előfizető automatikusan és ingyenesen részesül a kiadványból annyi példányban, ahányban előfizet. 4. Az *Új Könyvek* kötéstáblája elkészült. Mire lapunk megjelenik, valószínűleg már az előfizetők kezében lesznek példányai.

A térkép világosan mutatja a feladatot

Utcák és házak szerint elkészítettük falunak is beillő tanyai településünk térképét. Minden házat akkora téglalappal jelöltünk, hogy abba jól láthatóan és olvashatóan három különböző színnel három számot is beirhassunk. A téglalap felső részébe piros irónnal a házban lakók számát jegyeztük be. A középső részébe ceruzával a már olvasni tudók számát, míg az alsó részbe ugyancsak ceruzával azok számát írtuk, akik tagjai már könyvtárunknak. Így világosan láttuk, hogy egy egy házban van-e olvasónk és hány, de azt is, hogy még hány olvasóra számíthatunk. A térkép világosan mutatja a feladatot és azt, hogy hol kell meggyőző tevékenységet kifejtenuk.

Az olvasómozgalom térképezését a nagyobb iskolás tanulók, úttörők segítségével végeztem: ők szívesen voltak segítségemre, miután megmagyaráztam e térkép célját. S az eredmény várakozáson felüli volt. Hétről hétre tűntek el a téglalapon az üresen maradt alsó helyek, ahová az olvasók számát jegyeztük, s egyre több radiózásra volt szükség, mert mind több olyan ház akadt, ahol minden olvasni tudó a könyvtár tagja lett.

A szervezésben segítségemre volt nevelőtestületünk másik két tagja is, akik *családlátogatásaik* alkalmával megemlézték a könyvtárat. Így tudtuk meg azt, hogy voltak, akik azt hitték, hogy „csak” a tanulók kölcsönözhetnek könyvet. Akadt olyan gyermektelen házaspár is, amely fiókkönyvtárunk létezéséről sem tudott.

Tapasztalatunk szerint igen tanácsos és hasznos a könyvtárosi családlátogatás is, mégpedig nemcsak az olvasótábor kiszélesítése, de a beszélgetések, az ott nyújtott felvilágosítások, politikai, társadalmi és egyéb időszerű kérdésekről történő tájékoztatás révén is. Igaz, ehhez idő és áldozatkészség is szükséges, de aki vállalta a kultúra terjesztésének ezt a talán rögös, de annál több szépséget és örömet hozó útját; annak ez mégsem teher.

Albert Antal
ig. tanár, fiókkönyvtáros
Nyíregyháza—Nyírjes

Szakmai bemutató a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem új könyvtárápületének terveiről

Az OKDT könyvtárépítési és berendezési szakbizottsága és a Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtára szakmai bemutatót rendezett, amelyen könyvtárosok és építészek ismertették a miskolci egyetem új könyvtárápületének a KÖZTI által elkészített terveit.

A szakmai bemutató megnyitó előadását *dr. Tombor Tibor*, az OKDT könyvtárépítési szakbizottságának elnöke tartotta „A magyar könyvtárépítés és a miskolci egyetemi könyvtár új épülete” címmel; *dr. Zsidai József*, a könyvtár igazgatója „A tervezési program követelményei”-ről adott tájékoztatót; a tervezésben részt vevő építészek (*Tolnai Lajos* és *Janesch Rudolf* építésztervezők, *Moess Tibor* belsőépítész, *Solymosi Antal* gépésztervező, *Lehoczky Csaba* elektromos tervező) pedig a tervezési koncepciót, illetve az érintett szakágak tervezési elképzeléseit ismertették. Az ismertetéseket szakmai megbeszélés követte.

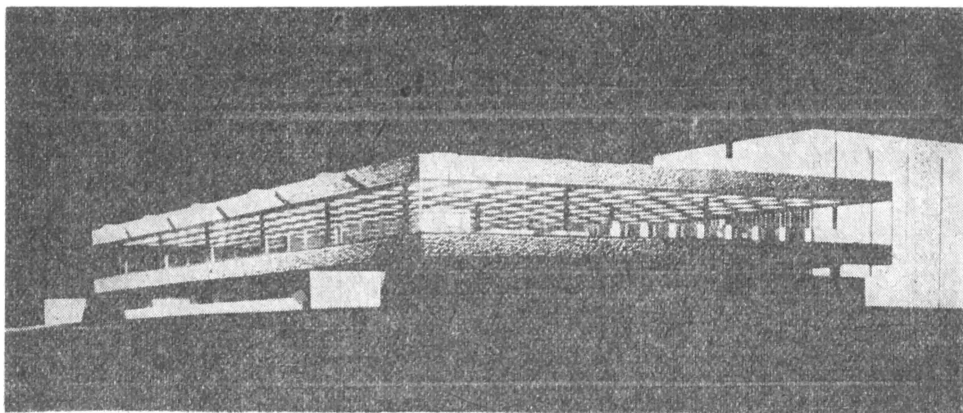
Az új könyvtárápületnek, amely a felszabadulás utáni időszak első új egyetemi könyvtárápülete lesz, jellemző adatai a

következők: a könyvtár két tömbből, egy 2 szintes és egy 6 szintes épületből fog állni. A 2 szintes épület földszintjén irodákat, munkahelyeket, üzemi részeket, a selmeci műemlékkönyvtár helyiségét és az egyetemi könyvesboltot helyezik el. Az emeleti szintet az egységes, átalakítható, modern nagy olvasói tér s az olvasószolgálat foglalja majd el. A hatszintes épület, mely a főtömbhöz kapcsolódik, a 600 000 kötetre tervezett könyvraktár céljára épül.

A könyvtár alapterülete 7623 négyzetméter, térfogata pedig 28 783 légméter lesz.

A nagyolvasói térben összesen 500 olvasóhelyet létesít a tervezés. A szabadpolcos könyvkiválasztóban 13 000 kötet áll majd a kölcsönzők rendelkezésére. A központi segédkönyvtár 6950 kötetből, az olvasóterek prézens állománya pedig 9000 kötetből fog állni.

A költségek tervelőirányzata kb. 26 500 000 Ft. Az építés előreláthatólag 1966 első felében megkezdődik, befejezése 1968 első felére várható. (T. T.)

A miskolci egyetemi könyvtár tervezett épülete

„Legyén minden helységben olvasóintézet”

Táncsics Mihály könyvtárügyi programja

Táncsics Mihály nevelési, népművelési törekvéseinek láncolatába illeszkednek a könyvtárügyre vonatkozó elképzelései is. A nép műveltségi szintjének emelését a társadalmi haladás egyik feltételének tekintti, és erre eszközként az iskolai oktatás kiterjesztését és megjavítását, valamint a községi könyvtárak létrehozását ajánlja: „Legyén minden helységben jó iskola, mely minden más jótékony intézetnek anyjával, vagy forrásával szolgáljon... minden helységben községi könyvtár, vagy ha tetszik, olvasóintézet. Az unokák áldani fogják még porukban is azokat, kik ezt bármilyen csekéllyel megalapították, mert emberi ész alig bír oly valamit kigondolni, amiből annyi haszon háramlana a társadalomnak, mint az olvasóintézetekből.” (Bordács Elek, a gyalog árendás.) A javasolt intézmény megteremtéséért ő maga is harcol.

Táncsics több művében is kifejti a népkönyvtár megvalósítására vonatkozó elgondolásait. Rá is hatással volt a reformkorban kibontakozó egyesületi mozgalom, sokat átvész ennek programjából, de eredeti elképzelésekkel is találkozunk ilyen irányú írásában. 1842-ben, a *Földművelési ipar ébresztésének egyetlen módja* című könyvecskéjében jelenik meg először a falusi könyvtár terve. Az olvasás megkedveltetését a falusi értelmiség — pap, tanító, népgazda (uradalmi gazdatiszt) — feladataul tűzi ki. Ezek a gazdasági folyóiratokat, könyveket vasárnaponként a községházán vagy az egyházban olvassák fel, eleinte a mulatságra helyezve a hangsúlyt, s ha már többen megkedvelték ezeket a délutánokat, adják is kölcsön a könyveket — „gazdasági s talán más oda vágó munkákat”. Apránként gyarapítsák a könyvvállományt, „azaz olvasó könyvtárt állítsanak”. A legelőször beszerzendő könyvekként a *Mezei Naptárt*, Balázsházy János *Az okos gazda, A háztartás és mezei gazdaság tudománya* és Csorba András egri gazdatiszt *Vezér a természetesen művelt mezei gazdálkodásra* című műveit említi. Ezek a gondolatok még csak csírájában tartalmazzák a később kifejlődő és kiszélesedő koncepciót. Feltűnik már itt is a vasárnap délutáni időpont, mivel Táncsics saját tapasztalatából tudja, hogy a falusi nép csak ekkor ér rá szórakozni, olvasni stb.

A *vasárnapi iskola* gondolatának továbbfejlesztése, az angliai utazása során látott iparosegyletek működésének tanulságai képezik gerincét az 1848-ban megjelent *Vasárnapi egyesület vagy segítésünk egymáson* című művének. A párbeszédés formában írt könyvben Táncsics egy földművelő, iparos, értelmiségi szövetséget szorgalmaz, amely segélyegyletben öltene testet. A legszegényebb rétegek bevonását tartja elsősorban szükségesnek, ezért a tagdíj szinte minimális volna. Belépéskor 3 váltóforintot, majd havonként egy tizedt kellene fizetni, utóbbit vasárnaponként. Ezért lenne az egyesület neve is Vasárnapi egyesület. Az egyesület célja: „egymáson kölcsönösen nem csak pénzzel, hanem *tehetségben* levő minden módon segíteni.” Így a pénzkölcsön mellett feladata lenne az egyesületnek „egymásnak erkölcsi tökéletesbülését munkálni.” Ennek egyik eszköze a vagyonosok társaságaihoz, a gyűlésekhez és kaszinókhoz hasonlóan a „nemesebb társalgás és időöltés”. „A csupa társalgás maga még nem felelne meg a célnak, tehát másik segédeszközül vétetik az olvasás. A vasárnapi egyesület ezen szempontból tekintve tehát úgyis szolgál tagjainak, mint a már sok helyen létező „olvasó egyesületek.” A harmadik eszköz: „erkölcsi és *becsület iskola*”.

Igen ám, de mit olvasnának a tagok? A falusiak, és a városi mesteremberek könyvet nemigen vesznek, vagy ha igen, csak ponyvákat, imádságos könyvet és ilyesmit — ezt jól látja Táncsics. Feltétlen hasznos lenne tehát szerinte a vasárnapi egyesületen belül a könyvtár, hiszen ott olcsón és jó könyveket olvashatnának. „Az egyesület újságokat járattván, némely igen hasznos könyveket is megszerezvén: Ikszy ezeket minden vasárnap olvashatván, bizonyosan azt fogja vallani, hogy nem adná évenként tíz forintért azt, hogy mindezeket olvashatja. — És csudálatos mit tesz az egyesülés! Ikszy csak havonként adja be tizedét, mit különben észrevétlenül kivettett volna, melynek hasznát teljességgel nem tudná kimutatni. Ha ő maga költségén járattná mindazon lapokat, maga erszényéből venné azokat a könyveket, miket az egyesületben olvashat, évenként 100 forint nem volna elég; így pedig majd ingyen használhatja... — Ha semmi egyebet tekintetbe nem venne is Ikszy, csak ezen pontot; ez maga három-négyszeresen visszapótolná neki azt, mennyivel évenként az egyesülethez járulna.” A beszerzésre vonatkozóan is ad tanácsot Táncsics: „... minden oly helyre, ahol legallább 6 részvényes lesz, olvételül egy oly nemű újság közkieltségen járattassék, melynek ott aszerént, amint inkább földművesek, vagy mesteremberek legtöbb hasznát vehetik... Oly nagyobb községekben, hol 10 vagy 15 részvényes volna, ezek használván előbb az olvasmányokat, aztán a hozzá-

jok közel fekvő helységebeli néhány tagnak adhatják át...” Az egyesület vagyonára — így az újságokra és a könyvekre is — az egyesület szállásán egy mindenes felügyelő viselne gondot, a kölcsönzést is ő végezné. Tánácscsnak ez a terve előrevetíti a későbbi *munkásönsegélyző egyesület* működését, programját. Ezt bizonyítja az is, hogy Tánácsics elképzeléseire tartozik egy vagy több újság kiadása is — politika, gazdaság és ipar tárgykörökből — az egyesület által. Ennek a programnak az a vonása a legfontosabb, amely — szemben a korabeli úri kaszinókkal és értelmiségi olvasóegyletekkel — a szegényebb néprétegek, elsősorban az *iparosok és a szegény-parasztság szervezkedését* akarja előmozdítani, egyelőre politikai célok nélkül. A parasztság és ipari munkásság — pontosabban a kézműiparban dolgozók — szövetségének gondolata is itt merül fel először.

Bizonyos beszűkülést jelent ehhez a tervezethez képest az 1858-ban megjelent, *Bordács Elek, a gyalgot árendás* című regényében kifejtett program, mivel ez utóbbi csak a falusi könyvtárak, helyesebben a parasztság könyvtárainak kiépítését szorgalmazza. Jóval túllépi azonban elemzésének mélységében az előző tervet. Tánácsics Bordács Elek szájába adja az akkorra már teljes kiterjedtségében, végső alakjában meglevő, a népkönyvtárügyre vonatkozó koncepcióját. Milyen intézményről beszél? „Néhol városokban van ugyan már olvasó egyesület, de én nem néhány embernek egyesülését értem, hanem hogy a községnek *közköltségen alapított olvasó intézete* legyen.” Lehetőnek tartja ugyan falun is a városiakhoz hasonló olvasókörök létrehozását, a falusi értelmiség részvételével, de ő ennél többet akar: azt, hogy a parasz-tok, a legszegényebb rétegek is részesüljenek szellemi táplálékban. S „mert ritka ember az, kinek tehetsége megengednék, hogy mindazon könyveket megvehetné, mind azon újságokat járathatná, melyeket olvasni óhajt...” — „*a helység előljárósága maga, közköltségen* járasson, amennyire telik előbb csak néhány olcsóbb hírlapot, s vegyen néhány szintén olcsóbb könyvet...” Ezt a módot mindenütt lehetségesnek tartja, de ha mégis lenne olyan helység, ahol ez nem volna kivihető, azt javasolja: a lelkészek, tanítók stb. engedjék át könyveiket, újságjaikat. „Ennyit a község ügye megkívánhat elöljáróitól.” Ez elvetné a magot, aztán könnyen gyarapodna a kis könyvtár. A könyveket az alapítás után az előljáróság sorban járatná a gazdákhöz, házról házra... „Ha elrongyolódik, az nem nagy baj, sőt talán inkább haszon, mert annak jele, hogy sok kézen fordult meg, s a sok közöl némelyekre jó hatással volt. Egyébként eleinte lehet ilyenekből két három példányt venni.” Első vásárlásni ajánl is néhány könyvet és újságot: Vasárnapi Könyvtár, Magyar nép könyve, Boldogházi esték, illetve a Vasárnapi Újság, Magyar Néplap, Kalauz. „E hírlapok és könyvek összetéve, második évben szaporítva, s akárhol, iskolában, vagy a helység házában használatul fölállítva, teszik magvát, alapját a községi könyvtárnak...” Látja Tánácsics azt is, hogy az intézmény megteremtésénél a kezdet, az elindítás a legnehezebb. Igyekszik ezt a kérdést is megoldani. Abból indul ki, hogy az emberek vasárnap szórakozni akarnak — eleinte tehát az olvasó intézetnek, karöltve a vasárnapi iskolával mulattatni kell a fiatalokat, mivel szerinte először azok látogatják az intézményt —, mulatságos könyveket kell beszerezni. Később aztán, amikor már kialakult az ún. *törzsgárda*, a vasárnapi iskola és a könyvtár működése különválik. Érdekesek Tánácsics elképzelései egy-egy olvasó intézeti összejövetelre. „Nézetem szerint a népkönyvtárban akép kell cselekedni, midőn vasárnaponként, vagy a hosszú téli estéken többen együtt vannak a népkönyvtárban, valaki közülük, aki tanultabb és hajlandó a közértelemesség terjesztésében buzgólkodni, valamely nevezetesebb, érdekesebb tárgyat kiválasztva, engedelmet kérjen, hogy azt fenn szóval felolvassa és magyarázatokkal kísérelje... Szójjon magyarázatába oly új dolgokat, mikről falusi társai soha, vagy keveset hallottak és biztosítom, oly jóízűen elhallgatják, hogy egyiknek sem jut majd eszébe más mulatságra is gondolni...” Az emberek így tanulnak, szórakoznak, az újságokból megtudják a fontos híreket, eseményeket, ezekről vitatkoznak. Kiterjed Tánácsics figyelme más, látszólag formai dolgokra is. A népkönyvtár helyéről így ír: „legjobb a helységnek kellő közepén, kitünőbb, népe-sebb helyen; táblára nagy betűkkel kell felírni: OLVASÓINTÉZET, s a táblát, kivált vasárnaponként az épület homlokára ki kell függeszteni. Nyárom által az utcára, s az udvarra padok legyenek elhelyezve, melyeket mielőbb fák árnyékozza-nak be, s ott ülven olvassanak s ezek csábítsák oda a még idegenkedőket. Az ily csábítás nem vétek.” A könyvtárnaik elsősorban a helybemolvasásra kell berendezkednie, de a kölcsönzést is hasznosnak tartja Tánácsics. „Könyvet s újságot rend-szabályok értelmében s felügyelés mellett, aki akar, haza is vihessen, mert eképp a szomszédokat könnyebben meg lehet az ügynek nyerni.”

A már működő népkönyvtárt fenn is kell tartani, gyarapítani kell állományát. Tánácsics erre nézve is a közös erőfeszítést ajánlja mint a leghatásosabb módszert. Ún. községi pótdadó bevezetését javasolja: „Az országnak főkormányja minden pol-gárnak szabja kötelességévé, hogy mennyivel járuljanak a községek népkönyvtára

felállításának költségéhez. *Nem lehet itt szó könyörgésről és kéregetésről*, de arról sem, hogy ki-ki annyit adhat, amennyit jónak lát, hanem a községi előljárók gyűlésileg határozzák meg és javasolják, hogy mi legyen az az összeg, amit módosaknak vagy a kevésbé módos parasztnak és a többi községbelinek adnia kell." Mennyi legyen ez a pótdadó? Táncsics tisztázni igyekszik ezt a problémát is. Számításokat közöl; ezek szerint évi 30 pengőkradjár megfelelő összeg lenne a könyvtár és vasárnapi iskola — mert a kettőt együtt kívánja megvalósítani — fenntartására. Így, ha egy 5000 lelkes községben, ahol 1000 család van, az évi pótdadó 500 pengőforintot tesz ki, abból a könyvtárhelyiség béreként kifizetett 50 pft mellett is 200 pft jut könyv- és lapbeszerzésre, és 250 pft a vasárnapi iskolára. A követelmény nem nagy, hiszen az iskolára általában évi 1 pft-ot, 1 hold föld után 6 krajcár, 1 szobáért 1 pft adót fizettek akkoriban. A könyvbeszerzési keret nem nagy, de az 1—1,5 pft-os átlagárak mellett akár évi 100 könyvet is vásárolhattak volna, s még a lapokra is elő lehetett volna fizetni belőle.

Táncsics nemcsak a jelenre és a közeljövőre gondolt. Távlati terve egy községi intézet megvalósítása, amit a létesítendő községi pénztárból hoznának létre. Ez az intézet szinte *Szabó Ervin Népházának* korai elődje — falura plántálva. Magában foglalná az iskolát, a tanítót, lelkész és jegyzőlakásokat, a község tanácstermét, a vasárnapi iskolát és a községi könyvtárat. — Ez a terv még ma sem valósult meg, még abban a változatban sem mindenütt, hogy a művelődési otthon (= vasárnapi iskola) és a könyvtár együtt, egy helyen működnek. „*A rendes, jó iskolán kívül nem is képzelhető más oly jótékony intézmény, mely annyi áldást árasztana a falura, mint a népkönyvtár...*” — foglalja össze Táncsics nézeteit, elképzeléseit.

S mit mondhatunk mi mind erről? Korábban egyedül álló program, aminek gyakorlati jelentőségét az adja meg, hogy *egyes elemei a későbbi agrárszocialista olvasókörökben meg is valósulnak*. Ezek létrejöttében Táncsics hatása is gyanítható, ő ugyanis 1869-ben Orosháza országgyűlési képviselője volt, s az első agrárszocialista olvasókörök éppen ezen a vidéken és éppen ekkor alakultak. Az általuk megvalósított Táncsics-tervek: az olvasókör *vitahely*, közkölségen tartják fenn, itt-ott kölcsönöznek is. Fontos mozzanatai a programnak a módszertani részek — elhelyezés, olvasótoborzás, az olvasókkal való bánásmód — és a községi pótdádra vonatkozó fejtegetések. A tervezet lényege ugyan 1949 után valósággá vált, néhány elgondolása azonban még ma sem, s bármennyire helyes, haladó koncepció volt is ez, az utóbb mondottak miatt korábban kissé irreális, vagy inkább *túlzottan optimista volt*.

Táncsics felvetette a börtönkönyvtárak kérdését is. A T. M. jelzéssel megjelent *Egyéni nézet börtönügy körüli sürgősebb teendőkre nézve* című kiis tanulmányja szerzőségét ugyanis Táncsicsnak tulajdonítják — stílusa, gondolatai, előadásmódja miatt jogosan. Az 1867-ben írt munka azt mondja ki, hogy a börtönnek nemcsak fegyelmező, büntető intézetnek kell lennie, hanem javító intézetnek is, ahol a fegyenek romlott erkölcsét megváltoztatják. Ehhez megfelelő eszköz többek között a fegyházi iskola és a „fegyházi könyvtárak létesítése és a hírlapolvasás megengedése.” A könyvek tudományos és ismeretterjesztő művek, „jó irányú” regények, novellák és más szépirodalmi művek legyenek — tanácsolja, amik olvasása „nemcsinóleg hat a szívre, szelídítőleg az észre.”

Az elméleti ténykedés nem meríti ki Táncsics könyvtárügyi munkásságát. Gyakorlati tettekkel is bizonyította, mennyire szíven viseli a népnevelés ezen fontos eszközének ügyét. 1845-ben nővérével könyveket küldet *szülőfalujának*, hogy megalapozza az ottani iskola könyvtárát. Önéletírásában, az *Életpályámban* beszámol arról is, hogy 1867-ben *Soroksáron* tanított magyar nyelvet. „Megkezdődvén a magyar iskola, csakhamar keletkezett olvasóegylet is, melynek megkezdéséhez én adtam a Hon, Üstökös és Vasárnapi Újság lapokat...” Majd ezt írja: *Cegléden* „némely olvasókörnek ajándékképen adtam munkáimból...” Nem elégedett meg Cegléden sem a puszta támogatással. „...indítványozám, miszerint oly egyletet kellene alakítani, mely a városnak gazdagon gyümölcsöznék. Vannak ugyan itt olvasókörök, melyek a nép művelődését, az értelem fejlesztését előmozdítják, de mindazok az emberek lelkét nem járják úgy át, mint én óhajtanám.” Vagyis kedvenc eszméjét, a vasárnapi iskolát, vagy egyesületet akarta megvalósítani, „melyben mindnyájan tanulhassunk és taníthassunk.” — Sikertelenül. Ez volt élete utolsó balsikere, ez tette fel a koronát az addigakra. Táncsics társadalmi helyzete, az uralkodó osztály szemében kompromittált munkássága, a korviszonyok visszahúzó ereje — amihez járultak saját, belső ellentmondásai is — együttesen adták az okot, ami miatt Táncsics Mihály nem valósíthatta meg elgondolásait. Könyvtárügyi munkássága azonban így is méltán sorolható könyvtártörténetünk haladó hagyományai közé.

Bényei Miklós

A könyvtári gyakorlati oktatás – diák szemmel

A miskolci Herman Ottó Gimnázium IV/3. osztálya minden héten örömmel várja a pénteki napot. Vajon miért? Mert ez a könyvtári gyakorlatunk napja.

Ilyenkor kicsit felszabadulunk a tanulás egyhangúságától. Igaz, hogy erre a napra is kell készülni, de ez nem olyan rettenetesen megerőltető. Reggel két órán keresztül tanuljuk a könyvtáros szakma csinját-bínját, majd elkezdődik a munka a polcok között. Az esztétikus környezetben mindenki szívesen dolgozik. Az irodalomban tájékozottabbak leszünk, s bele-bele olvasunk a könyvekbe, ha az idő engedi, vagy lopva tán. Érdekel minket ez a munka. Van úgy, hogy egy újonnan létesült könyvtárat mi rendezünk be, de bármit is csinálunk, büszkén nézünk munkánkra. És a kölcsönzés? Ez aztán a szép és nehéz munka, mert különböző ízlésű és érdeklődésű emberekkel foglalkozunk. Kölcsönzésre azonban kevesebbszer kerül sor.

Van aki már egészen hivatásának érzi a könyvtári munkát, és erre a pályára készül. Ez az utolsó évünk. Ha leérettségizünk, itt a nagy kérdés, hol dolgozunk? Közülünk a legtöbben így felelnek: Igyekszem a könyvtáros vizsgám jól letenni. Így megkapom az alapfokú könyvtárosi képesítést. Egy nő számára szép hivatás, és ha sikerül, a közép- és a felsőfokú vizsgát is leteszem. Talán még az egyetemmel is megpróbálkozom. Könyvtáros akarok lenni — mondja az osztály 50%-a. Nem azt mondom, hogy mindenki így felel, mert van, aki más pályára készül, például magam is. Tudjuk, hogy hazánkban ma még sok-sok könyvtári dolgozó hiányzik. Mi

mint az ország első könyvtáros politechnikásai, ha kis százalékban is, de pótolni tudjuk a hiányokat.

De nehogy azt higgyék, kedves olvasóink, hogy ez nálunk olyan „felkapott” pálya. Csupán szeretjük és a miénknek érezzük.

Gelb Judit

(Próba — A miskolci Herman Ottó Gimnázium és Zenei Gimnázium lapja)

A „beteg” péterdi olvasók

Bakonypéterden a községi könyvtárnak nem tudtak megfelelő elhelyezést biztosítani. A könyvállomány éppenséggel nem rossz, az olvasási kedv sem csekély a faluban, csak honnan kölcsönözzék a meglévő könyveket? Egyelőre az orvosi rendelőben helyezték el a községi könyvtárat. A lakosok tréfásan azt mondják a faluban, hogy aki a könyvtárba jár, az beteg ember! Hogy a könyveket a betegeknek találták ki. Azért egyesítették az orvosi felszereléseket, rendeléseket a könyvtárral. Viccnek épenséggel nem rossz.

Csak hát a könyvtárak elhelyezésének nem az a célja, hogy jó vicc-témákat adjon. Hanem az, hogy jó olvasási lehetőségeket nyújtson. A jó olvasási lehetőségek remélhetőleg megteremtődnek hamarosan Bakonypéterden is. Olyképpen, hogy feloldódik a községi könyvtár és az orvosi rendelő kényszerházassága. Ennek a házasságtörésnek a könyvtáros, az orvos és a lakosság egyaránt örülne. Napló (Veszprém)

Pályázatok

Az Élelmezési Ipari Dolgozók Szakszervezetének Budapesti Bizottsága (VI., Gorkij fasor 44.) üzemi szakszervezeti könyvtár vezetőt keres a 7025-ös kulcsszámú állásra.

A Debreceni Agrártudományi Főiskola (Debrecen, Böszörményi út 104.) könyvtárvezetői állásra hirdet pályázatot. Az állás betöltéséhez egyetemi vagy főiskolai (könyvtárszak) végzettség és 5 évnél hosszabb szakmai gyakorlat szükséges. A betöltendő állás után a 134/1962/MK 12/MM sz. utasítás szerinti illetmény jár, a pályázó szolgálati idejétől függően.

A LEGUTÓBBI SHAKESPEARE KIADÁSOK

Shakespeare összes művei. (Szerk. Kéry László) 1—7. köt. 1961. Európa.
Shakespeare szonettjei. (Ford. Szabó Lőrinc) 1964. Magyar Helikon, 64 l.
SHAKESPEARE, W.: *Versek.* (Ford. Garai Gábor, Görgey Gábor stb.) [Utószó] Kéry László. 1962. Európa, 349 l.

Shakespeare kora

HANKISS Elemér — MAKKAI László: *Anglia az újkor küszöbén.* 1965. Gondolat, 462 l. (Európa nagy korszakai. Angol reneszánsz és polgári forradalom.)

A legújabb Shakespeare-irodalom

Könyvek

BENEDEK Marcell: *Shakespeare.* Függelék: Staud Géza: *Shakespeare-előadások Magyarországon a századforduló után.* (Budapesti előadások 1900—1963.) 2. kiad. 1963. Gondolat, 468 l.
HEVESI Sándor: *Amit Shakespeare álmódott.* (Vál. és szerk. József Gábor.) 1964. Magvető, 208 l.
KARDOS László: *Shakespeare.* = Kardos László: *Művek és mesterek.* 1958. Magvető, 7—54. l.
KÉRY László: *Shakespeare tragédiái.* 1959. Gondolat, 119 l. (Irodalomtörténeti kiskönyvtár 1.)
KÉRY László: *Shakespeare vigjátékai.* 1964. Gondolat, 381 l.
RÓNASZEGI Miklós: *Színház az egész világ.* William Shakespeare élete. Egy vázlat regénye. (2. kiad.) 1964. Móra, 237 l. (Nagy emberek élete)
Shakespeare a változó világban. Írták Arnold Kettle, Robert Weimann stb. (Ford. Korányi Tamás, Mihályi Gábor stb. Vál. Szenczi Miklós, Kenyeres Zoltán.) 1964. Kossuth, 275 l. (Eszttikiai kiskönyvtár)
Shakespeare az évszázadok tükrében. [Kritikák] Vál., szerk. és [bev.] Szenczi Miklós. 1965. Gondolat, 435 l.
Shakespeare tanulmányok. Szerk. Kéry László, Országh László, Szenczi Miklós. 1965. Akadémiai, 395 l.

Tanulmányok, cikkek

1962

FÜST Milán: *Késői megjegyzések Shakespeare-ről.* = Nagyvilág, 1962. 7. sz. 1059—1066. l.

[Vértesy] VÉRTESSY Miklós: *A teljes magyar Shakespeare előzményei.* = A Könyv, 1962. 8. sz. 12—13. l.

1963

GÁBOR Miklós: *Shakespeare és a színház.* = Új Írás, 1963. 7. sz. 836—842. l. 8. sz. 974—978. l. 9. sz. 1101—1107. l. 10. sz. 1233—1238. l.
HERMANN István: *Shakespeare a zenéről.* = Muzsika, 1963. 3. sz. 14—16. l.

1964

CENNER Mihály: *A 400 éves Shakespeare.* Shakespeare a magyar színpadon. = Napjaink, 1964. 4. sz. 2, 6. l.
FODOR József: *William Shakespeare viszontagságos és dicsőséges 400 esztendeje.* = Élet és Irodalom, 1964. 17. sz. 7. l.
HARSÁNYI Zsuzsa: *Shakespeare színháza.* = Élet és Tudomány, 1964. 23. sz. 1059—1063. l.
HEGEDŰS Géza: *Shakespeare születésnapja.* = A Könyv, 1964. 4. sz. 124. l.
HELLER Ágnes: *Van-e helye istennek Shakespeare világában?* = Világosság, 1964. 9. sz. 552—558. l.
HUBAY Miklós: *Shakespeare jegyében.* = Népszabadság, 1964. ápr. 26. 9. l.
KERESZTURY Dezső: *Shakespeare.* = Nagyvilág, 1964. 3. sz. 423—430. l.
KETTLE, Arnold: *Shakespeare 400 év után.* (Ford. Kunszery Gyula) = Helikon, 1964. 4. sz. 400—410. l.
KOC SIS Tamás: *Shakespeare-év.* = Magyar Nemzet, 1964. febr. 4. 4. l.
KUNSZERY Gyula: *Százéves a magyar Shakespeare.* = Magyar Nemzet, 1964. jún. 25. 4. l.
LUKÁCSY Sándor: *Shakespeare diadalútja Magyarországon.* = A Könyv, 1964. 8. sz. 282. l.
LUKÁCSY Sándor: *Shakespeare magyar fordításai.* = Könyvtáros, 1964. 4. sz. 221—222. l.
MÉSZÖLY Dezső: *Shakespeare mester műhelytitkaiból.* = Nagyvilág, 1964. 9. sz. 1396—1399. l.
MOLNÁR Antal: *Shakespeare, a zene ihletője.* A drámaíró születésének 400. évfordulóján. = Muzsika, 1964. 4. sz. 13—14. l.

PATKÓ Imre: *Stratford és Anglia ünnepelte a négyszáz éves Shakespeare-t.* = Népszabadság, 1964. ápr. 26. 11. l.

SZENCZI Miklós: *Shakespeare a szovjet kritikában.* = Helikon, 1964. 4. sz. 421—429. l.

SZENCZI Miklós: *A shakespeare-i realizmus kérdéséhez.* = Magyar Tudomány, 1964. 11. sz. 673—686. l.

TAXNER Ernő: *Shakespeare 1964.* = Kritika, 1964. 12. sz. 22—32. l.

VAMOS Imre: *Az „avoni hatyú” városában.* = Magyar Nemzet, 1964. 101. sz. 11. l.

VARANNAI Aurél: *Ünneprontók a Shakespeare-jubileumon.* = Élet és Irodalom, 1964. 27. sz. 7. l.

VÁRKONYI Nándor: *Shakespeare.* Születése négyszáz éves évfordulójára. = Jelenkor, 1964. 6. sz. 559—563. l.

1965

HELLER Ágnes: *Kortársunk, Shakespeare.* Megjegyzések Jan Kott könyvéhez. = Valóság, 1965. 6. sz. 88—93. l.

KÖRÖSPATAKI KISS István: *A stratfordi nagy kísérlet.* = Nagyvilág, 1965. 1. sz. 145—147. l.

VARANNAI Aurél: *Ki volt „Mr. W. H.”?* Egy titok három megfejtése. = Élet és Irodalom, 1965. 1. sz. 8. l.

Összeállította: Somkuti Gabriella

IRODALOMJEGYZÉK A SZOMSZÉDAINK MAI IRODALMA C. TOVÁBBKÉPZÉSI ANYAGHOZ

Ablaknyitás szomszédainkra (Osztrák, cseh, szlovák, orosz, ukrán román, délszláv irodalmak) = Nagyvilág, 1960. 7—8. sz.

Ötven könyv. A mai lengyel, román, bolgár, cseh és szlovák próza. Összeáll. Tóbiás Áron. FSZEK.) 1962.

KÖPECZI BÉLA: *Világirodalmi műveltségünk.* (Jegyzetek 15 év változásairól.) = Nagyvilág, 1960. 4. sz.

SIMÓ JENŐ: *Húsz év a szocialista országok irodalmának kiadásában.* = Kritika, 1965. 1. sz.

KARDOS LÁSZLÓ: *Rokon és eltérő vonások a népi demokratikus irodalmakban.* = Világirodalmi Figyelő, 1963. 2. sz.

E. FEHÉR PÁL: *Szocialista irodalmak kölcsönössége.* Jegyzetek egy összehasonlító elemzés lehetőségeiről. = Kritika, 1964, 8. sz.

A szocialista országok irodalomtörténeti intézet vezetőinek konferenciája Budapesten. = Helikon, 1965. 4. sz.

VARJAS BÉLA — SZIKLAY LÁSZLÓ: *Javaslat egy keleteurópai irodalomtörténet szintézisének előkészítésére.* = Helikon, 1965. 4. sz.

Tolsztoj emlékkönyv. Összeáll. Tóbiás Áron. FSZEK., 1962.

ERNST FISCHER: *Művészet és szocializmus.* = Nagyvilág, 1963. 7. sz.

Polgári irodalom — szocialista kultúra. (Vita) = Nagyvilág, 1961. 6, 7, 8, 9. sz.

Interjú! Nagy írók műhelyében. Vál. Kulin Katalin. Európa 1965. (Ivo Andrić, Ilja Ehrenburg, Leonid Leonov, Jevgenij Vinokurov.)

VAJDA GYÖRGY MIHÁLY: *A mai osztrák irodalomról.* = Nagyvilág, 1964. 5. sz.

ERNST FISCHER: *Az osztrák költészet 1890—1960.* = Századunk osztrák lírája. Európa, 1963.

SÜKÖSD MIHÁLY: *Kafka.* Gondolat, 1965.

*

SZALATNAI REZSŐ: *A cseh irodalom története.* Gondolat, 1964.

LÁNYI KAMILLA: *Cseh írók — magyar olvasók.* = A könyvtáros, 1962. 6. sz.

NÉMETH LÁSZLÓ: *Az én cseh utam.* = Nagyvilág 1959. 1. sz.

SZALATNAI REZSŐ: *A szlovák irodalom története.* Gondolat, 1964.

LÁNYI KAMILLA: *Szlovák írók — magyar olvasók.* = A Könyvtáros, 1962. 7. sz.

*

Szovjet irodalom. Szerk. Kardos László. Gondolat, 1959.

Orosz-szovjet irodalom. (Szerk. Juhász Mária, Kosaras István, Székely Tibor-né.) Tankönyvkiadó. 1961.

Tavaszi szél. Szerk. Ecsedy Andorné és Gáliczky Éva. FSZEK., 1962.

ELBERT JÁNOS: *Új jelenségek a szovjet irodalomban.* TIT, 1962.

ELBERT JÁNOS: *Még egyszer a szovjet „új hullámról”.* = Helikon, 1965. 1. sz.

Solohov. Írói arcképvázlat. Összeáll. Ecsedy Andorné és Gáliczky Éva. FSZEK., 1963.

E. FEHÉR PÁL: *Alekszej Tolsztoj.* Gondolat, 1963.

KARDOS PÁL: *Fagyjejev*. Gondolat, 1963.
Fegyjn. Írói arcképvázlat. Összeáll.
Ecsedy Andorné és Gáliczky Éva.
FSZEK., 1964.

*

PÁLFFY ENDRE: *A román irodalom története*. Gondolat, 1961.

LÁNYI KAMILLA: *Rómán irodalom — magyar olvasók*. = A Könyvtáros, 1962.

POMOGÁTS BÉLA: *A mai romániai magyar irodalom*. = A Könyvtáros, 1963. 2. sz.

*

CSUKA ZOLTÁN: *A jugoszláv népek irodalmának története*. Gondolat, 1963.

Jugoszláv irodalom. A mai jugoszláv irodalom rövid áttekintése. Összeáll. Tóbiás Áron. OSZK, KMK 1964.

BORI IMRE: *Irodalmunk kis könyve*. (A jugoszláviai magyar irodalom áttekintése.) Novi Sad, Fórum, 1964.

BORI IMRE: *Pillanatfelvétel a mai jugoszláv irodalomról*. = Nagyvilág, 1964. 12. sz.

LUKÁCSY SÁNDOR: *A jugoszláv népek irodalma*. = Könyvtáros, 1964. 11. sz.

Összeállította: Tóbiás Áron

A TV SZÍNHÁZI MŰSORÁHOZ AJÁNLJUK

Április—június

Csehov, Anton Pavlovics: Három nővér. A szegedi Nemzeti Színház előadása.

CSEHOV, Anton Pavlovics: *Három nővér*. Színmű. 1955, Új Magyar Könyvkiadó 113 l.

CSEHOV, Anton Pavlovics: *Három nővér*. Színmű. = Csehov, A. P.: Színművek. 1955, Új Magyar Könyvkiadó. 369 l. (Orosz remekírók.)

TISZAY Andor: *Csehov*. (1860—1904). Bibliográfia életrajzi adatokkal és műveinek értékelésével. 1953, 28 l. (A világirodalom klasszikusai. A Fővárosi Szabó Ervin Kvt. bibliográfiai sorozata. 1.)

PAPENIJ, Zinovij: A. P. *Csehov*. Bp. 1963, Gondolat. 307 l.

Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics: A Karamazov-testvérek. A Vígszínház előadása.

DOSZTOJEVSZKIJ, Fjodor Mihajlovics: A Karamazov-testvérek. Regény. 1—2. köt. 1959, Európa. 2 db. (A világirodalom klasszikusai.)

DOSZTOJEVSZKIJ, Fjodor Mihajlovics: *A Karamazov-testvérek*. (Ism. Ruffy Péter) = Magyar Nemzet, 1965, okt. 31. sz. 10. l.

GORKIJ, Makszim: *A „karamazovizmus”*. — *Még egyszer a „karamazovizmus”-ról*. = Makszim Gorkij művei. Cikkek, tanulmányok. 1895—1930. 1. köt. Bp. 1964, Európa. 188—201. l.

SÓTÉR István: *Dosztojevszkij*. = Sótér István: Világtájak. Esszék és jegyzetek. 1957, Szépirodalmi. 318—323. l.

Ibsen, Henrik: John Gabriel Borkman. A Vígszínház előadása.

DÁNIEL Anna: *Ibsen*. = KOZOCSA Sándor—RADÓ György: *Ibsen Magyar-*

országon. Bibliográfiai vázlat. 1955, Művelt Nép. 180 l. 1 t. (A kultúra mesterei.)

DÁNIEL Anna: *Ibsen* (1828—1906). Előszó. = Henrik Ibsen válogatott drámái. 1—2. köt. 1957, Európa. I—XXIII. l. (A világirodalom klasszikusai.)

KÁRPÁTI Aurél: *Ibsen, a beteljesítő*. = Kárpáti Aurél: Tegnaptól maig. Válogatott irodalmi tanulmányok. 1961, Szépirodalmi. 375—380. l.

KÉRY László: *Álom és haláltánc*. = Élet és Irodalom, 1965, 39. sz. 9. l.

VERES Péter: *Ibsen*. = Veres Péter: Olvasónapló. 1962, Szépirodalmi. 308—309. l.

Színkritikák. Görgey Gábor: = Népszabadság, 1965, szept. 28., 9. l. — Paál Ferenc = Magyar Nemzet, 1965, szept. 21., 4. l. — Szombathelyi Ervin = Népszava, 1965, szept. 18., 2. l.

Lope de Vega, Carpio Felix: Donna Juana. A debreceni Csokonai Színház előadása.

LOPE DE VEGA, Carpio Felix: *Dacból terem a szerelem* (*Donna Juana*). Köpenyeges-kardos komédia 3 felvonásban. Magyarra átdolg. József Attila—Gáspár Endre. 1950, Athenaeum. 84 l.

GÁSPÁR Endre: *Lope de Vega*. Előszó. = Lope de Vega: Színművek. 1954, Szépirodalmi. 471 l., 1 t.

MOLNÁR GÁL Péter: *A négyszáz éves Lope de Vega*. (1562—1635). = Népszabadság, 1962, 276. sz. 12. l.

Madách Imre: Mózes. Ösbemutató. A veszprémi Petőfi Színház előadása. (Az előadás szövege Keresztury Dezső átdolgozása.)

MADÁCH Imre: *Mózes*. Tragédia öt felvonásban. = Madách Imre összes mű-

- vei. Sajtó alá rend., bev. és jegyz. Halász Gábor. 1—2. köt. 1942, Révai. ld. 1. köt. 701—815. l.
- BARANYI Imre: *Madách Imre* — 1964.** = Új Írás, 1964, 10. sz. 1271—1274. l.
- BÓKA László: *Madách Imre emlékezete. Madách hagyatéka.*** — Freskóvázlat halála századik évfordulójára. = Kortárs, 1964, 10. sz. 1549—1554. l.
- HEGEDÜS Géza: *A tragédia embere.*** Arcképvázlat a 100 éve halott Madáchról. Vers. = Élet és Irodalom, 1964, 40. sz. 3. l.
- HORVÁTH Károly: *Madách a világirodalomban.*** = Nagyvilág, 1964, 11. sz. 1709—1711. l.
- KÁRPÁTI Aurél: *Madách.*** = Kárpáti Aurél: Tegnaptól máig. Válogatott irodalmi tanulmányok. 1961, Szépirodalmi. 81—86. l.
- LUKÁCSY Sándor: *Madách Imre.*** = Könyvtáros, 1964, 10. sz. 605—607. l.
- LUKÁCSY Sándor: *Madách könyvei között.*** = A Könyv, 1964, 10. sz. 336. p.
- SÁNDOR Iván: *Madách és a Mózes.*** = Kortárs, 1964, 10. sz. 1555—1559. l.
- SÓTÉR István: *Madách és a korezmék.*** = Kritika, 1964, 11. sz. 3—10. l.
- Maeterlinck, Maurice: *Szent Antal csudája.*** A József Attila Színház előadása.
- HEGEDÜS Géza: *Maeterlinck centenáriuma.*** = Nagyvilág, 1962, 66. sz. 887—889. l.
- KOMLÓS Aladár: *Maurice Maeterlinck.*** = Élet és Irodalom, 1962, 23. sz. 12. l.
- Móricz Zsigmond: *Úri muri.*** A Nemzeti Színház előadása.
- MÓRICZ Zsigmond: *Kivilágos kivirradtig. — Úri muri.*** Regények. 1959, Szépirodalmi. 451 l., 1 t. (Móricz Zsigmond összegyűjtött művei.)
- MÓRICZ Zsigmond: *Úri muri.*** Színmű 5 képben. 1954, Művelt Nép. (Népszerű drámák 3.)
- FÜLÖP János: *Visszatérni jó!*** Móricz Zsigmond riportjai nyomában. 1962, Szépirodalmi. 305 l., 32 t.
- KÁRPÁTI Aurél: *Emlékezés Móricz Zsigmondra.*** = Kárpáti Aurél: Tegnaptól máig. Válogatott irodalmi tanulmányok. 1961, Szépirodalmi. 227—237. l.
- KÉRY László: *Alom és haláltánc.*** Színkritika. = Élet és Irodalom, 1965, 39. sz. 9. l.
- NAGY Péter: *Móricz Zsigmond.*** 1962, Szépirodalmi. 518 l., 1 t.
- PÁPA Károlyné: *Móricz Zsigmondról.*** = Új Írás, 1963, 7. sz. 867—871. l.
- SIMON István: *Író, kampós bottal.*** = Simon István: A virágfa árnyékában. 1964, Szépirodalmi. 46—55. l.
- SZEBERÉNYI Lehel: *Móricz Leányfalun át.*** = Kortárs, 1963, 1. sz. 115—118. l.
- Színkritikák.** = Mátrai-Betegh Béla = Magyar Nemzet, 1965, szept. 24., 4. l. — Pándi Pál = Népszabadság, 1965, szept. 25., 8. l. — Rajk András = Népszava, 1965, szept. 21., 2. l.
- O'Neill, Eugene Gladstone: *Boldogtalan Hold.*** A szolnoki Szigligeti Színház előadása.
- O'NEILL Eugene Gladstone: *Boldogtalan hold.*** Színmű 4 felvonásban. = O'Neill, Eugene Gladstone: Négy dráma. 1961, Európa. 301—394. l.
- BENEDEK András: Eugene O'Neill.** 1964, Gondolat. 137 l. (Irodalomtörténeti kis-kvt.) 27.)
- HELLER Ágnes: Eugene O'Neill és az amerikai dráma.** = Valóság, 1961, 6. sz. 50—58. l.
- ILLÉS Endre: *O'Neillről, a drámaíróról.*** = Illés Endre: Krétarajzok. 1957, Magvető. 462—466. l.
- ÖRKÉNY István: *O'Neill születésének 75. évfordulójára.*** = Élet és Irodalom, 1963, 42. sz. 12. l.
- Shakespeare, Willam: *Tévedések vigjátéka.*** A szegedi Nemzeti Színház előadása.
- SHAKESPEARE, William: *Tévedések vigjátéka.*** = Shakespeare összes művei. 1964, Európa. 2 db. ld. 1. köt. Vigjátékok.
- Színkritikák, a Royal Shakespeare Company előadásáról a Vígyszínházban.** Mátrai-Betegh Béla = Magyar Nemzet, 1964. márc. 1., 11. l. — Molnár G. Péter: = Népszabadság, 1964. febr. 29., 8. l. — Rajk András = Magyar Nemzet, 1964. márc. 1., 11. l.
- Shakespeare, Willam: *II. Richard.*** A Thália Színház előadása.
- SHAKESPEARE, William: *II. Richard.*** = Shakespeare összes művei. 1964, Európa. 2 db. ld. 1. köt. Királydrámák.
- Színkritikák.** Nagy Péter = Élet és Irodalom, 1965, 7. sz. 8. l. — Rajk András = Népszava, 1965. febr. 3., 2. l. — Sándor Iván = Népszabadság, 1965. febr. 2., 8. l. — Ungvári Tamás = Magyar Nemzet, 1965. jan. 24., 13. l.

Összeállította: Körtés Júlia

ÉRETTSÉGIRE KÉSZÜLŐKNEK AJÁNLJUK

Irodalom

Lexikonok, irodalomtörténeti kézikönyvek

Világirodalom. Szerk. Pók Lajos. = Világirodalom. Filozófia. 1964, Közgazd. és Jogi, 5—481. 1. (A kultúra világa 7.)

BABITS MIHÁLY: *Az európai irodalom története.* 1957, Európa, 550 l.

SZERB ANTAL: *A világirodalom története.* 1962, Magvető, XIII, 1013 l., 1 t.

SZERB ANTAL: *A magyar irodalom története.* 1958, Magvető, 538 l.

Magyar irodalmi lexikon. Főszerk. Benedek Marcell. 1963—1965, Akadémiai, 1—3. köt.

A magyar irodalom története. Főszerk. Sötér István. 1964—1966, Akadémiai, 1—6. köt.

KLANICZAY Tibor—SZAUDER József—SZABOLCSI Miklós: *Magyar irodalom = Magyar irodalom. A magyar nép története.* 1965, Közgazd. és Jogi, 5—278. 1. (A kultúra világa 8.)

KLANICZAY Tibor—SZAUDER József—SZABOLCSI Miklós: *Kis magyar irodalomtörténet.* 3. jav. kiad. 1965, Gondolat, 343 l., (Sikerkönyvek.)

Irodalomtudomány. Esztétika. Szocialista realizmus

BARTA János: *Élmény és forma.* Esztétikai tanulmányok, 1965, Magvető 256 l. (Elvek és utak.)

KLANICZAY Tibor: *Marxizmus és irodalomtudomány.* 1964, Akadémiai, 275 l.

Parttalan realizmus? (Roger Garaudy, Ernst Fischer stb. tanulmányai.) 1964, Európa, 299 l.

A szocialista realizmusról. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága mellett működő Kulturális Elméleti Munkaközösség tanulmánya. 1965, Kossuth, 63 l.

WEHRLI, Max: *Általános irodalomtudomány.* 1960, Gondolat, 399 l. (Stúdium könyvek 21.)

ZOLNAY Vilmos: *Miért szép a szép?* 1962, Gondolat, 227 l., 16 t.

Fontosabb tanulmánykötetek, kritikagyűjtemények

Elvek és utak. Tanulmánygyűjtemény. Szerk. Pándi Pál. 1965, Magvető, 526 l.

Forradalmi magyar irodalom. Tanulmányok a magyar szocialista irodalom történetéből. Szerk. Szabolcsi Miklós, Illés László. 2. kiad. 1963, Akadémiai, 431 l.

GONDOS Ernő: *Mű és valóság.* Tanulmányok. 1965, Szépirodalmi, 319 l.

HÉRA Zoltán: *Irodalmi tudósítások.* Kritikák, publicisztikai cikkek, tanulmányok. 1965, Szépirodalmi, 368 l.

ILLÉS Endre: *Gellérthegyi éjszakák.* Tanulmányok, arcképek. 1965, Szépirodalmi, 449 l.

ILLYÉS Gyula: *Ingyen lakoma.* Tanulmányok, vallomások. 1964, Szépirodalmi, 1—2. köt.

KARDOS László: *Vázlatok, esszék, kritikák.* Új magyar irodalom, 1959, Szépirodalmi, 463 l.

POGÁNY József: *Kultúra, álkultúra.* 1962, Magvető, 367 l.

RÉVAI József: *Válogatott irodalmi tanulmányok.* 1960, Kossuth, 447 l.

SIMON István: *A virágfa árnyékában.* Tanulmányok, kritikák, cikkek. 1964, Szépirodalmi, 297 l.

SZABOLCSI Miklós: *Elődök és kortársak.* 1964, Szépirodalmi, 315 l.

SZILÁGYI Péterné: *Tanulmányok és kritikák.* Válogatás a magyar irodalmi kritika anyagából. 1964, Szépirodalmi, 239 l. (Diákkönyvtár.)

Tanulmányok a magyar szocialista irodalom történetéből. Szerk. Szabolcsi Miklós, Illés László. 1962, Akadémiai, 676 l. (Irodalom és szocializmus.)

TÓTH Dezső: *Életünk, regényeink.* Tanulmányok. 1963, Szépirodalmi, 229 l.

WALDAPFEL József: *Szocialista kultúra és irodalmi örökség.* Tanulmányok, kritikák. 1961, Akadémiai, 385 l.

Regény. Költészet. Drámairodalom.

- BENEDEK Marcell: *Kis könyv a regényről.* 1965, Gondolat, 175 l., (Gondolattár 26.)
- [Száz] *100 híres regény.* (Szerk. Lutter Tibor, Mihályi Gábor, stb.) 1960, Tánccsics, 1—2. köt.
- BENEDEK Marcell: *Kis könyv a versről.* 1960, Gondolat, 157 l. (Gondolattár 1.)
- GÁLDI László: *Ismerjük meg a versformákat!* 1961, Gondolat, 238 l.
- BENEDEK Marcell: *Kis könyv a drámáról.* 1964, Gondolat, 174 l. (Gondolattár 24.)
- HEGEDŰS Géza—KÓNYA Judit: *A magyar dráma útja.* 1964, Gondolat, 251 l.
- HUBAY Miklós: *A megváltó mutatvány.* Írások a magyar dráma ügyében. 1965, Magvető, 378 l. (Elvek és utak.)
- ILLÉS Jenő: *Mai dráma — mai dramaturgia.* 1964, Szépirodalmi, 340 l.
- A világirodalom legszebb drámái.* 1965, Európa, 1—2. köt. (A világirodalom remekei.)
- Színházi kalauz.* Szerk. és bev. Vajda György Mihály. 1960, Gondolat, 808 l.

Nyelvhelyesség. Helyesírás. Magyar nyelvtan

- Magyar nyelvhelyesség.* Szerk. Deme László, Kövés Béla.) 2. átd. kiad. 1961. Tankönyvkiadó, 394 l.
- A magyar helyesírás szabályai.* 10. kiad. 1961. Akad. K. 272 l.
- RÁCZ Endre—TAKÁCS Etel: *Kis magyar nyelvtan.* 2. kiad. 1961, Gondolat, 308 l.

Néhány fontos folyóiratcikk

- DARVAS József: *Gondolatok a szocialista irodalom feladatairól.* = Népszabadság. 1965. 263. sz. 7. l.
- DIÓSZEGI András: *Humanizmus, művészet, érték.* = Társadalmi Szemle. 1965. 12. sz. 94—107. l.
- HÉRA Zoltán: *Bonyolult világ, gazdagabb irodalom.* = Népszabadság. 1965, 275. sz. 9. l.
- ILLÉS László: *A magyar antifasiszta irodalomról.* = Kortárs. 1965, 1. sz. 73—85. l.
- ILLÉS László: *A realizmus és az élő irodalmi folyamat.* = Társadalmi Szemle. 1965. 4. sz. 145—149. l.
- FEHÉR PÁL, E.: *A szovjet irodalom és a Nobel-díj.* = Élet és Irodalom. 1965. 43. sz. 7. l.

KÖPECZI Béla: *A szocialista realizmus korszerűsége.* = Kritika. 1965. 7. sz. 11—19. l.

A Magyar Szocialista Munkáspárt néhány időszéri ideológiai feladata. A Központi Bizottság irányelvei. = Társadalmi Szemle. 1965. 4. sz. 1—44. l.

OSVÁTH Béla: *Az új magyar dráma két évtizede.* = Kritika. 1965. 6. sz. 7—18. l.

SZABOLCSI Miklós: *Húsz év magyar költészete.* = Társadalmi Szemle. 1965. 6. sz. 24—42. l.

SZIGETI József: *A szocialista realizmus.* = Valóság. 1966. 1. sz. 2—12. l.

A szocialista realizmusról. = Társadalmi Szemle. 1965. 2. sz. 30—60. l.

TÓTH Dezso: *Gondolatok két évtized magyar irodalmáról.* = Társadalmi Szemle. 1965. 5. sz. 11—27. l.

UNGVÁRI Tamás: *A tragédia jövője.* = Valóság. 1965. 11. sz. 70—74. l.

WÉBER Antal: *A magyar próza két évtizede.* = Kortárs. 1965. 4. sz. 592—598. l.

Vita az elidegenedésről. Összegezés. = Valóság. 1965. 2. sz. 1—14. l.

Történelem

Az emberiség története. Szerk. Márkus László. 1963, Közgazd. és Jogi, 1094 l. (A kultúra világa 4.)

A magyar nép története. Szerk. Márkus László. = Magyar irodalom. A magyar nép története. 1965, Közgazd. és Jogi, 279—627. l. (A kultúra világa 8.)

Magyarország története. Szerk. Molnár Erik, Pamlényi Ervin, Székely György. 1964, Gondolat, 1—2. köt.

UNGER Mátyás—SZABOLCS Ottó: *Magyarország története.* Rövid áttekintés. 1965 Gondolat, 417 l.

A második világháború. 1939—1945. 1963, Zrínyi K., 1—2. köt.

FÖLDES István—NEMES János: *Két évtized.* Tények és adatok a szocialista Magyarország húszéves fejlődéséről. 1965, Kossuth, 181 l.

Húsz év. Tanulmányok a szocialista Magyarország történetéből. Szerk. Lackó Miklós, Szabó Bálint. 1964, Kossuth, 483 l.

TÓTH Sándor: *A Szovjet Hadsereg felszabadító harcai Magyarországon.* 1965, Zrínyi, 393 l.

Matematika

Matematika. Szerk. Králik Dezso. = Matematika. Fizika. Kémia. 1964, Közgazd. és Jogi, 5—549. l. (A kultúra világa 6.)

- BACSKAY Zoltán—KREKÓ Béla: *Matematikai alapismeretek*. 1963, Közgazd. és Jogi, 601 l.
- OBÁDOVICS József Gyula: *Matematika középiskolai, technikumai tanulók, egyetemi hallgatók és technikusok számára gyakorlati alkalmazásokkal*. 1963, Műszaki, 751 l.
- KARDOS Gyula: *Algebra I*. 1962, Műszaki, 237 l., (Bolyai könyvek.)
- BÁRCZY Barnabás: *Algebra II*. Másodfokú egyenletek, logaritmus. 1962, Műszaki, 191 l. (Bolyai könyvek.)
- SOLT György: *Geometria. I. Síkgeometria*. 1963, Műszaki, 197 l. (Bolyai könyvek.)
- BÁRCZY Barnabás: *Geometria. II. Analitikus síkgeometria, térgeometria*. 1963, Műszaki, 252 l. (Bolyai könyvek.)

Fizika

- ÖVEGES József: *Fizika*. = Matematika. Fizika. Kémia 1964. Közgazd. és Jogi, 551—833. l. (A kultúra világa 6.)
- SZALAY Béla: *Fizika*. 1963, Műszaki, 767 l.
- A fizika egyes, fontosabb ágazatairól*
- BRÜCKNER János: *Optika*. 1964, Műszaki, 191 l., (Bolyai könyvek.)
- KOVÁTS Imréné: *Mechanika*. 1962, Műszaki, 195 l., (Bolyai könyvek.)
- BRÜCKNER János: *Akusztika*. 1965, Műszaki, 163 l., (Bolyai könyvek.)
- KOVÁTS Imréné: *Hőtan*. 1965, Műszaki, 163 l. (Bolyai könyvek.)
- KORDA Tibor: *Egyenáram*. 1963, Műszaki, 206 l. (Bolyai könyvek.)
- KORDA Tibor: *Váltóáram*. 1963, Műszaki, 239 l. (Bolyai könyvek.)
- VERMES Miklós: *Középiskolai fizikai példatár*. 1964. Tankönyvkiadó, 91 l.

Kémia

- FORBÁTH Róbert: *Kémia*. = Matematika. Fizika. Kémia. 1965, Közgazd. és Jogi, 835—1101. l. (A kultúra világa 6.)
- KINDL Ervin: *Kémia*. 1963, Műszaki, 1—2. köt. (Bolyai könyvek.)
- DÉVÉNYI Tibor: *A szerves kémia ábcéje*. 1962 Tánácsics, 223 l.
- NÁRAY-SZABÓ István: *Rövid szervetlen kémia*. 1960, Műszaki, 352 l.

Biológia

- Az élő világ*. Szerk. B. Neu Pirooska. = A világmindenség. Az élő világ. 1963, Közgazd. és Jogi, 265—610. l. (A kultúra világa 1.)
- WOLTERECK, Heinz: *Az élet nyomában*.

Korunk biológiája. 1965, Gondolat, 342 l.

A biológia néhány fontos részterületéről

- FILOVÁ, Elena: *Materializmus és idealizmus a biológiában*. 1965, Gondolat, 215 l.
- HÁRSING László: *Az ember élettana*. 1965, Gondolat, 275 l., 8 t.
- HORTI József—MIKLÓSSY Lajos: *Amíg az egysejtűből ember lett*. 1965, Gondolat, 274 l. (Élet és Tudomány kiskönyvtár 31.)
- KAHANE, Ernest: *Az Élet nem létezik!* 1965, Kossuth, 262 l. (Korunk világnézet-i kérdései.)
- KOCSIS Ferenc: *Célszerűség az élővilágban és az istenhit*. 1962, Kossuth, 320 l.
- NYESZTURH, Mihail Fedorovics: *Az ember származása*. 1960, Gondolat, 430 l.
- POHL Fritz: *Az öröklődés alapjai*. 1963, Gondolat, 189 l. (Élet és Tudomány Kiskönyvtár 28.)

Valamennyi természettudományi tárgyhoz ajánljuk

- HOLLITSCHER, Walter: *A természettudományos világnépek*. 1961, Gondolat, 506 l.
- A természettudományok zsebkönyve*. 2. kiad. 1963, Gondolat, 834 l.
- Világ csodák nélkül*. (Szerk. Lukács József.) 1963, Tánácsics, 227 l.
- Világnézeti nevelésünk természettudományos alapjai*. Szerk. Kocsis Ferenc. 1963, Gondolat, 1—2. köt.

Földrajz

- A Föld országai. A világ népei*. 1965, Közgazd. és Jogi 1118 l., 2 t., 1 térk. (A kultúra világa 9.)
- A világmindenség*. Szerk. P. Barlai Katalin, ifj. Gellért Oszkár. = A világmindenség. Az élő világ. 1963, Közgazd. és Jogi, 13—263. l. (A kultúra világa 1.)
- A Föld*. Szerk. Tasnádi Kubacska András. 1960, Gondolat, 502 l.
- SZILKIN, B. I. — TROJICKAJA, V. A. — SEBALIN, N.: *Ismeretlen bolygónk*. 1965, Kossuth, 220 l., 3 térk.
- PÉCSI Márton — SÁRFALVI Béla: *Magyarország földrajza*. 1960, Akadémiai, 327 l.
- Magyarország gazdasági földrajza*. Szerk. Radó Sándor. 1963, Gondolat, 366 l.

Összeállította: Csomor Tibor

Mindnyájan örülhetünk annak az újítási láznak, amelyről a legkülönbözőbb könyvtári kiadványok egyre sűrűbben tanuskodnak. Annak pedig különösképpen örülhetünk, ha szakembereink nem olyan lényegtelen, elhanyagolható területet választanak újítási szenvedélyeik kielégítésére, mint pl. a könyvtári technika, könyvtári munkafolyamatok, hanem olyan alapvetőt, lényegest, mint a magyar nyelv.

Minden igazi neológust örömmel tölt el az a bátorság, amivel e könyvtári literátorok szembeszállnak a közizléssel, nyelvszokással, mindenféle avult nyelvi hagyománnyal, s nyugodtan használnak olyan meglepő kifejezéseket, mint pl. községecsített könyvtárosok továbbképzése (egy megyei híradóból), cikkeztetés (szintén egy megyei könyvtáros tollából), avagy a lassan közhasználatúvá váló behasonlítás. Igen megnyugtató az is, hogy e bátor egyéni kezdeményezéseket nagy tudományos könyvtáraink is támogatják. Kiadványaikban örömmel adnak helyt pl. olyan újszerű szóképzésnek, mint a szakemberek irodalmazása.

De ne legyünk túlzottan bizakodók: találkozhatunk baljós jelekkel is. Egy elfogult ortológus pl. a Könyvtáros hasábjain azt merészelté állítani, hogy a szerzeményezés szó magyartalan és csúnya. Mi több: véleményével a szerkesztőség teljesen egyetértett. Még sincs komoly okunk az aggodalomra; hiszen a Könyvtáros következő számainak írói ismét következetesen a szerzeményezés szót használták, s használják azóta is.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöksége februári ülésén többek között az egyesület ideai terveivel, tevékenységével foglalkozott.

A továbbképző előadásokat, megbeszéléseket vidékre is kiterjesztjük. Az egyesület Budapesten kb. 10 előadást tervez; a vidéki előadások tematikáját és az előadók névsorát (amely csak részben azonos a budapestiekével) megküldjük a megalakuló megyei csoportoknak. E választékból a megyei csoportok egy-két előadást beiktathatnak a saját programjukba. A hazánkba látogató külföldi könyvtárosok közül is többen tartanak majd előadásokat.

A tanulmányi látogatások és utazások programjában 5–6 budapesti és 3–4 vidéki tanulmányi látogatás szerepel. ezen kívül 3 külföldi tanulmányút (Hollandiába, az IFLA kongresszusával kapcsolatban, továbbá Jugoszláviába és Lengyelországba).

Nemzetközi kapcsolatainkat a külföldi tanulmányutakon kívül is fejleszteni kívánjuk, mégpedig elsősorban az IFLA szakbizottságaiban való közreműködés fokozásával és a külföldi szaksajtó számára küldendő közleményekkel.

Az egyesület szervezeti fejlődése tovább halad. Az év elején a már működő Borsod megyei csoporton kívül Fejér, Heves, Komárom, Somogy és Vas megyében is megtették az első lépéseket a megyei csoport megalakítására. Az év folyamán 9–10 megyében kívánjuk megszervezni a megyei csoportokat.

Az elnökség egy-két kiadvány elkészítésének tervével is foglalkozott, például idegen nyelvű képes ismertető kiadását tartjuk fontosnak a magyar könyvtárügy propagandája céljából.

Az egyesület minden évben közgyűlést is tart: az elnökség határozata szerint az idei közgyűlésre októberben kerül sor.

Dr. Székely Sándor
titkár

Újítóink szemére vehetik, hogy szembekerülnek némely alapvető nyelvi törvénnyel. Sebaj, hadd bosz-

szankodjanak a grammatikusok és a stiliszták. Azt is felhányhatják nekik, hogy lassanként olyan könyvtárosi zsargon alakítanak ki, melyet a kívülállók hovatovább meg sem értenek. Sebaj! Ahogy csökken a közérthetőség, úgy nő a tudományos tekintély! Használjuk tehát nyugodtan zsargonunkat a nagyközönségnek szánt írásokban is. És szerezzünk be minél több speciálisan képzett kifejezést. Azaz: ne is szerezzünk be. Szerzeményezzünk!

Katsányi Sándor

A *kiszombori* József Attila Tsz-ben szívesen fogadott az elnök és a párttitkár. Sokféle — kulturális és nem kulturális — kérdésről beszélgettünk, s ha már itt vagyok, megnézem a *tsz saját* könyvtárát, a kb. 300 kötetet, amit a szövetkezet itt a falu közepén, a községi könyvtár hatezres állományától *ötven méternyire* gyűjtöget.

Vannak itt egyszerűbben megírt mezőgazdasági könyvek, amiket haszonnal forgathatna a tagság. Aztán politikai művek: a nyugatnémet „gazdasági csodá”-ról, Fidel Castro beszédei, Dobi István emlékezései, Kádár János cikkei, beszámolói és több más. Mind úgy írva, olyan gondolatokkal és olyan nyelven, hogy gyűröttre kellene olvasni őket. De szépek, tiszták, nem igen forgatta ezeket senki. Nem sokkal használtabbak a községi könyvtár mezőgazdasági és politikai könyvei sem: hiába, nem Jókai, nem mese, nem kalandos útleírás egyik se. Okosabb lenne, ha a tsz — vásárlás helyett — minden ősszel kérne százötven-kétszáz kötetnyi letétet, a pénzt pedig odaadná a hozzáértőbb könyvtárosnak: nem túl sok az a haterz kötet sem az ötezres faluban.

De vannak itt olyan könyvek is, amiket hiábavaló volt megvenni: *tartalmuk, színvonaluk, nehézségi fokuk miatt sok más helyen hasznosak, szükségesek, keresettek lehetnek, itt azonban senki sem fog értük nyulni*. Például: *Mátyás Antal: A polgári közgazdaságtan rövid története a marxizmus létrejötte előtt*. Ugyanő írta *A polgári közgazdaságtan rövid története a marxizmus létrejötte után* című művet is. Itt van *Hilferdingtől A fináncnöke*. Itt a súlyra és belbecsre egyaránt hatalmas *Korunk kapitalizmusa* 95 forintért. „Ezen megakadt a járási elnökhelyettes szeme is, mondta, hogy majd elkéri!” — szól az elnök. Hát igen. Neki talán való, meg kandidátusoknak, tudományos doktoroknak. De olyan a tsz-tagok között — nem tudni, mi okból — egy sincs. Ugyancsak nem bolygatja senki ezeket: *Vállalati pénzügyi dolgozók kézikönyve I—II.* (két példányban!), *Anyaggyártók könyve I—II.* (két példányban), *Görgey: Kellékszavatosság a szállítási szerződések körében, Áy János—Kupcsik József: Általános statisztikai példatár* (ebből is két példány) és így tovább *3131 forintért*. A Közgazdasági és Jogi Kiadó kiadja és eladja ezeket könyveket — senki sem kívánhatja, hogy előbb vizsgálja meg: valóban szükségesek-e itt vagy ott.

A termelőszövetkezet elnöke azt mondja: sorozatosan adták ezeket. Igen!? Hát vagy adnak egyesével a tsz-tagok számára érthető, szükséges és érdekes műveket, vagy pedig nem veszünk! Senki sem kívánja egy tsz-elnöktől, hogy szakképzett könyvtáros is legyen. De azt igen, hogy ne költse feleslegesen — mint ebben az esetben — szövetkezete pénzét. Csak át kellett volna kiáltani a községi könyvtárosnak: jöjjön, segítsen könyvet vásárolni. Nem szolt át — messze volt a könyvtár. Inkább vásárolt, rosszul, meggondolatlanul. A könyvek porosodnak, egyetlen fejben egyetlen gondolatot nem csiholnak, s egyszer zuzdába viszik őket.

(öt t t e v é n y i)

KITÜNTETÉS. — A Nép-köztársaság Elnöki Tanácsa nyugállományba vonulása alkalmából, több évtizedes eredményes munkája elismeréséül *Szász Károlynak*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tudományos osztálya vezetőjének a MUNKA ERDEMREND ezüst fokozata kitüntetéssel adományozta.

A BIBLIOTEKSBLADET, a svéd könyvtárosok lapja 1965. évi 9. számában közli *Kellner Bélának a magyar könyvtárügyről szóló írását*. A cikk ismerteti a magyar könyvtárak hálózati rendszerét, a tanácsai és a szakszervezeti hálózatokat, valamint az iskolai, a tudományos és szakkönyvtárügyet, a KMK munkáját. Foglalkozik a Könyvtárellátó munkájával, a könyvtárosképzéssel, a könyvtári szakszakképzéssel.

A szerző megismerteti a svéd könyvtárosokat a magyar könyvtárak propaganda tevékenységével, az íróolvasó találkozók, az irodalmi színpadokkal és a művelődési autók munkájával. Beszél a magyar könyvtárkiadás 20 évéről, statisztikát ad a svéd szerzők Magyarországon megjelent műveiről. A cikket több fénykép egészíti ki: külső felvételek az Országos Széchényi Könyvtárról, a Kaposvári Megyei Könyvtárról és a Tatabányai Megyei Könyvtárról; belső felvételek a kalocsai, a gyulai járási könyvtárakról és a fonyódi járási könyvtár gyermekrészlegéről, valamint a kéthelyi községi könyvtárról. A cikket Gertrud Hemmel fordította svédre. (Orvos Mária)

HÍRLAPOLVASÓT nyitottak januárban Debrecenben. A művészklub segítségével működő hírlapolvasó a városi könyvtárhálózat keretében tartozik, azonban létesítéséhez, állományának kialakításához segítséget kapott az Egyetemi Könyvtártól és az SZMT könyvtártól is. A Debreceni Városi Könyvtár a TIT megyei szervezetével közösen havonként újságíró-olvasó találkozókat tart a hírlapolvasóban. Januárban Máté György „A vietnami háború a tudósító szemével”, februárban pedig Pintér István „Kidobtak a Szabad Európa Rádiótól” címmel tartott előadást. Mindkét rendezvény nagy érdeklődést váltott ki, és az előadásokat hosszas beszélgetés követte. (K. Gy.)

MÁZA községben (Tolna megye) 1959-ben a szakszervezeti könyvtár egyesült a községi könyvtárral. Lapunk annak idején hírt adott az egyesülésről. Most közölhetjük, hogy új fejlődési szakasz kezdődött a község könyvtári életében: a szakszervezeti művelődési mun-

Hírek

kának megnövekedtek az anyagi lehetőségei, ezért a könyvtár fenntartását átvette a községi szakszervezeti bizottság, a községi tanács pedig költségvetéséből támogatja az intézményt. A szakszervezet máris új berendezést adott a könyvtárnak és felemelte működési költségeit. Dalmand községben szintén a szakszervezet vette át a könyvtár fenntartását, mert jobban tud gondoskodni működtetéséről.

A MŰSZAKI és tudományos tájékoztatásban a KGST országok között létrejött megállapodás szerint az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ kötelezettséget vállalt arra, hogy a Szovjetunió Tudományos és Műszaki Tájékoztatási Intézete (VINITI) részére referálja a magyar műszaki irodalmat. 1965-ben az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ 134 magyar kiadvány 677 számát dolgozta fel, s ennek eredményeképpen

2700 — orosz nyelvre fordított — információs közleményt (tartalmi kivonatot) küldött a VINITI részére. (OMKDK)

SZEKSZÁRDON a megyei könyvtár megszüntette a függetlenített könyvtárigazgató helyettesi állást és a létszámot leadta a 8000 lakosú Tolna községbe, főhivatású könyvtárosi állás céljára. Ezzel a megyei könyvtár helyrehozta az évekkel ezelőtt elkövetett hibát, a tolnai községi könyvtárosi státus bevonását a megyei könyvtárhoz. A megyei könyvtár igazgatójának helyettesítését a módszertani csoport vezetője látja el.

BORSOD MEGYÉBEN történelmi évkönyvet adott ki a Magyar Történelmi Társulat megyei csoportja. Az értékes helyismereti tanulmányokat tartalmazó kiadványt Deák Gábor, a II. Rákóczi Ferenc Könyvtár igazgató helyettese szerkesztette. A kötetben kapott helyet a Miskolc és Borsod könyvtárügyének fejlődése a felszabadulás óta című tanulmány is, mely Kordos László munkája.

A nemzetközi könyvtárosélet hírei

A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (ISO) és a Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetsége (IFLA) május 2—7. között közös konferenciát rendez Hágában a könyvtári statisztika szabványosításáról.

*

Az európai fővárosokban működő közművelődési könyvtárak igazgatói szeptember végén értekezletet tartanak Prágában.

*

Szeptemberben Hágában gazdag könyvtárügyi és dokumentációs program bonyolódik le: 12—17. között tartják meg az IFLA 32. kongresszusát, ezt követi az IFLA és a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) együttes ülése 19-én, amelyhez a FID 32. kongresszusa csatlakozik. A Szakkönyvtárak és Tájékoztató Irodák Szövetsége (ASLIB) 25—28. között tartja évi konferenciáját és — előreláthatólag az IFLA-kongresszus napjaiban — összeül a Műszaki Egyetemi Könyvtár-

ak Nemzetközi Szövetsége (IATUL) is. Ugyancsak szeptemberben, a FID kongresszusával kapcsolatban a FID symposiumot rendez a dokumentalisták képzéséről.

*

A hollandiai Delftben 1960-ban alakult az Európai Fordítási Központ (European Translation Centre). Eddig 75 000 fordítást gyűjtött össze, és mintegy félmillió adatot tárol a másutt található fordításokról. A központ a Nyugat-Európában kevésbé beszélt nyelvekről történő fordításokat, illetve a róluk szóló adatokat gyűjti.

A közeljövőben jelenik meg az IFLA és az IATUL közös kiadásában az „IFLA— IATUL Telecode and Telex Adress Book”, amely a könyvtárak és dokumentációs intézmények telex-számaival és címeit tartalmazza. A kötet a delfti Műszaki Főiskola könyvtárának kiadásában 1957-ben megjelent mű bővített, korszerűsített kiadása. (Sz)

TÁJÉKOZTATÓ

TOVÁBBKÉPZÉS

*Szomszédaink mai irodalma**

Szomszédaink irodalma: változatos képe a változó XX. századi világirodalomnak, hiszen határaink szomszédosak a második világháború után újra függetlenné vált, örök semlegességet vállaló *Ausztriával* éppen úgy, mint a délkelet-európai „tejtestvérekkel”, a közös múlttal és hagyományokkal együtt oly ismerős cseh, szlovák, román és délszláv népeket egymásba foglaló népi demokráciákkal, vagy a *Szovjetunióval*. Mintha egy korai szocialista társadalomtudós 1899-ben leírt tanulmánya látnoki erővel világított volna a mi korunkba is. *Szabó Ervin* Bécsben, tanulmányútja alatt az emigrációban élő orosz forradalmárokkal való kapcsolatáról e cikkben számolt be: Hogyan lesz az ember Oroszországban forradalmárrá? ... Bécs így kapcsolódott már a Monarchia idején a délkelet-európai népek történetéhez, társadalmi viszonylataihoz, a cári Oroszország forrongó valóságához.

A mai osztrák irodalom a démonikus előrelátók: a *Kafkák* és a *Musilok* örökségének jegyében még mindig a múlt kísérteteivel, az első háború előtti Monarchia agyaglabú kolosszusának béklyóival viaskodik. Am a költészet, a mindig frissebb felfedező jól látja az optikai csalódásokra hívó valóságot, ahogyan a *Századunk osztrák lírája* c. gyűjteményben a marxista ideológus, költő és író *Ernst Fischer* megfogalmazta: „Nemcsak az új osztrák lírára, hanem a modern költészet egészére is jellemző, hogy elutasít minden szónokiasságot, a kor lármáját nem harsogja túl, hanem halk hangon félbeszakítja azt, a csábító kirakatok világában nem a bőséget részesíti előnyben, hanem azt, ami szigorú, szűkös, takarékos, és nem gondolatok nélkül fogyasztó, hanem elgondolkodó élvezetre szólít fel. Alig született meg itt ez a költészet, máris átlépte Ausztria határait. A hontalanságnak nekivágva, a világban kezdi megelni otthonát...”

A régi Monarchia egykori állampolgárai közül minden bizonnyal a horvát *Krleža* az, aki újra és újra a múlt felmérésére vállalkozik — különböző műfajok segítségével. Legismertebb műve a prózát és drámát egyesítő *Glembay-család*, legutolsó pedig a kezdődő nagy ciklus: *A fekete sas árnyékában* ... De a legélesebb kép a szatirikus regényé (*Bankett Blitvában*), melyben az egykori Monarchia „feldarabolt” testén létesült féfeudális-félkapitalista diktatúrák (Péter szerb király Jugoszláviája, Horthy kormányzó Magyarország, Károly király Romániája és Pilsudszky marsall Lengyelországa) sajátosságait rögzíti tragikomikus módon. Mennyire más ez a kegyetlen történelmi ítélet, mint például a korabeli panaszos-lírikus hang, *Németh László*, aki 1932-ben a *Tejtestvérek*, a délkelet-európai népek életének kegyetlen valóságán kénytelen elgondolkozni.

A délkelet-európai irodalmaknak, szomszéd népeknek — ahogyan a kortárs irodalomtörténész megállapíthatja — évszázadok árkat kellett átugrani. S a felszabadulások utáni korszak, a sematikus-időszak, majd a viharos és vitákkal teli évek után ma az alkotó évek korszaka köszöntött minden szocialista íróra, úgyhogy az elmúlt évtizedben rajzolódhatott ki a frissen született kisregények, versek és drámák nyomán a szocialista realizmus igazi természetrajza. Ami a magyar irodalomban a kishazugság megszületését, a modern kor adekvát kifejezési módszerét jelentette, az a cseh irodalomban a haseki—čapeki vonalat megújító groteszk, a szlovák kulturális életben az „elkészt riportok” műfaja. A román irodalomban elkezdődött az „aránytalanságok” felszámolása, mely ezideig egyformán vezetett „idillizmusba egyfelől, negatívizmusba másfelől”. A délszláv népek irodalmában a hármas jelszó művészi valóra-váltását — az irodalom legyen jugoszláv, szocialista, internacionalista — tartják szem előtt.

* Az irodalomjegyzéket lásd a Kis bibliográfiák között.

A legidősebb délkelet-európai írónemzedék Nagy Örege, *Sadoveanu* volt, aki a romantikus betyártörténetektől balladás tömörségű tragédiák megírásán át eljutott a szocialista korszak ábrázolásáig, miközben megalapította a román történeti regényírás iskoláját is. *Sadoveanu* élete szinte irodalomtörténeti példázat, olyan *Móricz Zsigmond*hoz hasonló életművet hagyott maga mögött, ki ráadásul megélve a felzabarádást, regényt írt nemcsak a földreformról, de a falu szocialista átalakulásáról is.

Szomszédaink mai irodalma új írók sokaságát ismerteti meg a magyar olvasókkal. A cseh *Ivan Klimát* például, aki *A kastély* c. színművével nem folytatni akarja Kafka Kastélyát, hanem modern szemlélettel mutatja be a személyi kultusz látomásait, s filozófikus nyelven a modern európai dráma erőteljes mondanivalójú szárnyához csatlakozik. A szlovák *Vlaclav Mňačko Elkésett riportok* c. műve, mely ugyanennek az időszaknak eseményeit beszéli el tárgyilagos hűséggel, egyáltalán nem a „leleplezés” irodalmát szolgálja, hanem az író történelmi állásfoglalását: „Kommunista vagyok, szeretem pártunkat. Nem akarok télenül állni, csak nézni az eseményeket és éljenezni: vagyok annyira fiatal és erős, hogy harcaim belevessem magam...”

A szerb *Ivo Andrić* Nobel-díja, mely a nemzeti történelem függetlenségi harcainak krónikás könyvét, a *Híd a Drinán* c. regényt jutalmazta, vagy a kubáni kozák Solohov Nobel-díja, mely a *Csendes Don*-nak adta meg a hivatalos nyugati világ irodalmi elismerését is — azt jelképezi, hogy a mai európai irodalom, sőt világ-irodalom sem nélkülözheti tovább azoknak az írónak művészi erőfeszítéseit és klaszszikus eredményeit, akik a „rég” szemlélet szerint Délkelet-Európát, vagy Kelet-Európát jelentették. Az irodalmi világ egyensúlya mintha ismét helyre billent volna; ahogyan a XIX. századi világirodalom sem nélkülözhetette a korabeli orosz regényíró-nemzedékeket, vagy a magyar *Petőfi Sándort*.

A szovjet irodalom az utolsó tíz esztendőben pezsgő, megfrissítő áramlatok lendületében él: egy évtizede még azon gondolkodtak, hogyan lehetne megfiatalítani az írószövetséget? Természetesen ez a tréfás mondás inkább azt jelképezi, hogy nincs különbség a generációk között, csupán a szellemi életkor számít, hiszen éppen a „tisztelőre méltó” öregek fiatalokat megszegyenítő frissességgel kezdenek emlékezni ifjabb éveikre, mint például az európai dolgokat is orosz szemmel látó *Pausztovszkij*, vagy a szovjet életet is egy kicsit párizsi módra néző *Ehrenburg* teszi emlékezőseiben... A fiatalok irodalmi ars poeticá-ját legjellemzőbben talán *Jevtusenko* e valamása fejezi ki: „Miért népszerű nálunk a költészet?... Elsősorban azért, mert minden más műfajnál jobban kifejezi a hazánkban végbemenő társadalmi folyamatokat... Ez persze nem azt jelenti, hogy a költők nem írnak bensőséges vagy lírai dolgaikról. De hát: mi is az a bensőséges költészet? Szeretnék kiadni egy könyvet Meghitt lírai versek címmel, amelyben kizárólag társadalmi problémákról lenne szó. Másrészt viszont összeállítanék egy kötetet csupa szerelmes versből, ilyen címmel: Publicisztikus líra. Puskin óta líránk fő tendenciája az egyéni és társadalmi problémák ilyesféle kapcsolata. S ez a tradíció most ragyogóan folytatódik...”

Egy időben mintha valamennyi fiatal elhalványította volna a tudatosan *Majakovszkij* mai szerepét vállaló — hosszú termetre is hasonló — *Jevtusenko* árnyéka, de ma már a kortársi irodalomban is jelentős szerepet kapott a többi költő és prózaíró is: a technika csodáit mai szocialista avant-garde módon megverselő *Voznyeszenszkij*, a jeszenyini líra örökségét vállaló *Rozsgyesztvenszkij*, a háborús utolsó nemzedéket képviselő, 1925-ben született *Vinokurov*, ki a dúlt csaták szörnyű emlékeinek mikrokozmosz látomásait vetíti elő s a tatár *Ahmadulina*, a mai asszony vágyaival, tetterős emberségével. A prózaírók közül pedig elegendő *Akszjonovra*, a szovjet valóság „magnetofonszalagjára”, vagy *Kuznyecovra*, a feszes fogalmazások művészeire utalni, aki a realizmus igazi értékeit juttatja ismét előtérbe, az első szovjet rövidszak (mint *Gladkov* Cement-je például) irodalmi hagyományaihoz híven.

Ami a háború utáni szocialista világ átfogó ábrázolását illeti, a modern kor gyors életritmusához híven, két világszerte megrendülést s művészi megrendítést keltő kisregényről kell beszélni: *Solohov Emberi sorsáról* és *Szolzszenyicin Ivan Gyeniszovics egy napjáról*. *Solohov* története az ember győzelmét hirdeti háborún, megpróbáltatásokon, személyi tragédiákon túl, *Szolzszenyicin* krónikája pedig, optimista hittel hirdeti: a szocializmus újra kiharcolja az emberi méltóságot. S ha e két kisregényt összehasonlítjuk például a korszak két kiemelkedő amerikai próza-alkotásaival: *Hemingway Az öreg halász meg a tenger* c. példázatával, vagy *Salinger Zabhegyezőjével*, nyilvánvalóvá válik: Hemingway csupán általánosítva tudja tételét bizonyítani, az ember — ki történelmi szerepre hivatott — csupán a természet erőivel, a tengerrel tud bírokra kelni, *Salinger* kamaszhőse pedig nem talál magának példaképet a mai amerikai családban, iskolában, társadalomban.

A mi feladatunk a továbbiakban, nemcsak az irodalmi ismeretek bővítése, hanem megszívlelve *Arany János* tanácsát, még több: „... nagy önhittség volna bármely nemzet és kor jeles költőiben, azt hinni, hogy azon nemzedékből, melyhez tartoznak, csupán ők hivatván a költészet isteni szövétnekét lobogtatni kortársaik előtt. Igen, a körülmény őket emelte e díszes helyzetbe; de százan meg százan lehetnek az ekeszarvnál, a műhelyekben és egyebütt, kik, ha a sors kedvez, éppen úgy, vagy jobban betöltendék azon helyet, mint az ünnepelt koszorúsok”.

Tóbiás Áron

Shakespeare és irodalmunk

Shakespeare halálának 350. évfordulóján magyarországi hatásáról szeretnénk beszámolni. Shakespeare hatásának nálunk a nagy magyar irodalomtörténész és esztétikus, *Riedl Frigyes* felfogása szerint négy korszaka van. Az elsőben, a XVIII. században Shakespeare csak mint név és anyag szerepelt irodalmunkban. A második korszak a színpadi térfoglalásé. A harmadik a megértésé. Költőink utánozzák, nemcsak külsőségeit, mint később az újromantikuskok, hanem lényeges jellemző művészetét. Jeles műfordítók és esztétikusok behatolnak műalkotásának titkaiba és megértetik a néző- vagy olvasóközönséggel. A negyedik korszakban nemcsak esztétikai, hanem történeti és filozófiai vizsgálatok tárgya is lesz Shakespeare.

Ez a felosztás — a magyar anyagon autonóm módon épülve föl — különbözik Friedrich Gundolf, a Stefan George-köréhez tartozó, néhai Goethe-mnografus és Shakespeare-fordító Shakespeare und der deutsche Geist című művének — amely Riedl mintája volt — hármas tagozódásától, aholis Shakespeare tárgyi, tartalmi és végül — ez a legmélyebb — formai hatásaival lép be fokozatosan a német irodalomba.

1

Shakespeare magyarországi hatásának első korszakában, a XVIII. század második felében, Franciaországban is, nálunk is Shakespeare-t még olyan vad lángelmefélének tekintették. *Bessenyei György*, a magyar irodalmi felújulás vezére drámáiról 1777-ben azt mondja, hogy ijesztők, de fenségesek. *Szerdahelyi György*, első esztétikusunk a XVIII. században pedig így jellemzi: *Erényeiben és tévedéseiben egyaránt nagy*. A XVIII. század racionalizmusa, amelynek Bessenyei és Szerdahelyi egyaránt képviselői, úgy fogta fel a költészetet, hogy az a természet utánzata ésszerű szabályok szerint, a szív nemesítésére. Ezzel a felfogással Shakespeare természetesen szabálytalannak tűnt fel, mintegy lángelméjű vadnak.

Valójában Shakespeare számbaveszi az élet ezerféle jelenségét, az erkölcsi jelenségeket is, azonban nem nézi őket éppen erkölcsi célzattal. Nagy erővel rajzolja a lelkiismeret iszonyú vergődését is, mert lelki életünk fontos jelensége. Művében megvan az élet rettentő gazdagsága, de mindez külön erkölcsi célzat nélkül. Célja a természetnek, az emberi világnak lényegesre tömörített költői tükrözését adni. A létért való harcban az erkölcsi erők ugyan fontosak, de ő nem azért írta műveit, hogy győzelmüket rajzolja. Shakespeare minden szépet, mit halandó életünk nyújt, jobban átértett, mint más, idegrendszerén átrezgett az élet gyönyöre is — ennek bizonyítékai csodálatos vígjátékai, amelyeknek élvezése esztétikai fogékonyságunk mértéke —, de lelkének hamleti részével inkább, mint más, belesodródott a szenvedés örvényébe.

2

A Shakespeare-hatás második korszaka a színpadi térfoglalásé. E korszak a magyar nyelvújítás vezérének, *Kazinczy Ferenc*nek a színpad számára készült Hamlet-fordításával kezdődött, 1790-ben. Shakespeare ekkor még csak a színpadon él, többnyire gyarló fordításokban.

Nálunk ugyanis nem az elmélet hódította meg Shakespeareat, mint a németeknél, hanem a színészet. Németországban először *Lessing*nek kellett jönnie, ki harcias dialektikával bizonyította, hogy Shakespeare híven utánozza a természetet, s meg is felel az aristotelesi követelményeknek: félelmet és részvétet kelt. Azután jönnie kellett *Herder*nek, ki Shakespeareat, mint a költői őserő megnyilatkozását, egy külön organikus világ teremtőjét magasztalja. Végül jött Goethe és a német romantikusok, a nagy fordítók, Tieck és August Wilhelm Schlegel.

A magyarság számára Shakespeareat a színészet szerezte meg. A színészetet pedig akkor a hazafiasság vezette. Ez a hazafias indítás a magyar irodalomra épp oly jellemző, mint a németre az elméleti. Az első Shakespeare-fordítót, Kazinczyt, midőn a Hamletet fordítja, éppúgy hazafias célok vezetik, mint a színészeket. Kazinczy fordítása elkészültével felszólítja azokat, akiknek vállalkozói kedvük van a Hamletben fellépni, jelentsék magukat Budán, akkor még kis barokk városkában, — „Strohmayer úr könyvtárus boltjában, hol Hamletet elegendő számmal vannak letéve”. E Hamlet-fordítás címlapján Kazinczy ígyképpen jelzi, hogy nem az eredetit, hanem egy átdolgozást fordított: „Shakespeare munkája úgy, amint az a mi játszó színeinkre léphet.” Hamlet ebben a Schröder-féle átalakításban életbenmarad és a végén a jelenlevő tanulóktól várja „kétségbe hozott neve helyreállítását”.

3

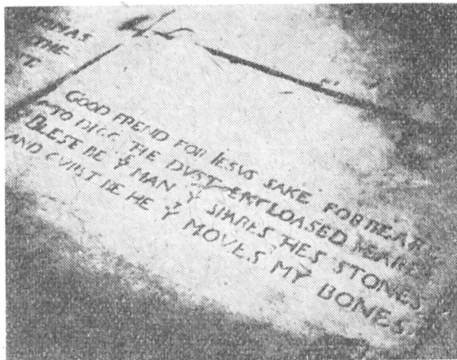
A harmadik korszak a legnagyobb magyar tragédiával, a Bánk bánnal kezdődik. *Katona József* Shakespeare-től tanult és hozzá is Shakespeare volt az út. Shakespeare tanulmányozása tette lehetővé, hogy Katonát felfedezzék, felismerjék jellemző és tragikus erejét. A tragikum fogalma nálunk leginkább Shakespeare művein alakult ki. A Bánk bán mellett e korszak Shakespeare-hatásának legnagyobb eredményei: *Vörösmarty Mihály* Csongor és Tündé-je és *Arany* ballada-költészete; a három legnagyobb magyar költő, *Vörösmarty*, *Petőfi*, *Arany* Shakespeare-fordításai; *Vörösmarty* és *Gyulai* Shakespeare-írásai.

Vörösmarty az első, ki Shakespeareat önállóan, a tulajdon szemével vizsgálja a Dramaturgiai Lapok-ban 1837. Ő fordítja először az eredetihez méltóan. Minthogy *Katona József* Bánk bán-ja még hosszabb időn át nem hatott, *Vörösmarty* a nagy határjelző. Amint ő fellép, Shakespeare már nemcsak a színpadé, hanem a magyar műbírálata és a magyar nyelv-művészeté. A színpadi kort követi most hatásának fénykora. *Vörösmarty*nak nemcsak fordításai mutatják, mennyire átélte Shakespeareat. A dráma elméletét főként az ő műveire alapította. A fordító és esztétikus benne hálás a halhatatlan brit költő iránt, aki első drámáit ihlette. De legnagyobb tanítványa a légi alakok színpadi költészetére nézve filozófiai mesedrámájában, a Csongor és Tündé-ben, mely nem méltatlan Shakespeare-hez. A Szentivánéji álom és a Vihar tündérvilágának fantasztikuma aranyozza be a Csongor és Tündét is.

1847-ben szövetkezik a három legnagyobb magyar költő, *Vörösmarty*, *Petőfi* és *Arany* Shakespeare-fordításában. A negyvenes évek elején már megjelent *Vörösmarty* *Julius Caesar*-a, melyet majd később a *Lear király* követ, és *Petőfi* *Coriolanus*-fordítása. Költőt még legmerészebb költői képzelet sem magasztalt valaha olyan határtalan elragadtatással, mint Shakespeareat *Petőfi*. „*Shakespeare egymaga fele a teremtesnek, Őelőtte tökéletlen volt a világ s az Isten, midőn őt alkotá, így szóla: Netek emberek. Ha eddig kételkedtetek, ezután ne kételkedjetek létezésemben és nagyságomban. Megrabolta a természet minden szépségét: mi csak azt szedegetjük, böngészgetjük, mit otthagyni éppen kedve telt, vagy elhozni méltónak nem tartott.*” *Petőfi* volt az, ki nálunk legjobban érezte Shakespeare szerves, organikus voltát, kozmikus egészét, azt, hogy nála, mint a valóságban, minden összefügg és egymást feltételezi. „*Neki jutott — mondja egy hégeli fordulattal — örökségül a világszellem ecsetje.*”

„*Csak Shakespeareat, domine, Shakespeareat!*” — így szól biztatólag már *Sárváry Pál*, a debreceni kollégium matematika tanára *Arany János*hoz, a tapasztalatlan diákhöz, ahelyett, hogy a nem neki való színészi pályáról lebeszélte volna. *Arany* néhány hónapig tartó színészkedése alatt ugyan nem léphetett föl Shakespeare-i szerepben, de később ő lett legnagyobb Shakespeare-fordítónk. Stílusának tömörsége, a részletek erős kidolgozása, az árnyékoló jelzők művésztete tetőpontját a Hamlet-fordításban éri el. A Szentivánéji álom talán helyenként nagyon is tömör, körvonalai élesebbek, mint azt a darab holdfényes, lebegő könnyedsége kívánná. Ez inkább a Csongor és Tünde költőjének való lett volna. De így is csodálatos fordítói teljesítmény, míg a Hamlet, amelyet a János királlyal egy időben fordított le, a legtökéletesebb magyar műfordítás. „*Nagy vagy a nagyokban és nagy a kicsinyekben*” — írja a biblia szavaival *Arany* Shakespeare-ről jellemzően egyszersmind önmagára, a részletes megfigyelés mesterére.

Arany Shakespeare-tanulmányai leginkább érezhetőek ballada-költészetében. Balladáinak szerkezetére a magyar és skót népballadák, lélektanára, a lelkibetegségek szerepeltetésére Shakespeare hatott leginkább. Lelkibetegség sokféle fajtáját látjuk balladáiban, de mint Shakespeare-nél, mindig a büntudat az észbontó hatalom, mely a bűnösök jelleme szerint különbözően mutatkozik. Az erőszakos, érzéki Bende vitéz az Éjféli párbaj-ban tomboló őrjöngésben ordítva küzd a légi semmivel, látományával, míg a Tetemrehívás-ban Kund Abigélt Oféliás, énekes örület hajtja helyről helyre. A Tengerihántás-ban a holdkóros Tuba Ferkó sápadtan, háztetőről háztetőre kapaszkodik, míg egyszer kísérteties nyugalmból felriadva, a halálba zuhan. Itt is, mint a Walesi bárdok, V. László, Ágnes asszony, Árva fiú című balladákban a lelkibetegségnek erkölcsi okai vannak. Csak az Ünneprontók csoportos örültsége olyan, aminőre tudunkkal Shakespeare-ben nincs példa. Mindkét költőnél különös érdeklődés mutatkozik az örültség különböző fajai iránt. Az örvény vonz.

Shakespeare sírja

Legnagyobb hatással írónkra és a közönség fogékonyabb részére a Hamlet volt. Shakespeare a Hamlet-ben egy mind gyakrabban előforduló újkori jelenséget festett meg. Bűn nélkül, sőt cselekvés nélkül tragikus már ez a típus alkatánál, lelki erőinek ellentétes összetételénél fogva. Egy szikra kell csak a Végtet fákljáról és lényük felrobban. Önbírálatuk és világbíráló hajlamuk érettsége, finom erkölcsi érzékenységek, a lelki összeütközések komor felfogása, elviselhetetlenül kínzó lelkiismeretük nem engedi, hogy az élet forgatagában nyugodtan megálljanak. A legnagyobb magyar regényíró, *Kemény Zsigmond* hősei éppúgy, mint a legkiválóbb magyar esztétikus, *Péterffy Jenő* egyénisége Hamlet lelki testvérei.

4

A negyedik korszakban a cél Shakespeare egész korát megérteni, őt korából megmagyarázni és műveinek teljes szövegét a különböző kiadásokból kifejteni, egyes kifejezéseinek helyes értelmét az akkori nyelvhasználat világításában kideríteni.

Shakespeare-nek, mint történelmi jelenségnek jellemzése, *Greguss Ágost* jeles Shakespeare-könyvével: Shakespeare pályája /1880/ nyílt meg. A Shakespeare-kutatásnak és filológiának 1908 óta sokáig külön szerve volt nálunk az évenként egy kötetben megjelenő *Shakespeare-Tár*. E korszak jellemző terméke *Bayer József* nagy műve, melyben Shakespeare magyarországi történetét adja elő: Shakespeare drámái hazánkban I—II. 1909. *Alexander Bernát* bölcsélet-történész 1902-ben Shakespeare Hamlet-jéről írt könyvet, *Sebestyén Károly* pedig Athéni Timonjáról 1906-ban. *Berzeviczy Albert*, a Magyar Tudományos Akadémia akkori elnöke 1910-ben A természetfölötti elem Shakespeare színműveiben címmel adott ki egy művet. Shakespeare halálának háromszáz éves évfordulóján az első világháború idején, 1916-ban a Kisfaludy Társaság 70. nagygyűlésén *Beöthy Zsolt* Shakespeare és Arany címen elnöki megnyitót, *Berzeviczy Albert* Shakespeare és a magyar nemzeti lélek címmel tanulmányt olvasott fel.

A csaknem százéves első teljes magyar Shakespeare (Shakespeare minden munkái. Kiadja Tomory Anasztáz költészen a Kisfaludy Társaság, 1864.) szövegeinek egy része idővel elavult, s a második világháború után az újjászerveződő magyar irodalmi élet egyik első kötelességének tartotta új, teljes Shakespeare-fordítás létrehozását. Ez 1948-ban jelent meg négy pompás kötetben és a maradandó fordítás-remek mellett (*Vörösmarty, Petőfi, Arany, Babits, Kosztolányi* stb. munkái) új Shakespeare-tolmácsolók kitűnő gárdáját (*Áprily Lajos, Jékely Zoltán, Mészöly Miklós, Vas István*) vonultatta fel. E kiadás több ezer példányban hamarosan elfogyott, s 1956-ban, majd 1961-ben új, átdolgozott, javított kiadások kerültek forgalomba. Az 1861. évi kiadás a színpadi műveken kívül Shakespeare valamennyi egyéb alkotását, szonettjeit, lírai és elbeszélő költeményeit is tartalmazza, tehát teljes kiadás. A szonettek már korábban is többször megjelentek magyar fordításokban. (*Szabó Lőrinc* 1948, *Justus Pál* 1956, mindkettő kétnyelvű kiadás, *Keszthelyi Zoltán* 1959). Az utóbbi évek magyar Shakespeare-monográfiái: *Benedek Marcellé* (Shakespeare, 1957.) és *Kéry László*

(Shakespeare tragédiái, 1959. és Shakespeare vígjátékai, 1964.). Továbbá Shakespeare-tanulmányok, szerkesztették: Kéry László, Országh László, Senczi Miklós, 1965.

*

A magyar irodalomnak három remekműve van erős kapcsolatban Shakespeare-rel: *Katona Bánk bánja*, *Vörösmarty Csongor és Tündéje* és *Arany balladá*. Azonkívül minden nagy szellemünkre — köztük olyan államférfiakra, mint *Széchenyi István*, a legnagyobb magyar és *Kossuth Lajos*, a Shakespeare-i inspirációjú szónok — hatott a XIX. században, sőt a keresztény és az antik szellem után mindeddig talán Shakespeare tette a legnagyobb hatást irodalmunkra. Azt azonban, amit egykor Vörösmarty mondott, hogy Shakespeare műveinek jó fordítása felér bármely szépirodalom felével, ma már, irodalmunk két fénykora ismeretében, talán nem írhatnók alá.

Katona Jenő

Egy diák, aki sohasem olvas

Még nem berreg fel a villanycsengő tanítás előtt, amikor feltűnik Csáti Jóska alakja vagy száz méterre az iskolakaputól, amire aztán a néhány játszadó tanuló villámgyorsan befut az osztályba. Jól tudják, hogyha már Jóska is megérkezik, azonnal kezdődik a tanítás. Mindig ő érkezik utolsónak, de azért soha el nem késik. Nem csoda, hogy utolsó, majdnem öt kilométerre lakik az iskolától, az országúttól félre eső kis tanyán. A kajtori iskola ugyan közelebb van a tanyához, de azt télvíz idején, következett út hiányában lehetetlen megközelíteni. Jóska inkább vállalja a napi tíz kilométeres gyaloglást.

Nem nagy diákról van szó, hiszen Csáti Jóska még általános iskolás, az ősszel múlt 14 éves. Hogy éppen róla kell írnom, ennek az az oka, hogy pár évtizedes pedagógusi és tíz éves könyvtárosi gyakorlatom alatt ő az egyetlen diákom, aki nyolcadikos korát megérve még egyetlen könyvet el nem olvasott, kivéve természetesen a tankönyveit.

A felmenő rendszertől eltérően idén az egyik nyolcadik osztályt, a Csáti Jóskaék osztályát kaptam meg a magyar nyelv és irodalom tanítására. Inkább csak mint könyvtáros örültem ennek a megbízatásnak, hiszen tavaly nagyon kevés olvasóm volt ebből az osztályból. Most csak három tanuló nem könyvtári olvasó még, közöttük Csáti Jóska. Minden hónapban egyszer osztályzatra olvastatok. A jó olvasási készség minden tantárgy elsajátításának legfontosabb alapja. Megvallom, nem különféle, pedagógiaileg ajánlott megjegyzéseket írok a naplóba az olvasás minősítésére, hanem érdemjegyeket, s ezt a tanulók előtt megindoklom, közösen megbeszéljük. Két dolog jellemző a magyar nyelvi érdemjegyre: az összetett magyar osztályzat átlaga túlnyomóan

ugyanaz, mint amit olvasásból kapnak a tanulók, bár az olvasásra kapott jegy elvileg nem számít bele a magyar osztályzatba. A másik tény: azok olvasnak legszebben, akik alsótagozatos koruk óta állandóan könyvtári olvasók.

Jellemzésül el kell mondanom, hogy Csáti Jóska az osztály leghallgatagabb, legszerényebb tanulója. Mikor legelőször hallgattam, kissé meglepődtem gyenge olvasási készségén. Azonnal megkérdeztem:

— Hány könyvet olvastál el nyolcadikos korodig?

— Egyet sem, — felelt a gyermek hosszú tűnődés után.

Az már szinte természetes, hogy helyesírási osztályzata általában elégtelen. A szóbeli és írásbeli kifejező készségét nem tudhatom be gyenge szellemi képességnek, sem csak a könyvektől való teljes elzárkózottságnak, más okokat is néznem kellett. Mert ha a félévi osztályzatát nézem, igaz, hogy magyarból és történelemből elégtelen, de fizikából és rajzból négyes, többi osztályzata elégséges. Mentem az igazgatóhoz: mit tud Csáti Jóska-ról, hogyan került el az osztályismétlést?

A feleletet el kellett fogadnom. Ez a tanuló jár be legmesszebről az iskolába, éveken át nem mulasztott, nem ismételt, mert a legszükségesebb mértéket mindig elérte, magaviselete kifogástalan. Otthon rendszeresen segít édesanyjának a ház körüli munkában, többi szabad idejét traktoros édesapja kis műhelyében tölti, szereti a gépeket, de bizony a könyveket soha nem szerette. Családjuk öt tagú. A három fiútestvérből csak a negyedik osztályos olvasgat. Nem olvasnak a szülők sem, televíziójuk sincsen, nem is lehet, hiszen a villanyt sem vezettették be. Jóska szülei is elég gyenge tanulók voltak.

A nyolcadik osztály kötelező olvasmánya a „Légy jó mindhalálig” című Móricz-regény. Mielőtt részletes tárgyalására került volna a sor, két órán át a legérdekesebb részleteket olvastam fel a regényből (Idáig csak néhány, magyarból elégséges osztályzatú tanuló nem olvasta el, közöttük természetesen Csáti Jóska sem.) Nem tudtam még a könyvtárba becsalogatni soha, bár nemcsak vasárnap délelőtt, hanem a minden második heti délutáni tanítás után is útba ejthetné a könyvtárt, hazafelé előtte megy el, s akkor a könyvtár nyitva van. Félre raktam a számára nemcsak a legkiválóbb ifjúsági könyveket Mórától, hanem egyszerű fizikai kísérleteket tárgyaló könyvet is. Nem óhajtott egyiket sem.

— De most a kötelező olvasmányt el kell olvasnod, Jóska! Már ott van részesedre a könyvtári fiókomban. Bejössz-e érte?

— Nem tudom.

— Hát nem ígéred meg, hogy találkozunk a könyvtárban?

— Nem.

— Felhozzam-e az iskolába?

Mosolyogva rázza a fejét. A társai nem csodálkoznak ök is csak mosolyognak, ismerik Jóskát nyolc éve. Mit tehetnék mást, egyelőre én is mosolygok ezen a csökönyös irtózáson. Ilyennel még nem találkoztam. Pedig nagyon izgat a dolog, napokig nem megy ki a fejemből.

Hogy a szülők eddig sem olvastak, a múlt bűneinek rovására kell írnom, de e téren sem adom fel a lehetőséget.

Hogy a termelőszövetkezeti traktoros édesapa ma sem olvas könyvet, ez, sajnos, nem kivételes eset, mert tény, hogy traktorosaink általában nem olvasnak (belépési lapjaink bizonyítják). Ennek okát ők nehéz munkaviszonyaikkal magyarázzák; szabad óráikban nem kívánják a szellemi szórakozást sem, tétlenül pihennek. De Csáti Jóska szellemi igénytelenségéért — úgy érzem — minden nevelő felelős, aki eddig tanította.

Vajon akad-e az elmúlt évek folyamán, aki többször is megkísérelte volna, hogy egy-egy megfelelő könyvet a kezébe adjon? Ez a tanuló nem követheti a régebben nevelték szomorú példáját, sorsuk sem ismétlődhet az övében, hiszen a világ százszorosan megváltozott körülöttünk. S azt is érzem: most én vagyok felelős ennek a gyermekifjúnak szellemi igényeiért. Éhséget kellene benne ébresztenem!

Úgy érzem, ennek a nehéz, de szép feladatnak a megoldását a szülőknél kell kezdenem. Lehet, hogy éppen olyan ellenállásba ütközöm, mint a fiúknál, de akkor is meg kell tennem az első lépést. Mindent elkövetek, hogy ezzel az alig megszólaló, hallgatag ifjúval elérjem kitűzött céloimat, éppen az ő érdekében s egyben társadalmunk javáért. Hiszen sok hasonló képességű tanulónk igen sokat olvas. A lehetőség adott, pedagógus és könyvtáros is vagyok egy személyben. Hiszem, hogy beszámolhatok majd egy reménytelennek látszó feladat megoldásáról.

Tanka János

ÉRTÉKES IZLANDI KÉZIRATOT vásároltak — 36 000 fontért — közösen az izlandi pénzintézetek egy londoni árverésen. A híres Skardsbok kézirat (Codex Scardensis) az egyetlen olyan történelmi dokumentum, amely még magánkézben volt. A kézirat a XIV. században keletkezett, s az izlandiak nemzeti kincsüknek tekintik. (N.)

K Ö N Y V E K R Ó L

Szombathely az irodalomban

A vasi föld nem szűkölködött kitűnő írókban, költőkben, csak éppen Szombathelyre jutott kevés belőlük. A szellemi élet csak a 18. század újjáéledésével kezd kialakulni a városban, de a megye többi városkájában, sőt falvaiban is seregestül törnek nyilvánosságra tudós tanárok, írók, költők egyaránt. *Mikes Kelemen* Törökországi levelei itt jelentek meg először, s itt szavalta el *Berzsenyi Dániel* A fennkölt nemességhez c. versét. Itt írta verseit a két világháború között *Ósz Iván* és *Bárdosi Németh János*. Az utóbbi Szegény ország c. kötete 1942-ben jelent meg. A költő Szombathelyen élt, innen szemlélte a vasi föld gondjait. A kötet záró versében, a Hazáról és Európáról vallott:

*„A tájat mondjam: dombjait, a fákat?
Vagy azt az érzést, mely nyomaszt és áthat?
Ki nem mondhatom sorsom és a földem
keservét, ahogy látom, örököltém.
Ezer veszély közt mindig, szakadatlan,
a nép bilincsből, bölcsőnk bezárt kátlán.”*

Részben innen indult Weöres Sándor, aki a Berzsenyi által megénekelte Keme-nesalján, Csöngén született. Itt munkálkodott a két világháború között a kiváló tudós és szerkesztő, *Pável Ágoston*, akiről *Weöres Sándor* írt emlékverset:

*„Esztenők szállnak, vándor felhők
piros sugárban, lila homályban —
Pável Ágoston, higgyek-e nékik,
hogy tíz éve nem vagy az élők sorában?
Percek siklanak az idő árján,
ezüst pikkelyük villan, mint az álom,
mire megfognék egyet, már eltűnt —
higgyek-e nékik, bátyám, barátom?*

*Megint egy év múlt, eljött a másik,
messzi a fecskék sötétkéék szárnya,
fagyos a szikla, dermed a forrás,
téli napoknak hosszú az árnya,
de a homályból kinyújtózik
növekvő nappalok aranyos karja.
Szombathely földje csontodat rejti,
híredet soha el nem takarja.*

Ma egyik legszebb sétány őrzi a népek közötti barátság és testvériség, a neves szlovén írónak, Cankar-nak műveit fordító, Dunántúl egyik legszínvonalasabb tudományos folyóiratát létrehívó és szerkesztő *Pável Ágoston*nak a nevét.

Szombathely azonban nem annyira íróinak és költőinek köszönheti hírnevét, hanem inkább történetének. Ebből is négy korszak az, ami a forrásokból különösebb érdeklődéssel emelkedik ki: a római kor, a 18. századi barokk, a 19. század utolsó évtizedének lendületes építkezése s a mi éveinkben folyó városrekonstrukció, amelynek során ismét új város születik.

Gosztonyi János győri püspök a 15. század végén nem ok nélkül nevezte a várost „*Nyugat-Magyarország kapujának és várának*”. Szombathely az említett korszakokban a szép és kitüntetett elnevezést megérdemelte.

•

Szombathelyt is a rómaiak alapították, mint majdnem minden dunántúli városunkat, ahol lábuk nyoma, kezük munkája föllelhető. „*Pannónia, az arany földje ez*” — éneklí Illyés Gyula s talán nincs is olyan négyyszöglet Pannóniának, ahol római

A Savaria tér. Balra új épületek — jobbra a helyreállított középkori templom

birodalom polgára valamely istenségnek áldozatot ne mutatott volna be, ahol iparos, kereskedő vagy földmívelő ott ne hagyta volna munkája emlékét. *Savaria*-t, a mai Szombathely őst bizonyára a legelőkelőbb helyek egyike illetti meg a dunántúli római városok ranglistáján.

Ezzel is magyarázható, miért foglalkozott a hazai tudomány oly sokat Savariával, miért jelent meg róla a legtöbb cikk, tanulmány és könyv. Európában nem sok olyan város található, ahol 2000 év történetének folyamatossága olyan kézzelfoghatóan igazolható volna, mint ebben a városban.

A várost Claudius császár alapította, akiről Seneca oly gyilkos szatírával írt s akiről Marton László nem volt hajlandó szobrot készíteni a város nemrég lezajlott 1900 éves alapítási évfordulójára. Mintáztott helyette egy szép női alakot, talán Savaria Géniuszát.

Claudius a legmagasabb rangot adta a városnak: *colonia Claudia Savaria*. Virágzó élet alakult itt ki, mert e városon haladt át az Északot Déllal összekötő borostyánút, amelyen a borostyánkővet szállították. A város virágkora az V. századdal lezárult, olvassuk *Kádár Zoltán—Balla Lajos Savaria c. könyvében*. Savaria neve valószínűleg a Savus folyónévből származik.

Kádár Zoltánék tanulmánya rendkívül tömören és mégis világosan foglalja össze a római kori Savariáról az összes fontos tudnivalókat. Mikor a várost 458-ban a föld-rengés elpusztította, javarészből már a kereszténység uralkodott falai között, erre vallanak a bazilika föltárt romjai. A Quirinusról nevezett bazilikából többek között gyönyörű mozaikok maradtak fenn, az ezeket ábrázoló képek egyetlen Szombathelyről szóló könyvből sem hiányoznak. Savariában született s a franciaországi Toursban működött Márton püspök, akiről Szentmárton község — ma a város egyik része — is tanúskodik.

Savaria római emlékeinek zömét a múzeum őrzi. Kötőjét külön füzet-sorozatban ismertette P. *Buocz Teréz*. Ezeket a reprodukciókon nem kis csodálkozással látjuk a felíratos kövek gyönyörű antik versálisait.

1955-ben, illetve az ebben az évben megindult ásatások során kerültek elő a saváriai Isis-szentély porticusának oszlopdarabjai, párnkányzatának díszített s részben föliratos töredékei, domborművű ábrázolatokkal. A szombathelyi múzeum igazgatója, *Szentlélek Tihamér* vezette az ásatásokat. A kultuszról, a szentélyről s a helyreállító munkálatokról jelent meg *Szentlélek*nek egy részletes tanulmánya *A szombathelyi Isis-szentély* címmel 1960-ban s így belőle az antik világ egyik igen érdekes — kultikus — területe tárul az olvasó elé, annak ellenére, hogy a tárgyalt kérdések nem minden részlete tisztázódott még a tudományos kutatás során.

Szombathely régiségeiről, műemlékeiről a legterjedelmesebb s egyben legszebb könyvet *Kádár Zoltán—Horváth Tibor Antal és Géfin Gyula* tollából kaptuk 1961-ben. A történeti rész után a leíró következik — a régiségek, műemlékek szakszerű ismertetése s mindezt jegyzetek, irodalom, tárgy- és névmutató egészíti ki.

Az ismertető jellegű könyvek között elsőknek *Szepesházy Róbert* érdemel figyelmet, különösen, ha az 1943 előtti Szombathelyt akarjuk alaposabban megismerni. 1943-ban jelent meg, 80 sűrűn szedett oldalon. A kiadvány érdeme többek közt az is, hogy a nevezetesebb épületeknél mindig feltünteti az építész nevét. Ismételten találkozunk *Hauszmann Alajos*nak, a budai vár, a Nemzeti Galéria (régén Kúria) építőjének nevével, aki Szombathelyen a városházát tervezte (1880), továbbá a város szülőltének, *Wälder Gyula* műépítész, egyetemi tanárnak a nevével. Az ő tervei szerint építették újjá a Szent Márton templomot (1931).

Szepesházy említi a híres *Herzan*-féle könyvtárat is. E főleg francia könyvekből és kéziratokból álló kb. 5000 kötetes könyvtárról már *Nagy Rezsóné, Géfin Mária* tanulmányt írt a Diárium 1935-ös évfolyamában s méltatta kultúrtörténeti jelentőségét. Herzan püspök, császárok kedvelt diplomatája, a barokk korszak egyik nagyvonalú gyűjtője volt, egyben bőkezű mecénása íróknak és művészeknek. Remek könyvtára gyűjtömedencéje a felvilágosodás egész irodalmának. Amellett kéziratgyűjtő is, neki köszönhető, hogy Mária Antónia nyakláncperének, (amelyről Szerb Antal is írt) egész kötetre terjedő irattömege fennmaradt, azután egy eredeti levél Napóleon kezeírásával.

Szombathelyt a második világháborúban több súlyos légitámadás érte s a városképpen kiemelkedő jelentőségű székesegyháza is elpusztult. A bombák levették oromzatáról a jelképes szobrokat, bezúzták a főhajót, tönkretették Winterhalder és Spreng mennyezetfreskóit, Maulbertsch és Dorfmeister híres oltárképeit. 1945 augusztusában megindult az újjáépítés s 1947-ben újra állt a székesegyház, az állam és a megye is komoly támogatással járult hozzá a helyreállításhoz. A székesegyház pusztulásáról és újjáépítéséről *Toronyi Németh István* önálló és terjedelmes könyvet írt, amely

elsősorban e híres műemlék építészeti és művészeti vonatkozásai miatt értékes.

A felszabadulás után a város egész múltját s részben a jövőjét is összefoglaló könyv először 1947-ben jelent meg, nagyon silány papíron, de dicséretes buzgóságról tanúszkodó cikkekkkel. Összeállítója és több cikk szerzője *Szepesházy Róbert*. A könyv címe: — *Szombathely-Savaria múltja, jelene és jövője* — és terjedelme is sejteti, hogy valamennyi Szombathelyről megjelent — 1945 utáni — könyv közül ez a leg részletesebb. S valóban Szepesházy könyve valóságos enciklopédiája Szombathely történetének, egészen 1947-ig. Nemcsak a megszokott témákra kerít sort, hanem még olyan részletkérdések megtárgyalására is biztosít helyet, mint II. József reformjainak szombathelyi végrehajtása. A napóleoni háború szombathelyi eseményeinek és a nemesi fölkelés helyi kapcsolatainak is bő teret szentel. Megillető helyre emeli a kitűnő szobrászt, *Rumi Rajki Istvánt*, aki szobrot készített a város nagy polgármesteréről, *Éhen Gyuláról*, s az Afrika-kutató Magyar Lászlóról. Szent Márton-kút-ja is kitűnő alkotás. A város újjáépítésével és jövőjével külön fejezet foglalkozik, ennek olvastán lemérhetjük, hogy mi valósult meg azóta.

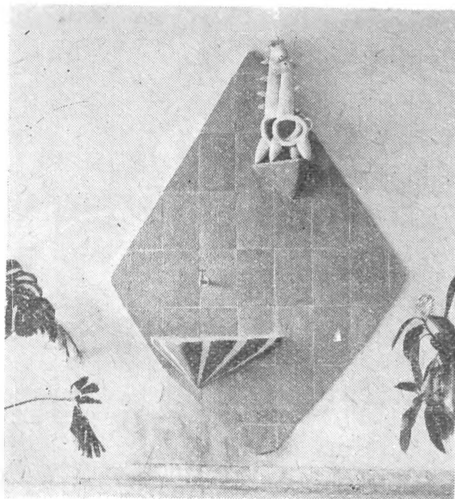
A művelődési és sportház

Ezekről azonban az azóta megjelent ismertetőik szolgáltatnak bővebb adatokat. Brenner Vilmos és Majtényi Károly: *Savaria romjai Szombathely falai között* — el-
lentében a kiadvány címével, nemcsak a régi Szombathelyen vezet végig, hanem
az akkori jelenen is, amelynek képe az azóta eltelt 10 év alatt ugyancsak megválto-
zott. Az új létesítmények közül Majtényiek mégcsak az új egészségügyi nővérképző
épületet tudták bemutatni. A kalauzt főleg a sok fotó teszi hasznossá.

1958-ban jelent meg Dömötör Sándor összeállításában *Szombathelyi séták* címmel
az a típusú ismertető, amely már minden tekintetben igyekezett a korszerű szempon-
toknak eleget tenni. Szombathely „Nyugat-Dunántúl természetes fővárosa”, olvassuk a
könyvben, amely múltból és jelenből egyaránt a főbb eseményeket emeli ki. *Demog-
ráfiai* adatokkal indul, hogyan nőtt a város lakosainak száma 1407-től 1950-ig, 1600-ról
60 000-re. Azután a kerületi beosztást ismerteti, majd a városnak a történelem során
elért rangját, (1009-ben már mezőváros). Az első utcakép, amelyet közöl — Bajcsy
Zsilinszky nevét viseli s ezt talán jelképnek is vehetjük. — A közigazgatásról szóló
fejezet után az egészségügyet ismerteti, számos érdekes adattal. Vak Bottyán tábor-
nok 3 járványkórházat is berendezett annakidején, az első hazai bábaképző pedig
1897-ben nyílt meg. Gyermekosztályának elődje 1904-ben nyílt meg mint gyermek-
menhely, s 1911-ben követte az első magyar gyermekkórház. A kórházat a 48-as sza-
badságharc nemzetőr orvosáról, Kossuth Lajos barátjáról, Markusovszky Lajosról
nevezték el. Kétezer ágyával ma egyike legnagyobb hazai kórházainknak, pedig, amint
a könyvből megtudjuk, mellette honvédkórház is működik, amely a millenium évé-
ben, 1896-ban készült el. Kevés várostörténeti műben kapunk ilyen részletesen szem-
léltető egészségügyi fejezetet.

Az iskolákat csak pár sorban érintve, azokat a neves művészeket sorolja fel, aki-
ket a város adott a magyar kultúrának. (Pl. Tóth István szobrászművész, Derkovits
Gyula festőművész, P. Márkus Emília színművésznő.) — A csillagvizsgáló és az 1908-
ban megnyílt Savaria Múzeum után a két világháború közötti időszak egyik legszín-
vonalasabb tudományos folyóiratát mutatja be (a Vasi Szemlét, később Dunántúli
Szemle). Elmondja Mikos Kelemen Törökországi leveleinek szombathelyi — első —
kiadásának történeti körülményeit. A kötetet *bibliográfia* egészíti ki, ami a város
iránt érdeklődnek, hasznos útmutató a forrásokra nézve.

1960-ban jelent meg Pethő Tibor: *Budapest, Szombathely, Kőszeg* című úti-

Díszkút a Fürst Sándor utcában

és tevékeny polgárságának köszönhető." Figyelemre méltóan elemzi a két világháború közötti időszakot is.

Arról, hogy mi mindent kapott a város 1945 óta, intézményekben és épületekben 1960-ig, a *Szombathely 1960* című kiadvány számol be, amely a város 15 évének fejlődési adatait és eredményeit rögzíti írásba és képbe. A város — többek között — Felsőfokú Tanítóképző Intézetet kapott, amelynek működésével külön kiadvány foglalkozik. E sorok írójának *Épülő Szombathely* című ismertetője 1963-ig mutatja be azokat a kulturális épületeket, amelyeket a város újabbban emelt, ez utóbbiak közül részletesen ismerteti az 1963-ban felavatott Művelődési és Sportházat.

Néhány részletkérdéssel foglalkozó monográfia megemlítése gazdagíthatja a várostól eddig kialakult képet: *Fodor Henrik A százéves szombathelyi Kisdedővő Intézet-ről* 1958-ban jelentetett meg egy terjedelmes kiadványt, *Kuntár Lajos* a szombathelyi könyvnyomdászat történetét foglalta össze, amelyben szellemes újításként külön fejezetbe gyűjtötte össze a szombathelyi kiadványok nevezetesebb sajtóhibáit (5 oldalon keresztül). A fiatalon elhunyt *Ulrich Tibor Szombathely nyomdái-t* dolgozta föl igen alapos munkában. *Szabados M. Rajmunda O. P.—Vágó Lajos: Savaria-Szombathely bibliográfia* című könyve a tudományos kutatás számára nélkülözhetetlen.

Befejezésül hadd említsük meg, hogy ez év januárjában jelentette meg a városi tanács *Szombathely 1965* című könyvét, mely képes beszámolót közöl a város legújabb gazdasági, kulturális és építészeti eredményeiről. Továbbá Szombathelyen *Életünk* címmel évnegyedes folyóirat jelenik meg irodalmi és művészeti tartalommal.

Szj Rezső

BIBLIOGRÁFIA

- Brenner János: Szombathely városépítéstörténete a XIX. század második felétől az első világháborúig. — Építés- és Közlekedéstudományi Közlemények. 1959/1—2. sz. 131—189. 1
- Brenner Vilmos—Majthényi Károly: Savaria romjai Szombathely falai között. Szombathely, 1956. Felsőfokú Tanítóképző Intézet. Szombathely, 1961. Megyei Tanács művelődésügyi osztály, 14 l.
- Fodor Henrik: A százéves szombathelyi kisdedővő intézet. Szombathely, 1958. Megyei Tanács, 55 l. (Vasi Kiskönyvtár 1.)
- Kádár Zoltán—Balla Lajos: Savaria. Képzőművészeti, 1958. 46 l.
- Kádár Zoltán—Herváth Tibor Antal—Géfin Gyula: Szombathely. 1961. Képzőművészeti, 173 l. (Magyar Műemlékek)
- Kuntár Lajos: A szombathelyi könyvnyomdászat története. Szombathely, 1957. Pável Ágoston Néprajzi Munkaközösség, 85 l.
- Pethő Tibor: Budapest—Szombathely—Kőszeg. [1960.] Panoráma, 148 l.
- Szabados M. Rajmunda—Vágó Lajos: Savaria—Szombathely (bibliográfia). Szombathely, 1948. 177 l.
- Szentlélek Tihamér: A szombathelyi Isis-szentély. 1960. Képzőművészeti, 34 l.
- Szepesházy Robert: Szombathely-Savaria ismertetője. Szombathely, 1943. 80 l.
- Szj Rezső: Az épülő Szombathely. Szombathely, 1963. Megyei Tanács VB, 32 l.
- Szombathely-Savaria múltja, jelene, jövője. Szombathely, 1947. 180 l.
- Szombathely [évkönyv-sorozat] 1964., 1965. Szombathely Városi Tanács.
- Szombathelyi séták. Összeáll. Dömötör Sándor. Szombathely, 1958. Városi Tanács, 96 l.
- Toronyi Németh István: Szombathely ünnepe. Szombathely, 1947. 57 l.
- Ulrich Tibor: Szombathely nyomdái 1787—1900. Szombathely, 1960. Savaria Múzeum, 228 l.

M. V. ALPATOV: A MŰVÉSZET TÖRTÉNETE II.

A reneszánsz és az újkor művészete

„Végre egy igazán népszerű művészet-történet!” — ezzel a felkiáltással kezdtük ismertetésünket Alpatov művének első kötetéről, s most mindjárt leszögezhetjük, hogy a második kötet pompás folytatása az elsőnek.

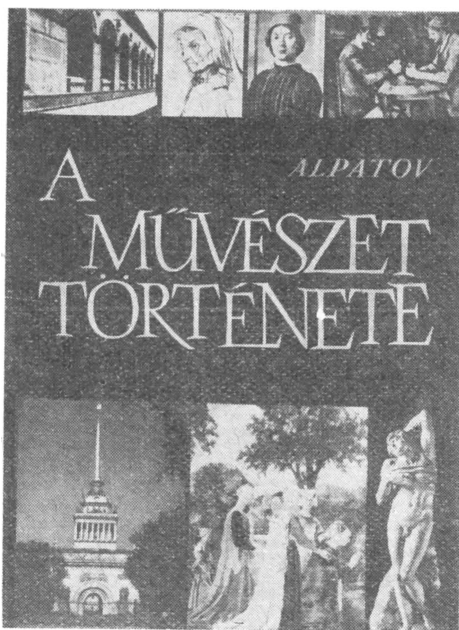
„Jót s jól: ebben áll a nagy titok” — aki népszerű tudományos könyv írására vállalkozik, annak különösképpen szeme előtt kell tartania Kazinczy intését; más szóval: a *mit* és a *hogyan* tekintetében kell világos fogalmakkal bírnia.

Alpatov jól tudja, hogy a népszerű munkának is *tudományt* kell nyújtania, szakszerűen elrendezett, megbízható ismereteket, nem pedig felületes, leegyszerűsített, csökkent értékű pótszert. Csak-hogy abból, ami a tudományos vizsgálódások tárgya, nem minden tartozik a nagyközönségre. A művészettörténet például, igen természetesen, nagy erőfeszítést fordít a művésziskolák és egyéniségek kölcsönös hatásának kimutatására; a látogatók és olvasók nagy tömege azonban nem efféle szakstúdiumok végett, hanem műélményért keresi fel a múzeumokat, lapozza a művészeti albumokat, és műélvezetéhez kér segítséget, útmutatást. Ezt kapja meg Alpatov könyvétől, melyben a kitűnő szerző mindenekelőtt nevelni törekedett. Módszere egyszerű: megmagyarázza a művészeti stílusok lényegét, történeti kialakulását és társadalmi szerepét, s e legfontosabb esztétikai mondanivalóját *néhány remekmű* elemzésével, érzékletes leírásával illusztrálja, anélkül, hogy az olvasót megterhelné a művészet aprószentjeire vonatkozó adatok és egyéb járulékos tudnivalók sokaságával. A *mit* tekintetében válogat, szelektál tehát.

Ami a *hogyan* illeti: nem hajlandó semmiféle gúgyogó leereszkedésre. Nem fél a szakkifejezések alkalmazásától; a 166. lapon például hat sorban öt terminus technicust használ (pilaszter, portikusz, voluta, rotunda, lizéna) — mért is ne használná őket, hiszen egy szakkifejezés végülis célszerűbb stilisztikai eszköz, mint egy nehézkes körülírás, és az olvasót nem ezek riasztják el, hanem a meg nem rágott gondolatok, melyeknek bonyolultsága rendszerint semmitmondást takar. Alpatov stílusa éppen azért példamutató, mert a szakszerű pontosságot egyesíti a művészi szépség eleven varázsával, a megszire szárnyaló asszociációk ízgalmával

és a vizuális érzékletesség erejével. Ha Alpatov leír egy műtárgyat, akár csak egy sorban: azt magunk előtt látjuk. Egy-egy jelzője stilisztikai telitalálat: Botticelli „kisírt szemű Madonnái”, Tiziano „saspillantású” dogéi, Gauguin „ópiumszerűen kábító” színvilága stb. Szereti Alpatov a leírt tárgyat mintegy drámaian megeleveníteni. Grünewald *Feltámadásán* „a sírnál elaludt katonák úgy hevernek szanaszét, mint akiket odalöktek”. Caravaggio egyik festményén: „A háttérben kinyílik egy ajtó, valaki belép rajta, és az egyik játékost magához inti: mind úgy megriadnak, mintha a rendőrség jelent volna meg a színen. A jelenetnek Caravaggio a *Máté evangélista elhívása* címet adta.” Alpatov stílusa a legmagasabb irodalmi kvalitásokat éri el, és szerencsére a magyar tolmácsolásban sem veszít szépségéből: a fordító, Mandy Stefánia *remekelt!*

Mint mondtuk, Alpatov erősen válogatott anyagot tárgyal, s e módszernek szükségképpen áldozatul esett néhány nem jelentéktelen művész is, mint Magnasco, Canaletto, Maulpertsch — és a mi Szinnyei-Merse Pálunk; kár, hogy

nem tudhatjuk meg róluk Alpatov véleményét.

Az illusztrációk összeválogatása ezáltal nem olyan izgalmasan újszerű, mint az első kötetben volt: túlsok közismert képmellékletet kapunk, s a színnyomatok

távol állanak a tökéletességtől. A kötet igen hasznos része a bibliográfia, melyet a kiadó magyar könyvcímekkel egészített ki.

(Képzőművészeti, 488 l. 136 t. 200 Ft)

— 7 —

ANDAI PÁL: A TECHNIKA FEJLŐDÉSE AZ ŐSKORTÓL AZ ATOMKOR KÜSZÖBÉIG

A technika mindig döntő hatással volt a gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai tevékenységre, de sohasem annyira, mint ma. Segítségével az ember a Föld felszínét is hallatlan mértékben alakítja át. Az emberiség jólétének sorsa nagyrészt technikusok kezében nyugszik. Igen fontos tehát a technika történetének áttekintése; ez kulcsot ad lényegének megismeréséhez, valamint a további fejlődés várható és kívánatos irányának megtervezéséhez. Ezt a célt szolgálja Andai könyve.

Az első főrész azt tárgyalja, hogy az ősközösségi társadalomban hogyan alakultak ki a technikai alapismeretek, hogyan terjedtek el az első szerszámok, a gabonatermelés, a kerámia és a kereskedelem. A második rész az ókori rabszolgatartó társadalomról szól, a kerék, a kocsi, a hajózás feltalálásáról, a fémek megismeréséről, bányászásáról, megmunkálásáról, majd a nagy öntözéses kultúrák, Egyiptom, India, Kína, Görögország és Róma technikai fejlődéséről. A harmadik főfejezet a feudalizmust ismerteti, az európai népek és az arabok technikai irodalmát, a mezőgazdaságban, fémfeldolgozásban, közlekedésben, építészeten elért eredményeket és a természettudományos alapismereket továbbfejlődését. Az egész műnek terjedelmesebb fele, a negyedik rész a kapitalista termelési mód technikájával foglalkozik, ennek tudományos alapjaival, az ipari forradalommal, a gőzgépek, munkagépek és az elektromosság ipari megjelenésével, a gyáripari termelés uralkodóvá válásával, a modern hírközléssel és közlekedéssel, a XIX. és XX. század új anyagaival, ipari eljárásaival, építéstechnikájával, a technika szerepével a kultúra és a szórakozás szolgálatában. A szerző a részletes tárgyalást nagyjából az első világháború után fejezi be, s a napjainkban kibontá-

kozó tudományos-technikai forradalomnak csupán a körvonalait ismerteti.

Sok mindenről szól a könyv, de mégsem adathalmaz. Teljességre az anyag bősége miatt nem törekedhet, de nem is törekszik. A lényegtelenebb technikai módszereket ezért mellőzi. Ehelyett az egyes eljárások alapjainak kialakulását, a lényeges feltalálások keletkezését és a fejlődés folyamatosságát ismerteti. Jól érzékelteti a sztatikus és dinamikus technika egymásra hatását, egymást váltó előretörését. Figyelmeztet arra is, hogy a sztatikus technika lemaradása és a dinamikus technika túlfejlesztése a népek gazdasági előre haladását és az egész világ békéjét veszélyezteti.

A munka értékét gondosan összeválogatott illusztrációs anyag emeli. Az ókori kőeszközöket, tűzgyújtó szerszámokat, az ókori rabszolgatársadalom hajóit, vízlevezető csatornáit, a középkori bányagépeket, mesteremberek munkáját, a kapitalizmus géporiásait, épületeit és egyéb technikai berendezéseit közel ötszáz kép — régi kódexekben található festmények, modern rajzok, a feltalálók eredeti terveinek hasonmásai, fényképek és különféle metszetek — mutatják be.

Andai műve a tudományos színvonal és a népszerű, olvasmányos előadás mód szerencsés ötvözte révén egyaránt szól az érdeklődő laikusoknak és azoknak a szakembereknek, akik áttekintést ohajtanak az egyetemes műszaki fejlődésről. Igen jó hasznát veheti a közművelődési könyvtárak tájékoztató szolgálata is. Ezt a feladatot segíti elő a könyv végén található irodalomjegyzék is, valamint a név- és tárgymutató, továbbá a fontosabb technikatörténeti időpontok szinkronisztikus összeállítása. (Akadémiai Kiadó. 597 l. 110 Ft)

V. M.

A HATVANADIK AGATHA CHRISTIE REGÉNY. — 1915-ben első bűnügyi regényével ismeretlen fiatal író nő tűnt fel Londonban. Azóta 50 év telt el, s Agatha Christie detektívregényeit egyedül angol nyelven 30 millió példányban vásárolták meg. Több mint 100 fordításban jelennek meg, és most adta ki az író nő a 60. regényét. (N.)

Ha az olvasó először a könyvecske utolsó lapjaira pillant, netán csodálkozva tapasztalja, hogy ott szigorúan tudományos és igen-igen komoly jegyzetek sorakoznak, szám szerint százötven darab, és kicsoda jegyzetek: hivatkozások Giambattista Vico XVIII. századi olasz filozófus bölcséleti művére, Bartók és Hegel írásaira, Marx *Tőkéjére*, Gurvitch szociológiájára és Adorno zeneelméletére — mi köze lehet mindennek olyasmihhez, mint a *Csárdáskirálynő* — vagy egy kabarétréfa? tán csak nem azt vette fejébe a szerző, hogy a könnyű műfajról szántszándékkal *nehezen* és nagyképpen ír? Megnyugtathatjuk az olvasót: Vitányi Iván írásmódja messze elkerüli a tudóskodó pöffeszkedést, könyve igen élvezetes, szórakoztató olvasmány, és a sok jegyzet csupán azt bizonyítja, hogy a szerző komolyan vette tárgyát, sokat olvasott róla, még többet töprengett, és mindenestre olyasvalamit akart írni, ami több, mint a könnyű műfajon való közhelyes elmélkedések: Vitányi Iván *a könnyű műfaj szociológiáját* írta meg, sőt egy kicsit még ennél is többet: *fejtegetései az általános esztétika szociológiai vizsgálatának problémáiba vezetnek be*. Könyve nem valami merőben praktikus tanácsadó, kényelmes elméjük számára készült lankuszpapír, mely magahitt csálhatatlansággal jelzi a remekmű és a giccs vegyi reakcióit; de nem is pusztán elméletieskedés, mely ügyet sem vet a közönség gyakorlati igényére; gondolatébresztő történeti elemzések sorozata ez a könyv: kiátkozás vagy mentegetés helyett magyaráz, s értékítéleteit tudományos óvatossággal alapozza meg.

A könnyű műfaj vitája több ezer éves: a szerző szellemes megjegyzése szerint legalább azóta tart, hogy a büszke Apollo megnyúzta a vele versengeni merészelt Marsyast. Ennek ellenére a probléma korántsem örök, s maga a könnyű műfaj — jobb szóval: a szórakoztató művészet — történeti képződmény, mely idő folytán alakult ki, s foglalta el helyét egyéb formák és funkciók között. Az őstársadalomban, mely művészi ösztönét s igényét mágikus táncok és varázserejűnek szánt ábrázolások révén élte s elégitette ki,

nyilvánvalóan értelmetlenség föltételezni a magas művészt és a szórakoztató művészet ellenpárjait; ez a különbség csak azóta jöhetett létre, hogy a művészet, a társadalom differenciálódása következtében, önálló alkotóművészetre és közösségi művészetre (népművészet) hasadt szét. E folyamat már a görög—római kultúrában megindult, teljessé a kapitalizmus korszaka tette. A szórakoztató művészet a két szélső pólus közt mintegy középen helyezkedik el: egyrészt hivatásos előadókat foglalkoztat, másrészt sok szál köti a népművészet öntevékeny jellegéhez. Helyzetét mint közbülsőt meghatározva, még nem mondtunk róla értékítéletet (a szociológiának ez nem is feladata). Vitányi fontosnak tartja hangsúlyozni: „A szórakoztató művészet sem osztályjellegében, sem művészi tartalmában, tehát a valósághoz való viszonyában, sem esztétikai színvonalában *nem egyértelmű*. Fő formájában persze a kapitalista szórakoztató ipar terméke és eszöke... Helytelen volna azonban eleve azonosítanunk a giccsel.” Egy népszerűvé vált Petőfi-vers vagy Verdi-ária épp úgy elemei közé tarthat, mint egy selejtes sláger vagy detektívregény.

A jól átgondolt elméleti alapvetés, melynek itt — csak túlon túl rövid — kivonatát adtuk, mintegy felét teszi ki Vitányi könyvének. Ezután sorra veszi a közkeletű (szórakoztató) művészet formáit, műfajait (cirkusz, operett, varieté, kabaré, revű, musical, dzsessz, társas tánc), és anélkül, hogy kimerítő történetüket akarná megírni, rendkívül sok színes és jellemző adatot gyűjt össze róluk. Itt-ott eredeti — és igen elgondolkozató — megállapításokra is vállalkozik: nagyon érdekes például az, ahogyan a századforduló magyar operettjének világsikerét a szociológia szemszögéből magyarázni törekszik. Könyvének ezt a — szórakoztatóbb — részét bizonyára mindenki élvezettel forgatja, de ne restellje az olvasó a fáradságot arra sem, hogy elméleti fejtegetéseit figyelemmel kövesse: a könyv lényeges mondanivalója azokban a fejezetekben van. (Kossuth, 237 l. 13 Ft Esztétikai Kiskönyvtár.)

Lányi Kamilla

SAKÁCSKÖNYVEK KÖNYVTÁRA került a közelmúltban árverésre Londonban. Westbury lord 1600 szakácskönyvet gyűjtött össze a legkülönbözőbb országokból. A ritkaságok között emlegetik a velencei Platina apát 1475-ben írt könyvét: az apát a maga idejében fantasztikus ételeket tudott kigondolni és összeállítani, tudományát az utókor inyenceire hagyta. (N.)

KÖNYVTÁRI MINERVA 2.

Az elmúlt év végén megjelent „Könyvtári Minerva 1965.” c. kiadvány 1. kötetét, a főkötetet a közelmúltban követte a kiegészítő 2. kötet, amely elsősorban a mutatókat, továbbá az országos könyvtárügyi intézmények, a könyvtári sajtó, a könyvkiadás, a könyvkereskedelem ismertetését, adatait tartalmazza. Januári számunkban részletesen ismertettük a kiadványt, most csupán néhány olyan megjegyzést fűzünk a kiegészítő kötethez, amely használat közben merült fel.

Furcsának találjuk, hogy a Könyvtári Minerva betűrendes névmutatójában hiába keressük több nagyon ismert könyvtáros nevét. Nem szerepel benne például Barabási Rezső, Kondor Istvánné, Kovács Máté, Kóhalmi Béla, Sallai István, Sebestyén Géza. Hogyan? Hiányozhatnak ilyen fontos szereplői a mai magyar könyvtárügynek? Aztán kiderül, hogy mégis szerepelnek ugyanabban a kötetben, amelyben a rendes könyvtári mutatók vannak, ám külön, rendkívüli mutatóban, a kötet végén. Mire volt ez jó? Miért nem lehetett egységesíteni a mutatókat?

A könyvtári vonatkozású időszaki kiadványok ismertetését alaposabban megvizsgáltuk. Ebben az elvételre megjelenő, kis helyi kiadványok között szinte eltűnnek a könyvtári szakajtó központi lap-

jai. Miért nem emelték ki ez utóbbiakat? A Minerva rendszere nem betűrendes, miért alkalmazták ezt a periodikáknál? A Könyvtárosról például néhány sor emlékezik meg, terjedelemben annyi, mint a Borsodi Könyvtárosról. Az Eseménynaptár minden esetre jóval bővebb ismertetést kapott!

Feltűnően szegényes és ötletszerű a 218. oldalon közölt bibliográfia is, amely a könyvtári időszaki kiadványokról megjelent irodalmat igyekszik dokumentálni. Szerepel benne például Kóhalmi Béla cikke a Könyvtáros első 5 évéről, de nem szerepel Sebestyén Géza fontos írása, a „Tíz éves a Könyvtáros”. (1961. 6. 321—327. old.) Egy-két írás szól a járási könyvtári híradókról, de a következők hiányoznak a jegyzékből: Páldy Róbert: A járási könyvtárak híradói (1962. 3.); Bertók László: A járási híradók hasznáról (1962. 5.); Farkas József: A járási híradók hasznáról (1962. 6.). Nem értjük továbbá, hogy milyen elgondolással emeltek ki egyet-kettőt a lapunkban megjelent évkönyv-ismertetések közül, s milyen indokkal hagyták el a többséget?

Lehetne szaporítani még az észrevételeket, amelyek azt látszanak bizonyítani, hogy a Könyvtári Minerva 2. kötete nem elég gondosan készült.

(pr)

JUHÁSZ MARGIT: KÖNYVTÁRI GAZDÁLKODÁS

A gazdálkodási ismeretek oktatása a középfokú könyvtárosképzés tananyagában is fontos helyet kapott, ezért került kiadásra „A könyvtárosképzés füzetei” c. sorozat keretében a fenti jegyzet. Ez az eredeti címen túlmenően munkaügyi és ügykezelési kérdésekkel foglalkozik, s így — bizonyos kiegészítésekkel — alkalmasnak látszik arra, hogy az önállóan gazdálkodó könyvtárak is felhasználják gazdálkodási feladataik jobb ellátása érdekében.

Az első fejezetek a szükséges tömörséggel tárgyalják a gazdálkodás alapfogalmait, megismertetik az állami költségvetés rendszerével és szerkezetével, a költségvetési tervezésre vonatkozó ismeretekkel (I—V. fejezet). A további fejezetekben (VI—VIII.) kerül sor a gazdálkodás gyakorlati megvalósításával kap-

csolatos ismeretekre és az egyes gazdálkodási munkafolyamatok, mint pl. kötelezettségvállalás, megrendelés, szállítási szerződés stb. pontos meghatározására. Itt foglalkozik a szerző a költségvetés évközi változásaival és az előírások szerint vezetendő számviteli nyilvántartások ismertetésével.

A következő fejezetben kapott helyet a könyvtárak fejlesztése szempontjából annyira fontos költségvetésen kívüli pénzügyi források (KÖFA támogatás, MESZÖV ajándék, TSZ kulturális alap) kérdése, mely jelentőségénél fogva bővebb tárgyalást érdemelt volna. Helyes lett volna az is, ha a szerző a gyakorlati lebonyolítás módszerét is ismertette volna, például azt, hogy a MESZÖV ajándék pénzügyi elszámolásának esetében ho-

gyan kell eljárni. A gazdálkodás ellenőrzéséről tizedik fejezet helyesen hangsúlyozza, hogy az ellenőrzést mindig a tartalmi munka figyelembevételével kell végezni. Ennek hiányában ugyanis csak formális, a hibák alapjait feltárni nem tudó, ellenőrzési munkát végzünk. A munkaviszonnyal, az SZTK járulékkal kapcsolatos kérdéseket a XI. és XII. fejezetek tárgyalják. Végezetül a könyvkötészetek munkáját és a könyvtári ügykezelés menetét írja le a szerző.

A jegyzet szöveges része után a függelékben nyomtatvány- és iratminták következnek, ezek csaknem teljes számban felölelik a könyvtári gazdálkodásban előforduló szabvány-, illetve házi előállítási formanyomtatványokat. Néhol szinte túlzott részletességgel: például a 6., 7. és 8. számú minták esetében fölöslegesnek találok az egyébként átütéssel készülő iratminták mind a négy lapjának közlését, ezzel szemben célszerűbb lett volna még — a kimaradt — C. 6260—4. rakt. számú, „munkaviszony megszüntetése” című nyomtatvány közlése. De fel lehetett volna használni a felszabadult helyzet néhány fontos, az összeállításból hiányzó irat és nyomtatvány minta bemutatására is, mint például a munka- és védőruha nyilvántartása (Sz. ny. 318—18. rakt. sz.), a szabadságok nyilvántartása (B. Sz. ny. 18—44. rakt. sz.), a gépkocsi menetlevél, a könyvkötészeti anyagfelhasználási kimutatások. Kissé zavarólag hat az is, hogy a minták nem kerültek mind következetesen a függelékbe: ugyanis például a hatodik fejezetből mind az alkalmazási szerződés, mind a munkaszerződés a függelékbe tartozott volna.

A gyakorlati munkában jól használhatóknak tartom a fejezetek végén található részletes jogszabály-mutatókat. Kár azonban, hogy az egyéni felkészülést megkönnyítő ellenőrző kérdések, melyek a kiadvány tankönyv jellegéből adódtak volna, elmaradtak, bár az egyes fejezetek végén található üres papírfelületek szinte kínálkoznak a fenti célra. Főleg a megyei könyvtárak gazdálkodással foglalkozó dolgozóinak jelentett volna segítséget az, ha a művelődési autók üzemeltetésére vonatkozó rész is helyet kapott volna a kiadványban.

A kiadvány használhatósága érdekében bizonyos kiegészítések szükségesek; mégpedig a XI. fejezetben, a munkaügyi kérdéseknél, tovább a jövedelemadó levonását szabályozó PM rendelet vonatkozásában (a 60. lapon). A jegyzet kiadási idejének keltezése ugyanis 1965. október 14., ezért módot kellett volna találni arra — még akkor is, ha a kézirat már elkészült —, hogy az 1964. decemberében megjelent, a munkaügyi jogszabályainkat sok tekintetben alapjaiban módosító 1964. évi 29. tvr. rendelkezései a jegyzetben tárgyalásra kerüljenek. A változások ugyanis annyira lényegesek (pl. a fegyelmi eljárás, a szolgálati időbeszámítás vagy a munkaviszony folyamatosságának kérdésében), hogy súlyos hibák fordulhatnak elő akkor, ha a könyvtáros csak a jegyzetben foglalt ismeretekre támaszkodik. Hasonló a helyzet a jövedelemadó levonásával kapcsolatban is, ahol ismertetni kellett volna a 3/1965. (I. 31.) PM sz. rendeletben foglaltakat. (OSZK, KMK, 140 l. 14,40 Ft)

Mezei György

PEST MEGYE KÖNYVTÁRAI

Több megyei könyvtár adott ki az utóbbi években évkönyvet. Az évkönyvek — és a hozzájuk hasonló kiadványok — kétségtelenül magasabb szintű tevékenység igényét jelzik, azt, hogy a könyvtárak a napi gyakorlati feladatok megoldásán túl, munkájuk elemzésére, értékelésére is vállalkoznak, vagy megkísérlik egy-egy terület jelenlegi könyvtári viszonyainak előzményeit feltárni vagy összefoglalni. Ezért kell bátorítani minden ilyenfajta kezdeményezést.

Bár mindent el kell követni a tervezett kiadvány elfogadható színvonalának biztosítása érdekében, azonban természetes az is, hogy a megjelenő kiadványokkal kapcsolatos jogos észrevételeket nem lenne hasznos elhallgatni abból a megfontolásból, hogy a kiadványok szer-

kesztői a kezdet nehézségeivel küzdenek. Éppen a következő hasonló kiadványok belső értéke, magasabb színvonala érdekében hasznos megmondani mindazt, ami sikerült, de azt is, ami ezúttal nem sikerült.

A Pest megyei könyvtár múlt év végén megjelent kiadványa is kifejezi a könyvtár vezetőségének a magasabb szintű, tudatosabb munkára való igényét. Igyekeztek olyan kiadvánnyal jelentkezni, amely megállja a versenyt más megyei könyvtárak hasonló kiadványaival. Ez a kötet nem kifejezetten évkönyv. Szerzőinek jórésze sem a könyvtár dolgozóiból került ki. Önmagában ez még nem lenne baj, mert a könyvtár olyan művet is kiadhat, amelyet nagyrészt nem a dolgozói írnak. A munka jellegét

tekintve azonban ez a figyelemre méltó körülmény óvatosságra int a további kiadványok tekintetében.

A kötet felszabadulásunk 20. évfordulójára jelent meg. A hangsúly tehát a Pest megyei könyvtárügy 20 éves fejlődésének bemutatására esik. Tájékoztatót nyújtanak a közölt dolgozatok a jelenlegi tanácsai könyvtári hálózat 1945 utáni előzményeiről, a körzeti könyvtár, egyes városi könyvtárak munkájáról, a tanácsai és szakszervezeti könyvtári hálózat és ezen belül több könyvtár fejlődéséről, a megye területén működő néhány szak- és tudományos könyvtárral: például a gödöllői Agrártudományi Egyetem könyvtáráról, a Csepel Autógyár könyvtáráról stb. Kár, hogy e dolgozatok egy része csupán leíró jellegű, és adatokat közöl, a tények elemzése nélkül és anélkül, hogy utalna a magyar könyvtárügy hasonló területeinek fejlődésére. Csupán Pál Ernő dolgozatai kísérlik meg, hogy a jelenségeket elemezzék és más megyék viszonyaival, fejlődésével összevessék.

A tanulmánykötet jelentős teret szentel a megye könyvtári múltjának is. Nyilvánvaló a szerkesztőnek az a törekvése, hogy közismertté tegye a magyar könyvtártörténetnek a megye területére vonatkozó tényeit. Ezért kapnak helyet a kötetben a szentendrei Görögkeleti Püspöki és Egyházmegyei Könyvtárról, a márianosztrai pálos könyvtár történetéről, a Tanácsköztársaság könyvtárpolitikájának Pest megyei érvényesüléséről, az ellenforradalmi korszak könyvtárpolitikájáról szóló tanulmányok, továbbá egy hosszabb időszakot, a kolostori könyvtáraktól az első világháborúig terjedő időszakot átfogó tanulmány a mai Pest megye

területének könyv és könyvtári kultúrájáról.

Ez a tanulmány jórészt már publikált forrásokra támaszkodik. Kár, hogy a 19. századról szóló része igen vázlatos és hiányos. A megyehatár a könyvtártörténet szempontjából igen esetleges kritérium, ezért elég problematikus a korábbi korszakok történetének megyei keretben való tárgyalása. Indokolt egy-egy, haddan a megye területén működő könyvtár történetének feltárása és publikálása, ha az eredeti kutatásokon alapszik. A másodlagos összefoglalásnak mindig megvan az a veszélye, hogy a szakembernek nem mond újat, összefoglaló áttekintésnek pedig nem elég teljes és nem elég szemléletes.

A szerkesztő, Pál Ernő a tanulmányok csoportosításával igyekszik a kötet tartalmát áttekinthetővé tenni. Ez a törekvése még eredményesebb lett volna azonban, ha sikerül a jelen kéréseiről és a könyvtárak múltjáról szóló anyagot szerkesztésében is különválasztani. Bizonyos cikkek fő mondanivalója a jelenre vonatkozik, ugyanakkor sok és lényeges történeti anyagot is tartalmaz, pl. a ceglédi, a váci könyvtárról szóló dolgozat. Helyesebb lett volna ezeket szerkesztői munkával összefogni, úgy, hogy külön fejezetbe kerüljenek a jelennel foglalkozó írások és külön fejezetbe a történeti jellegű ismertetések. Így kap csak hiánytalan értelmet „A megye könyvtárainak múltjából” fejezetcím is.

A kötetet a megye közművelődési kiadványainak válogatott jegyzéke, a könyvtárak címjegyzéke, továbbá a megye könyvtárügyére vonatkozó cikkek bibliográfiája egészíti ki. (293 l.)

Rácz Aranka

TOMBOR TIBOR: ORVOSI SZAKKÖNYVTÁRAK TERVEZÉSE

A fellendülő könyvtáráépítési, átalakítási, újraberendezési kedvet nemcsak az új épületeken, korszerűbb könyvtárbelső-kön lehet lemérni, hanem azokon a kiadványokon is, amelyek részben az eredményeket regisztrálják, részben ösztönzést és útbaigazítást adnak a modern követelményeknek megfelelő könyvtári üzem építészeti kialakításához és berendezéséhez.

Tombor Tibor munkája az utóbbira vállalkozik. S ami külön öröndetes megjelenésében, hogy a figyelmet a szakkönyvtárak építési-berendezési problémáira irányítja, melyekről — a közművelődési könyvtárak fejlődése mellett — hajlamosak vagyunk megfeledkezni. A

kötetecske Tombor Tibor három részből álló cikksorozatát fogja össze az orvosi szakkönyvtárak tervezéséről. Nagyon okos gondolat volt az Orvosi Könyvtáros 1964/4. 1965/1 és 1965/2. számában megjelent közleményeket csokorbakötte is kiadni: ugyanis annak ellenére, hogy a szerző messzemenően érvényesítette az orvosi könyvtárak speciális szempontjait, ugyanakkor gazdag tapasztalatai és a szakirodalom felhasználásával sikerült mondanivalóját úgy megfogalmaznia, hogy megállapításai, tanácsai egyéb szakkönyvtárakra is alkalmazhatóak. Ezt tartjuk a füzet egyik fő erényének.

A másik fő erényét gyakorlatiasságában látjuk. Az általános érvényű könyv-

táráépítési és berendezési elveket — a gyakorlati alkalmazás nyelvére fordította le. Eltekintve néhány, véleményünk szerint túlzó igénytől (15 m²-es fotolaboratórium, légkondicionálás intézeti szakkönyvtárban), egészében reális és megvalósítható-megvalósítandó programot ad szakkönyvtárosaink kezébe. Felhívja figyelmüket arra, hogy az egy könyvtárossal működő könyvtár tervezésénél is hasonló gondossággal kell eljárni, mint a nagyobb intézményekénél. Megtanítja őket a tervezés menetére, apróbb fogásaira. Eligazítást nyújt nekik az anyagok, bútortípusok kiválasztásában, a korszerű könyvtári belső kialakításában stb. Egyszóval, szinte kézi-könyvként használható segédeszköz áll rendelkezésünkre kisebb szakkönyvtárak tervezéséhez, átalakításához. Reméljük, hogy a Kaposvári Megyei Kórház, a Miskolci Megyei Kórház s még néhány más gyógyintézet után a többi egészségügyi intézmény is korszerű elhelyezést biztosít

a maga könyvtárának e füzet útbaigazításainak felhasználásával.

Befejezésül még egy szót a szerkesztésről. Sajnos névről szólóan nem fordulhatunk a kiadóhoz, mivel csak feltételezzük, hogy az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ bocsátotta közre a füzetet. Elfogadjuk, hogy a takarékoság, a gyorsaság szempontja a különlenyomatként való közreadás mellett szólt. De talán mégsem kellett volna „elspórolni” a címlapot; legalább mi könyvtárosok ne okozzunk egymásnak gondot címléírás közben a hiányzó adatokkal. Nem ártott volna, ha a szerkesztő még egyszer átnézte volna sokszorosítás előtt a rotalemezeket. Így kiirthatott volna néhány sajtóhibát, helyreceserélhetette volna a 118. és 119. lapot s az aucklandi (helyesen: aucklandi) könyvtár alaprajzát sem közölte volna kétszer. (Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ, 155 l.)

P a p p I s t v á n

MIKROFILMEZÉS, DOKUMENTÁCIÓS FÉNYKÉPEZÉS

A mikrofilmezés és a dokumentációs fényképezés nemcsak az állomány védelmének eszközeként, tehát értékmentő szerepe révén vált ismertté az utóbbi két évtizedben, hanem azoknak a nagy lehetőségeknek révén is, amelyeket például a kutatók részére teremtett a könyvekből, folyóiratokból való gyors másolás módszereinek kifejlesztésével. A dokumentációs iratmásolás és sokszorosítás, illetve ezek kombinációi pedig messze túlmutatnak a könyvtárak falain, és az ügyvitel-szervezésben játszott szerepük következtében sokkal szélesebb érdeklődésre tarthatnak számot, hasznukat egyre több ember élvezi. Épp ezért öröndetes, hogy a műszaki kiadónál megjelentetett fenti, hézagpótló és úttörő munka megírásából a könyvtárosok oroszánrészt vállaltak: a kötet négy szerzője (Babiczy Béla, Tócsa László, Gara Andor, Radó Aurél) közül az első hármat a Könyvtáros olvasói lapunkból is ismerhetik, mint a kérdés elismert könyvtáros szakértőit.

Maga a kiadvány a fogalom-meghatározástól kezdve az alkalmazási területekig részletesen tárgyalja a különböző mikromásoló eljárásokat (felhasználási lehetőségek, technikai kérdések, a mikrofilmre és a mikrokártyákra vonatkozó tudnivalók, ezek használata, tárolása és rendezése, a mikrofelvételek gépi válogatása), a dokumentációs iratmásoló eljárásokat (különböző kontakt- és optikai másolási fajták: nedves és félszáraz eljárások, fénymásolás, száraz másoló el-

járások, az iratmásoló és sokszorosító eljárások kombinációi), valamint a dokumentációs fotolaboratórium építését, berendezését és munkaszervezését. A függelék a dokumentációs fényképezés jogi vonatkozásait és a témára vonatkozó szabványokat gyűjtötte egybe, majd gazdag bibliográfiát közöl.

A munka szakembereknek szól, fényképezési alapismereteket feltételez. Azonban világos szerkezete, korrekt stí-

lusa mások számára is használhatóvá teszi. Külön ki kell emelni a 30—36. oldalon található szótárt, amely a témába vágó fogalmakat magyar, angol, francia és német nyelven közli. Ez a szótár az elnevezések szabatos, rövid magyar meghatározásával minden bizonnyal hozzájárul a fogalmak terminológiai tisztázásához, illetve a kétes esetekben maga is forrássá válik, segíti a szakterület nyelvi egységének megteremtését. A szótár a könyvben levő történeti anyaggal, valamint bibliográfiával, a táblázati és ábranyelvi szélesebb körben alkalmazható reference-könyvvé is teszi e munkát: épp

ezért beszerzését a főhivatású könyvtárossal rendelkező, nagyobb településeken működő könyvtáraknak éppúgy ajánljuk, mint azoknak a hivatali és üzemi könyvtáraknak, szakkönyvtáraknak, amelyeknél dokumentációs fényképezési vagy iratmásolási, sokszorosítási problémák előfordulhatnak. A könyvtárosok hívják föl a művelődési házakban működő fotoszakkörök tagjainak figyelmét rá, illetve azon szakköri tagokét (pl. honismereti, néprajzi), akiknek munkájában dokumentum-fényképezés előfordulhat. (Szerk. Babiczky Béla, Műszaki, 276 l. 43 Ft)

Gerő Gyula

BIBLIOGRÁFIÁK

KÖZGAZDASÁGI BIBLIOGRÁFIA 1959—1963. IV.

Tervgazdaság, statisztika, számvitel

Háromévi szünet után ismét megjelent egy vaskos kötete, ezúttal a IV. a közgazdasági bibliográfiának, helyesen „Közgazdasági bibliográfia” címmel, az eddigi leszűkített értelmezésű „Tervgazdasági, statisztikai és számviteli” cím helyett. A megváltozott cím nem egyszerű címkeváltozás, hanem a szerkesztők, (Hajdú Elemérné, Hámosi Béla, Haraszthy Gyula) a kapott észrevételek figyelembevételével szerkesztetileg és „szemléletében” is továbbfejlesztették bibliográfiájukat. Ez a továbbfejlesztés tükröződik az anyag gazdagodásában, többretűvé válásában. Így például a II. fejezet „Közgazdaságtan, Politikai gazdaságtan” határozott előnyére válik a munkának, ugyanez vonatkozik az olyan új — és feltehetően keresett szakokra — mint „a matematikai közgazdaságtan elmélete” (szerencsésebb lett volna fejezetcímként „Matematikai módszerek a gazdaságtudományokban”) és a szociológia. Mindez pozitívuma a közgazdasági bibliográfia új kötetének és kívánatos, hogy a szerkesztők a továbbiakban is igyekezzenek bővíteni, elevebbé tenni, a szükségletekhez még közelebb hozni anyagukat.

Mit és hogyan talál meg a kutató, a tájékoztató könyvtáros a közgazdasági bibliográfia IV. kötetében? A tárgyidőszakra vonatkozóan impozáns mennyiségű tételt, közel tízezeret, pontosan 9486 tételt. Ez a volumen teljességgel felöleli a magyar nyelven megjelent közgazdasági irodalmat függetlenül — és ez nagy előnye — a kiadványtípusoktól, tehát a legfontosabb napi- és hetilapokat is feldolgozza. Ugyanakkor a nagymennyi-

szerű irodalomfeldolgozás meg is nehezíti a használatot, fontos és lényegtelen tételek békésen egymás mellett sorakoznak, *kevesebb több volna*. Rengeteg a „profilidegen”, indokolatlan cím. Menynyiben tartozik például a közgazdasági bibliográfiába a *kulturális egyezmények aláírása*, mint téma és miért kell a sémitmondó napilap kommunikéket kiírni (van ahol 3 lapra is hivatkozás történetik, „Aláírták...”). Arányokat, irányszámokat aligha lehetne tanácsolni, de minden bizonnyal a visszakeresés, a kutatás mitsem veszítene, ha a bibliográfia tételszáma *több ezerrel lecsökkenne és a válogatás igényesebb volna, minőségileg ez emelné igazán*.

A minőséggel összefüggésben: meglepő kihagyás, hogy a feldolgozott folyóiratok között nem szerepel az MTA Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának Közleményei, közgazdasági szempontból van olyan érdekes, mint a Paprikaipar, a Népművelés, vagy a Borgazdaság c. lapok. Az sem igen érthető, hogy a Textilipari Tervgazdaság c. folyóirat milyen megfontolásból maradt ki. De egy ilyen nagyméretű bibliográfia a lexikonokhoz hasonlóan hálás vadászterülete az olyanfajta hibakeresésnek, hogy mi miért van benne és mi hiányzik. Az említett kihagyások jöllehet eléggé vaskosak, mégsem az ilyesmi a jellemző, inkább a túlzott bőség. De még így is szólni kell az olyan jelentős határterületi folyóiratok — és monográfiák — mellőzéséről, amelyek a sok efemer tétellel szemben, a kutatásban, a tájékoztatásban esetleg hasznosíthatók lettek volna, mindenesetre in-

kább forrásértékűek. Ilyenek például a Földrajzi Értesítő, Földrajzi Közlemények (*gazdaságföldrajz*), ha a Közlekedéstudományi Szemle szerepel — helyesen — ezek miért nem? A Magyar Mezőgazdaság mellett miért nem került feldolgoásra az MTA Agrártudományi Osztályának Közleményei? A Népi Ellenőrzés? Századok (*gazdaságtörténet*)? Természetesen erős cikk-válogatással, de egy közgazdasági bibliográfiában ott a helyük. Folytatni lehetne még a sort, de elég ennyi is figyelemfelhívásnak, hogy a további kötetek koncepcióját *érdemes alaposan átgondolni a válogatás szempontjából, mind a szűkítés (minőségi szelektálás), mind pedig a bővítés (tematikai gazdagítás) irányában.*

Ami a bibliográfia *szakcsoportosítását* illeti, az tükrözi a nehezen átfogható irodalomból adódó problémákat. (A népművelés és a kultúra attól, hogy bizonyos mértékben tervezhető, még nem válnak közgazdasági kategóriává.) Ehelyt csak annyit, hogy a további munka koncepciójának kialakítása, a válogatás kritériumainak meghatározása után ajánlatos napirendre tűzni az adekvát szakcsoportosítás kialakítását.

Egy elvi jellegű megjegyzés, illetve kérdés azonban ide kívánczozik. *A tájékoztató-bibliográfiai munkák miért vannak Függelék-ben? Miért e csökkentértékűség? (A „Függelék”-ké degradált szakban egyébként csak utalással szerepel a közgazdasági bibliográfia 1962-ben megjelent 3. kötete, a leírása pedig a népgazdaság általános kérdései III/1. szakban, mintha nem bibliográfia volna; a*

bibliográfiák között húzódnak meg egyébként oda nem tartozó munkák, mint a Nemzetközi almanach, szakszótár stb.; itt kapott helyet a Közgazdasági és Jogi Kiadó tájékoztatója az 1961. évben megjelent könyvekről, viszont hiányzik e Kiadó könyvformában kiadott 1955—1959. évi 1960-ban 6100 példányban megjelent *nyomtatott katalógusa* stb., stb.; eképp ez a rész a bibliográfia egyik legsikerültebb fejezete, valóban toldalék csupán.) Kár.

Pedig a kötetbe szervesen beilleszkedett volna egy gondosan összeállított *tudományos tájékoztatói szak* is, demonstrálta volna egyben, hogy a közgazdasági könyvtár és dokumentáció mit tett (és mit nem) a közgazdasági tájékoztatás érdekében, ez ugyanúgy hozzátartozik egy ilyen kiadványhoz, mint a *meglevő gondosan szerkesztett név- és tárgymutató*. Szívesen látnánk a további kötetekben egy sorozati mutatót és néhány áttekintő statisztikai táblázatot is a közgazdasági kiadványokról.

Végül csak orientáló adatként: a legteljesebb közgazdasági bibliográfia, az UNESCO nemzetközi sorozata az egész világirodalmi termést évi mintegy 7000 tételben adja közre.

A vállalkozás iránti nagybecsülés a mércét magasra állíttatja. A kritikai megjegyzések a további kötetek jobb megoldásához kívánnak hozzájárulni. Könyvtáraink mindenestre hasznos tájékoztatói eszközzel gyarapodnak a „Közgazdasági bibliográfiával”. (Közgazd. és Jogi, 630 l. 104 Ft)

dr. Rózsa György

ORSZÁGOS MŰSZAKI ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI FILMKATALÓGUS

Az audio-vizuális szemléltető eszközök használata egyre nagyobb tért hódít mind a műszaki oktatásban, mind a műszaki tájékoztató-propaganda munkában, de a műszaki kutató tevékenységben is.

Hazánkban a műszaki filmek iránt érdeklődők eddig csak a különböző forgalmazó szerveknél tájékozódhattak, lehetetlen volt egy helyen megismerni az országban meglévő valamennyi film fontosabb adatait.

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ a feltárás szükségességét felismerve, a keretében működő Film Tájékoztatói Központ révén rendszeresen tájékoztatja az érdeklődőket mind a Magyarországon meglévő

műszaki és természettudományi filmekről, mind pedig az e tárgykörbe vágó, külföldön gyártott filmekről. Ennek a tájékoztatásnak egyik fő eszköze az országos műszaki és természettudományi filmkatalógus, melyet rendszeresen kiegészítenek. A katalógus összeállításában közreműködtek a tárcák filmgyártó szervei, filmszolgálati, valamint a forgalmazó szervek szakemberei is.

Az országos műszaki és természettudományi filmkatalógus a Magyarországon 1964 év közepén forgalomban levő 963 műszaki és természettudományi tárgyú filmről nyújt tájékoztatást. A magyar gyártású filmekken kívül a katalógusban az országban meglévő külföldi filmek is szerepelnek. (OMKDK)

Illés Béla hetvenedik születésnapját nemrég ünnepelte a magyar irodalom és könyvkiadás. Ebből az alkalomból jelent meg a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bibliográfiáinak sorozatában Vasvári István füzete. A megnyerő külsejű kis kötet részben a kortársi magyar- és világ-irodalom Illés Béla személyével és műveivel foglalkozó írásait: kritikákat, emlékezéseket, leveleket válogat össze, részben gazdag bibliográfiát állít össze Illés magyar nyelven megjelent műveiről és a rájuk vonatkozó irodalomról.

A kötetet Diószegi Andrásnak, a Kritika 1964-es évfolyamában is megjelent portréja vezeti be. Diószegi esszéista stílusban vezeti végig az olvasót Illés életútján, s részletesen foglalkozik műveinek művészi kérdéseivel: az anekdota és a realista ábrázolás, az eszményítő és a realiztikus emberszemlélet viszonyával, novellisztikájának egyéni vonásaival. A bevezetőt a kortársi emlékezések követik: Bölöni György, Fodor József, Gellért Oszkár, Illyés Gyula, Mesterházi Lajos, Nagy Lajos és Szabó Pál írásai általában a baráti méltatás közegeiben foglalkoznak Illés Bélával, nem egyszer éppen a hetvenedik évforduló alkalmából. Különösen érdekesek a külföldiek írásai: Alekszandr Szeráfimovics írása 1926-ban kelt, Romain Rolland levele 1931-ben tesz fontos megállapításokat Illés harcoss művészetéről, Salvatore Quasimodo, a Nobel-díjas olasz költő pedig legújabbban gondolkodik el a Kárpáti rapszódia sikerén.

Érdekes színfoltjai a kötetnek Hegedüs Géza és Vasvári István Illés Bélához írt verse, az az összeállítás, melyet a szerkesztő Illés gondolatairól közöl, a műveivel foglalkozó kritikák egy kisebb válogatása és a kötet végére került fénykép-gyűjtemény.

A gyűjtemény fő erénye azonban a bibliográfia. Vasvári István munkája segítséget ad az irodalomtörténésznek és a könyvtárosnak egyaránt, s bár bibliog-

rafiájában nem találjuk az adatok teljességét, — így is az első és legteljesebb Illés-bibliográfia. A könyvészet értékéről pedig nem kell meggyőzni a könyvtárosokat: Vasvári bibliográfiája, csakúgy mint dokumentumai, a tájékozódást, az író igazabb megismerését segítik elő. (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kiadása, 159 l. 10 Ft)

Pomogáts Béla

Solohov Stockholmban

Solohovnak a Nobel Alapítvány székházában adták át az irodalmi díj 54 440 dolláros nyugtáját. (A 30-as évek közepéig minden svédországi bankban beváltható csekket kaptak a kiuntetettek, amíg egy alkalommal egyikük az ünnepséget követő pezsgős mámorában a csekkből készített papírhajót kidobta a szalonda ablakán. Bár egy becsületes utcaseprőtől visszakapta az értékes csekket, de azóta mégsem így adják ki a díjat.) Solohov Latin-Amerikába és Ausztráliába szándékozik utazni.

Az ünnepeltnek a keletnémet „Volk und Welt” könyvkiadó igazgatója átadta az új keletnémet gyűjteményes Solohov-kiadás első két kötetét, amely nagyrészt eddig kiadatlan novellákat és cikkeket tartalmaz. E két kötet megjelentetése Solohov műveinek keletnémet példányszámát 1,6 millióra emelte.

(N.)

GILICZ MÁRTA: IFJÚSÁGUNK PÉLDAKÉPEI

Válogatott bibliográfia a magyar munkásmozgalom nagy harcosairól

Szerémi Borbálának előszavából kitűnik, hogy e kiadvány összeállítójának célja a magyar munkás- és forradalmi mozgalom nevezetes személyiségeiről szóló *életrajzi, válogató bibliográfia* készítése volt, a párizsi kommun magyar hősétől, Frankel Leótól az 1956-os ellenforradalomban elesett pártmunkásokig. (Asztalos János, Kalamár József, Kállai Éva, Mező Imre és Sziklai Sándor.) Rajtuk kívül számos alkotóművész és író, köztük *Derkovits Gyula, Goldmann György, Karikás Frigyes, Kondor György, Radnóti Miklós és Zalka Máté*; publicisták és társadalomtudósok, mint *Bokányi Dezső, Czóbel Ernő, Földes Ferenc, Révai József, Rudas László, Szabó Ervin*, olyan nagynevű politikai vezetők mellett található a kötetben, mint *Bajcsy-Zsilinszky Endre, Hamburger Jenő, Kun Béla, Landler Jenő, Rajk László és Szamuely Tibor*. De szerepel az összesen 86 név között a magyar ifjúnunkás mozgalom néhány mártírja is, így *Ságvári Endre, Sallai Imre, Schönherz Zoltán, Fürst Sándor, Kulich Gyula és Kilián György*.

A bibliográfia használóinak köre a kissé szűkítő értelmű, csak az ifjúnunkás-hősökkel való megismerkedést ígérő címe ellenére tehát nemcsak az ifjúságra, hanem ennél jóval szélesebb olvasói rétegekre is kiterjedhet. (Megjelenési példányszáma a könyvből nem tűnik ki, de remélhető, hogy a könyvtárosok mellett az olvasókhoz is eljut majd.)

A címszavak belső felépítése egyszerű, bárkinek megközelíthető. Elemei: rövid, az ismertetett személyek jelentőségéhez mérten jó érzékkel és arányosan növelt, olvasmányos, de mégsem fölöslegesen lírizáló életrajz, ezután a rájuk vonatkozó könyvek és cikkek bibliográfiája, a szer-

zők illetőleg a címek betűrendjében. A szerző a szokványos életrajzi bibliográfia keretein rendkívül helyesen lép túl akkor, amikor közli az illető emléktáblájának helyét, a róla elnevezett utcákat és iskolákat.

Hiányoljuk azonban a tárgyalt személyek műveinek közlését, könyvformátumig bezárólag és a legújabb kiadások szerint. Az életrajz szövegébe simulva ugyan találunk néhány erre vonatkozó adatot, de ez nem eléggé ösztönzi az olvasót és nem tájékoztatja elég könnyen a könyvtárost, amikor nemcsak a személyről, hanem tőle magától is szeretne valamit olvasni.

A címszavak elrendezési elve a legalkalmasabbnak kínálkozó betűrend. Jó, hogy a könyvek bibliográfiája is ilyen rendben van. A cikkek esetében talán el lehetett volna képzelni a folyóiratok fordított megjelenési időrendjének alkalmazását, ugyanis a könyvtárakban viszonylag legtöbbször a legújabb folyóiratcikkeket keresik.

A betűrendes életrajzi bibliográfiához elvileg másfajta mutató nem nagyon kell. Mégis, egy halálozási, vagy születési időrendes felsorolás az évfordulók figyelését a könyvtáros számára megkönnyítette volna. Praktikus, hogy az arcképeket is tartalmazó, összefoglaló műveket (minden gyakorló könyvtárosnak e bibliográfia megjelenéséig hűséges segítségét) a kötet végén egy külön lapon megtaláljuk. Úgy véljük, helyet is megtakaríthatott volna a szerző, ha ezeket a sztereotip módon szinte minden címszó utáni bibliográfiában előforduló könyveket egészen rövid, jelzésszerű címleírással közli, azután, hogy az odavonatkozó részeket kianalizálta. (FSZEK, 183 l. 10 Ft)

Iszlai Zoltán

A MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVHÓNAP eseményei Abaujszántón ünnepi rendezvénnyel kezdődtek, melyet a tanácselnök megnyitó előadása vezetett be. Utána a „Ki mit tud a mezőgazdaságról?” c. vetélkedő következett. A Földművesszövetkezet értékes szakkönyveket ajánlott fel a legtöbb pontszámot elérőknek. Az első díjat Plaszkó Istvánné tsz-tag nyerte el, most győzött harmadszor a vetélkedőben, de ebben az évben már erősen megközelítették a fiatalok. Az irodalmi színpad műsora zárta be az estet, melyen több mint 200 fő vett részt. A hallgatóság zöme a tsz-tagok közül került ki, mert a stencilezett meghívókat a tsz-közygűlésen osztották.

A könyvhónap programjában több könyvismertetés, kiállítás is szerepelt és a Borsod megyei tsz-elnökök 4 napos továbbképzése. Erre az alkalomra a könyvtár nagyszabású könyvkiállítást készített és röplapbibliográfiákat osztott szét. (Kiss Gyuláné)

A KÖZÉPKOR VILÁGA

Dokumentumok és ismeretterjesztő művek ajánló bibliográfiája

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár új bibliográfiai összeállítása a történelmi olvasmányok kedvelőinek kíván segítséget, tanácsot, hasznos támogatást nyújtani. A jegyzék összeállítói abból a — szerintünk is helyes — elképzelésből indultak ki, hogy a történelmi regények olvasóinak széles táborában szép számmal akadnak olyanok, akikben egy-egy érdekes, izgalmas szépirodalmi mű elolvasása után fel támad a vágy a regényben ábrázolt kor és személyek közelebbi és a történelmi valóságnak megfelelő megismerése iránt. Érdeklődésük kielégítése azonban nem egyszer azon szenved hajótörést, hogy nem képesek kiválasztani a nekik legjobban megfelelő szakkönyvet, ismeretterjesztő munkát. Régi, elavult, vagy előképzettségükhöz mérten túl nehéz, túlságosan részletező mű elolvasásába fognak, és csakhamar csalódottan hagyják abba. A könyvtárak tájékoztató szolgálatához is gyakran fordulnak ilyenfajta kérdései egy-egy sikeres történelmi regény megjelenése, illetve film, vagy TV-műsor megtekintése után. Ha a felvilágosítással szolgáló könyvtáros nem ismeri igen alaposan, nemcsak a cím, hanem a tartalom szerint is a kérdéses szakirodalmat, bizony többnyire csak formális választ tud adni.

Ez az új ajánló bibliográfia egyaránt segít tehát olvasónak és könyvtárosnak, hogy eligazodhasson a középkor világában. A kötet anyaga két fő csoportra oszlik. Az első csoportban történelmi, irodalomtörténeti, művészettörténeti monográfiákat és ugyan e témakörből származó átfogó szövegyűjteményeket, antológiákat találunk. A második csoport témák szerinti tagolásban középkori szerzők műveit, korabeli forrásjellegű dokumentumokat tartalmazó kiadványokat sorol fel. Ez a csoport öt fejezetre oszlik, az első a középkor neves gondolkodóinak műveit tartalmazza. Külön fejezet készült a középkori krónikáirók műveiről, míg „A középkor hétköznapjai” c. fejezet a kor emberének életét, szokásait mutatja be. Ezt az irodalmi alkotások versek, dalok és széphistóriák követik, legvégül pedig az utazások, felfedezések dokumentumai sorakoznak.

Az egyes kiadványokat részletesen ismertető annotációk nemcsak a mű tartalmát tárják fel, hanem ahol az szükséges, felhívják a figyelmet a dokumentum jellegére, célkitűzéseire, esetleges hibáira, valamint arra, mennyiben felel meg a nem-történész olvasó igényeinek. A kötet függeléke az utóbbi években középkori szerzőktől magyar nyelven megjelent műveket és modern szerzők középkori tárgyú szépirodalmi munkáit sorolja fel, de itt már annotációk nélkül. Tartalmazza a függelék továbbá a témáról szóló irodalomtörténeti és művészettörténeti feldolgozások jegyzékét is.

A rövid bevezetés találóan mutat rá a bibliográfia céljára, kár, hogy írója miközben a kevésbé tájékozott olvasó előtt menttegetni igyekszik a középkor emberét és alkotásait, mintha indokolatlanul lebecsülné azokat. „A mai tudomány vívmányainak birtokában” írja „megmosolyogjuk az ő tudományos tetteit. Nyelvezetét nehézkesnek, verseit döcögőknek találjuk...” Szó sincs ilyesmiről, eszünkbe sem jut mosolyogni, mégpedig nemcsak azért mert az ilyesmi hibás, történelmietlen szemléletről tenne bizonyosságot, hanem azért, mert tudományos tetteik zseniális megsejtéseket tartalmaztak, melyek messze meghaladták korukat; mert költeményeik művészi szépsége vetekszik az újkoriakkal.

Érdeklődéssel várjuk a kiadvány folytatását, a többi történelmi korszakot felölelő testvérköteteket. (FSZEK, 142 l. 10,50 Ft)

Pálvölgyi Endre

PÉCS ÉS BARANYA MEGYE KULTURÁLIS ÉLETE

A felszabadulás 20. évfordulója alkalmából a könyvtárak is több kiadványt jelentettek meg. E kiadványok nagyrésze helyismereti bibliográfia. A téma megválasztása helyes, hiszen a helyismereti feltáró munka valamennyi területi funkciójú könyvtárnak fontos kötelessége. Igen dicséretes az a szorgalom is, amivel a könyvtárosok összegyűjtötték a sokszor nehezen kibányászható anyagot. Sajnos, e kiadványok egyrésze mind tartalmilag, mind formailag a könyvtárosoktól jogosan elvárt szint alatt marad. A hibák elsődleges okát a sietésben látom. Siettetta a könyvtárakat a fenntartó szerv, mert a jubileumi év tervében szerepelt egy ünnepi kiadvány megjelentetése, sürgette az anyaggyűjtés és szerkesztés befejezését a könyvtári vezetés is, mivel a legtöbb esetben a bibliográfia összeállítása terven kívüli feladat volt. Ez a sietség természetesen hevenyészett, következetlenségektől hemzsező kiadványokat eredményezett.

A jelen bibliográfiai összeállítás — mely „Pécs és Baranya megye fejlődése a helyi sajtó tükrében 1944—1964” című bibliográfia-sorozat keretében jelent meg — sem mentes ezektől a hibáktól. Ismerve a kitűnő munkatársi gardát, ezeket a hibákat csakis az idő rövidségével magyarázhatjuk. Azonban az a tény, hogy ez egyszer saját színvonaluk alatti munkához adták a nevüket, felment a kötelező udvariasskodástól, a bírálat keménységét éppen a velük szemben érzett megbecsülés teszi nemcsak lehetővé, hanem kötelezővé is.

A gyűjtés köre

A jelen első kötet címe „Pécs és Baranya megye kulturális életé”-ről ígér összefoglalást, a teljes cím viszont a helyi sajtóra szűkíti a tükört. A bevezető fel is menti a szerkesztőséget, mondván: „Körülményeinkből adódóan egyáltalán nem vállalkozhattunk az országos jellegű folyóiratok és hírlapok átnézésére.” Véleményem szerint, ez a mondat nem elégséges magyarázat. Az 1949 óta megjelenő három országos napilap, s mintegy tucat kulturális jellegű folyóirat bizonyára megtalálható valamelyik pécsi könyvtárban, a 44-től 49-ig megjelent más lapok és folyóiratok átfutása bizonyára megért volna egy-két hetes budapesti kiszállást. Ugyanakkor elhanyagolták a nem pécsi megjelenésű, de Pécsre és Baranyára vonatkozó monográfiák felvételét is, ami viszont a helytörténeti katalógus hiányosságaira mutat.

Persze elképzelhető olyan bibliográfia is, amely csak a megyében megjelenő

sajtótermékeket veszi figyelembe. Nem néztem utána a pécsi, baranyai sajtótermékeknek a Széchenyi Könyvtár katalógusában, csak a jelen bibliográfiát forgattam át. S ekkor kiderült, hogy „A sajtó általános kérdései” c. alfejezetben jónéhány olyan cikk címeírását találjuk, amelyek a feldolgozott periodikumok névsorában nem szereplő baranyai lapokat ismertetnek, pl.: Az Irány (3498. tétel), a Parasztpárt hetilapja (3496. tétel), a Pécsi Hétfő (3500. tétel), a Nép-hadsereg, a pécsi helyőrség lapja (3502. tétel), Baranyai Valóság (3513.), Baranya Ifjúsága (3519., 3520.), hogy csak a legfontosabbakat említsem.

Hogy mennyire nem lehetetlen az országos orgánumok feldolgozása, mutatja az, hogy a Könyvtárossal és Az Orvosi Könyvtárossal kivételt tettek, ezek Pécsre és Baranyára vonatkozó cikkeit feldolgozzák.

A beosztás

Nem helyeselhető, hogy az egyes fejezeteken belül külön-külön kerülnek felsorolásra a könyvek, a folyóirat- és hírlapi cikkek. Ez formális szempont. A kutatót kevésbé érdekli, hogy keresett témájához könyvből, folyóiratban vagy hírlapban talál irodalmat. Ez a beosztás nehézkessé teszi a keresést a bibliográfiában, minden témához kétszer-háromszor újra kell végignézni a vonatkozó irodalmat. Így persze az időrend is összezavarodik.

Ugyanakkor meg kell említeni, hogy egyes tételek besorolása nem a megfelelő témákhoz történt. Pl. az 1580. tétel, amely a néptánc mozgalomról szól, a könyvtárügybe került. Ugyancsak helytelen az 1468. és az 1607. tételek besorolása is.

A címeírások

A címeírások formálisan jók, azonban meglehetősen következtelének a kiegészítésekben. Ha a címből nem tűnik ki, hogy egy-egy cikk melyik falu kulturális életéről szól, akkor néhány esetben szögletes zárójelben kiegészítik, az esetek zömében azonban ezek elmarad. Ugyancsak nem magyarázzák meg — a könyvtárügyről szóló rész kivételével — a nem egyértelmű címeket sem. A szerzők neveit nem egészítik ki, még az olyan nyilvánvaló esetekben sem, mint pl. 1473. F. M. = Fényes Miklós, 1603. J. D. P. = Józsa Dénes Piroška, 3548. T. T. = Tüskés Tibor stb. Véleményem szerint az ilyen jellegű vállalkozásoktól elvárható mind a szerzők nevének kiegészítése, mind pedig a helységek nevének feltün-

tetése. Ennek hiányában a második kötetben megjelenő szerzői és földrajzi mutató egyenesen deziformáló hatású lesz.

A tipográfia

Az egyes fejezetek, alfejezetek nem válnak el egymástól eléggé feltűnően, a levegőtlenül begépett három csillag is alig észrevehető. Pedig a helyes tipografizálásra a rotaprint eljárás esetén is van lehetőség. Az aláhúzások, a nagy- és kisbetűk váltogatása lehetőséget nyújt mind a címek kiemelésére, mind pedig a fejezetek és alfejezetek hierarchiájának feltűntetésére.

Itt kell említenem, hogy feltűnően sok a sajtóhiba. Hogy csak néhány feltűnőbbet említsék: 1444. tétel Winis Nándor, Várkonyi Nándor helyett, a Jelenkor

c. folyóiratot gyakran kis j-vel írják: 3356, 3534, 3554, 3557 stb. Kicsit is gondosabb korrektúrával ezek elkerülhetők lettek volna.

Végezetül az alábbiakban összegezhetjük az általános tanulságokat:

1. kiadványt csak akkor szabad megjelentetni, ha az kellően elő van készítve és minden vonatkozásban nyomdakész;
2. egy-egy jubileumi kiadvány összeállítását vagy korábban kell elkezdni, vagy pedig — levonva a konzekvenciákat — később kell megjelentetni;
3. érdemes lenne vitát indítani a Könyvtárosban a helyismereti bibliográfiák kérdéséről.

(Pécs-Baranya könyvtárközi bizottsága és Pécs VT VB Műv. oszt. 278 l.)

Bereczky László

A TERMÉSZET VILÁGÁBAN

A bibliográfia összeállítója: Csomor Tibor (neve miért nem szerepel a címlapon?). Szak szerinti csoportosításban (összefoglaló művek, csillagászat, földtan, fizika, kémia, fejlődéstörténet, biológia, növény- és állattan, antropológia, mate-

matika és természetvédelem) 87 mű ismertetése található benne, csupa olyan, az utolsó években megjelent könyvé, amelyek a legkorszerűbben segítik elő a természettudományos ismeretterjesztést, s amelyek a városi közművelődési könyvtárak törzsanyagához tartoznak. Színvonaluk nagyjából egyforma, nincsenek köztük sem alapfokú népszerűsítő, sem magasabbfokú, tudományos jellegű művek. Az általános iskolai és a középiskolai ismeretekkel rendelkező olvasóknak szólnak.

A természet világában az ajánló bibliográfiáknak abba a csoportjába tartozik, amit olvasási tanácsadónak nevezünk. Az ismertetett könyvek mindegyikéről elmondja annak jellegét, szerkezetét, részletes tartalmát, beszél az illusztrációs anyagról, és még azt is közli, hogy tartalmaz-e tárgymutatót, bibliográfiát, táblázatokat és hasonló jellegű mellékleteket.

Az olvasószolgálatban dolgozó könyvtárosok igen hasznos segédeszközt kaptak ezzel az összeállítással. De ne elégedjenek meg azzal, hogy maguk használják fel tájékoztatásra, hanem adják az olvasók kezébe! Így majd a tanárok, a szakkörök vezetői, a fizikai és kémiai kísérletezősek kedvelői, a családi kertek tervezői, a műkedvelő geológusok és csillagászok, a matematikai paradoxonokkal foglalkozók, a gombaszedők és a természetfényképezők könnyen ki tudják választani az őket leginkább érdeklő írásokat. Ezért kívánatos, hogy a bibliográfiát a közművelődési könyvtárakban a kézikönyvek közé sorozzák. (FSZEK, 175 l. 10 Ft)

V. M.

Újságolvasó. Winkelbauer Pál rajza

Fent: Az új Bülki (Vas m.) Községi Könyvtárban (MTI Foto — Kovács Sándor felv.)
Lent: A Tököli (Pest m.) Községi Könyvtár olvasóterme (MTI Foto — Bereth Ferenc felv.)

Gyermekolvasók a kiskunfélegyházi Hattyú-ház árkádjai alatt, a járási könyvtár bejárata előtt (MTI Foto — Bereth Ferenc felv.)